

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Ḥamishah ḥumshe Torah

‘im 3 targumim ... pe. Rashi, u-ferush Rashbam u-ferush Mikhlal yofi min
R. Shelomoh ben Melekh u-ferush Be’er reḥovot ‘al diḳduḳe Rashi ...
ve-Sefer ha-Ḥinukh me-Rabenu Aharon ha-Levi be-sof kol ḥeleḳ

Sefer Shemot

Shelomoh ben Yitshaḳ

Frankfurt de-Oder, 544 [1783 oder 1784]

תומש הלאו רפס נמ ןוניחה רפס

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10060

ספר החינוך מן ספר שמות פרשת בא

י"א שלא יעזב חמץ מרשותו כל ימי הפסח שנאמר שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם וכו' ויארנו חמץ ו'ל' לחו דוקא כ"תו אלא כל שרשותו ולאו דוקא שאור שהוא מנתקן דהוא הדין לחמץ דשאר ומתן חד הוא לענין חיבורו . משרשי הוצאה כדי שגור לעולם הניסים שנעשו לנו ביציאת מצרים כמו שכתוב בשה הפסח וכו' וזכור שאירע לנו בענין זה שמתוך חסון הייתה אמינו העישה מזה כי לא יכלו להתמסר עד שיחייב כמו שכתוב ויחבו את הכאף . ריני המזוה כגון חם הפקיד חזונו ביד אחרים מה דינו . או אחרים בידו . וכן חמץ הקדש בידו או של גוי באחריות ואלא באחריות . ודין עכ"ל חם שהפקיד לו חמץ . ודין תערובת חמץ חם עוברין עליו והסתעפה מה דינו ויתר מרשים ומבארים בפסח ראשון (ח"ת ח"ת תמ"א תנ"י) ונהוגת בזכרים ונקבות ככ"מ ובכל זמן ויעובר עליה ונמצא חמץ ברשותו כמורד עבד על שני לאוין נשום כל יראה וכל ימצא ולוקה כל זמן שעשה בו מעשה כל זמן שחייב עישה והניחה בביתו או שלקה חמץ והצניעו בביתו . אבל אם לא עשה בו שום מעשה אלא שנשאר בבית נקודם הפסח אין לוקה עליו שהלכה היא ללא שאין בו מעשה אין לוקין עליו כיוון שאמרנו :

י"ב שלא לאכול מן הדברים שיש בהם חמץ וזהו עיקר הדבר חמץ כגון כותש הסבלי וכו' וכו' . שאלו כל בהוצאת לא תאכלו . ופירשו'ל' שענין הכתוב הזה יורה בזה שכן קיבלו הפי' בו . ודעת הרמב"ם ו'ל' שאם יש במאכלים אלו כותש חמץ כבדי אכילת פרס חסור מן התורה כאלו כלומר ללקות אבל לא לכתוב וזכרון שנתערב בהם . ואם לא יהיה בהם כותש חמץ כבדי אכילת פרס לא יהיה בו מלקות אלא זכות מרדות לפי שאינו חסור מן התורה אלא מדרבנן . וכ' בפסח ב' גדול . ואם כן לדעת ריב"ז הללו זה דכל מחמץ להיבא שנתערב בו חמץ כבדי אכילת פרס שיהיה בו ללא כלומר מלקות ולא כרת . והרמב"ן ו'ל' כבת הפך מה ואמר שהלאו זה אינו נחשב בכלל הלאוין אלא שהוא מן הלאוין הרבים שנתחמץ ונשארו זה כל להורות על מה שאמרנו חמץ כבדי אכילת פרס אלא שנתחמץ מאליו חמץ על ידי דבר אחר מניין ת"ל כל מחמץ אכל בענין חמץ שנתערב כל זמן שיהיה בו כותש כבדי אכילת פרס בו אין צריך ללו כפני עצמו דהרי הוא כאלו הוא בעין ויש בו כותש כמו בכל חמץ שהוא בעין . ואם לא יהיה בתערובת כותש כבדי אכילת פרס האוכלו פטור אבל חסור מהלכה כבדי חמץ חמץ שאמרנו על חמץ דגן גמור ענוש כרת וכל שהוא כותש כבדי אכילת פרס דגן גמור נקרא ועל עירובו כאלו שהוא פחות מכותש כבדי אכילת פרס ולא כלום . ואלו כר' אליעזר דפליגי עליהו בגמרא ואמר על עירובו בלאו . משרשי המזוה זו מה שכתבנו בשאר האולם לחזק הדבר בלכנו הרחיקתנו התורה מנינו כל כך . דיני המזוה כגון הדברים שנכללו באיסור זה מה שהן ומה שיש ויתר פרטיה בפסחים (ח"ת תנ"י) ונהוגת בזכרים ונקבות בכל מקום ובכל זמן והיעובר עליה לוקה ובתנאי שיהא בהם כותש כבדי אכילת פרס כמו שאמרנו . אבל אין בו כרת לדעת הרמב"ם . ולדעת הרמב"ן ו'ל' יש בו כרת . ואם אין בו כרת כבדי אכילת פרס אין בו חיוב מלקות אלא דינו כדון ח"י שיעור שאסור מן התורה ואין לוקין עליו וכו' וידו שיהיה ו'ל' :

י"ג שלא נאכל מן הפסח לישראל מותר לעבו'ם שנאמר כל בן נכר לא יאכל בו . וכא השינוש עליו כן ישראל שנתבאר מעשה לאביו שבשמיטו וכן תרגם חזקוני . משרשי המזוה זה כמו שכתוב בשמיטו וכזכור ניסיו מצרים ועל כן ראוי שלא יאכל בו מותר מאחר שאנו עושין לחיותו לאות ולזכרון שבהנו באותו הזמן לחסות תחת כנפי השכינה ונכנסנו בברית התורה והאמונה אין ראוי שנאכל בו מותר לניו שאף הפך מה שיצא י"ג הכלל וכפר באמונה ועל כיוצא בזה באמר

שאל הנפרטים בתורה אחד אחד והם דברים חלוקים נמנה כל אחד לעצמו אחת בחשבון המזוה כגון זה דנא ומכוסל . וכן אתכן ומחירי ושאר דרכי . וזולתם . ואמנם בענין המלקות יש חילוק בהם שכל הנפרטים בלאו אחד אין לוקין עליהם אלא מלקות אחד כגון אתכן וזכר ונחירי כלב ושאר דרכי ושפט גר יתום וכיוצא בהן מלבד . אבל הלאוין שיש בהן כלל ופרטן בתחלה או בסוף כגון זה הלאוין שפרט כל ומכוסל וכולל אלא תאכלו כי אם עלי חם . וכן בבזר כולל מכל אשר יצא מן הפן אין לא יאכל . ואח"כ פורט חרמנים וזו ועבדים לחים ויבשים באלו וכיוצא בהם לוקין עליהן על כל אחד ואחד . כי רבו הפרט שלא היה צריך יורה על המלקות על כל אחד ואחד כמו שאמרנו והרבה הרב ראיות ועל זה בעיקר השיעור בספר המזוה שלו שאין חשבון הלאוין בחשבון המלקות . וזה שאמרתי שהרמב"ן ו'ל' יורה כל הנפרטים בשמות אחד אחד מזהו כפני עצמה דוקא בשם חלוקים בענין כמו שכתבנו כגון שאור ודכש אתכן ומחיר . אבל במקום שהענין אחד הע"ם שנתרשטן בשמות חלוקים לא נמנה זה כי אם מזה אחת כגון כל הבזר אשר יולד בכרךך ובאזכך שאין זה אלא צואה אחת להקדיש כל הבזר . והפרט אינו אלא באור . וכן כל מעשר בקר וצאן שאין זה אלא צואה אחת להפריש לתת מעשר מזה המזוה אלו וכן שופטים ושופטים שאין זה אלא שבעה דין על פי אנשים אלה וצואה אחת היא . וכן מאווי צדק אבני צדק איפת צדק והיון צדק שהכל צואה אחת שלא נשקף העדות :

י"ד שלא להותיר כלום וכשר הפסח למחרתו שהוא יום ט"ו בניסן שנאמר ולא תותירו במנו עד בקר . משרשי המזוה זה מה שכתוב בשמיטתו לזכור ניסיו מצרים וזה שנלשנו שלא להותיר מנונו הענין הוא כדרך מלקות ושמים שאין צריך להוסיף מתבטלין מיום אל יום ועל כן אחר שאם יותר מנונו שיערף כדבר שאין חמץ בו . כדרך מלקות הדומה . וכל זה לזכור ולקבוע בלב שבוטחו וזמן גאלו השי' מעבודות ונעשינו בני חורין וזכינו למלכות ולגדולה דין המזוה בפסחים (ח"ת פסח ט') ונהוגת בזכרים ונקבות כיוון כותש ויעובר עליה והותיר עבר על לאו ואין לוקין על לאו זה לפי שהיא ניתק לעשה . שנאמר והותיר וכו' כאשר תשרטו . והלכה היא ללא שניתק לעשה אין לוקין עליו :

ט"ו להסיר כל לחם חמץ ממשכנותינו כיום י"ד בניסן שנ' אך ביום הראשון תשביתו שאור ופירושו הראשון קודם לעסח . משרשי המזוה זה כדי שזכור הניסים שבמצרים כמו שכתוב בקרבן פסח . דיני המזוה כגון שעת כיעורו מן היום חתי ומה היא השבתתו וכתיב זה מקום צריך לחפש . וכתיב זה חמו צריך . ומאומתי מוטלת המזוה עליו אם יוצא לדרך . ואם חל"ד בניסן ששבת אין יהיה דינו והביטול בפה שצריך לעשות נוסף על הכיעור . ויתר פרטיה מבוארים בפסח הראשון . (ח"ת עשיון ת"ל"א עד ת"ן) ונהוגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות . ועובר עליה ולא השביתו בטל עשה דת שביתו . ואם יש חמץ בנושכמתיו עובר גם כן על לאו זה תעשה שנאמר שאור לא ימצא בבתיכם . אבל אין לוקין על לאו זה אם לא עשה בו מעשה שהלכה היא ללא שאין בו מעשה אין לוקין עליו : לאכול לחם מזה הליל ט"ו בניסן העשוי מניין דגן שנאמר בערב תאכלו מצות ופירושו ליל ט"ו בניסן בין בוחן שיהיה שם פסח או בוחן שלא יהיה שם . משרשי המזוה זה מה שכתוב בקרבן פסח . דיני המזוה כגון שמור הצריך למזוה וענין ליסתן וכתיב זה מקום מלוות ושעור אכילתו לכל הפחות ויתר הפרטים מבוארים בפסח ראשון . (ח"ת תנ"ג עד תנ"ו) ונהוגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות ועובר עליה בטל עשה . וכבר אמרנו ש"ד נוסף על בעול עשה :

על בעול עשה :

ספר החינוך - מן ספר שמות פרשת בא

בכחחו וזינית כנגדו ותפליין בראשו מוכטח לו שלא יחטא לפי שאלו
מונות תמידיות וכפעל בהם תמיד לכן חתה רחא גם רחא זה מלאכתך
ועסקך כי אחרים תושך ואתה לא תושכס ואל יבטיחך יצרך לומר
אחרי היות לבי שלם ותמים באמונת אלקים מה הפסד יש כי אתענג
לפעמים בתענוגי אגמים לשכת כשוקים וכרחובות להתלונן עם
הללים ולדבר רמות וכיוצא באלו הדברים שחין מביאין עליהן חטאות
ואשמות הלא גם לי לבב כמוהם קטני עבה עומתניהם ויודע ימשכמי
הם אחרים - אל בני השמר מפניהם ען פלכד ברשתם רבים
שתו ושתוך כן כוס תרעלת ולתה'את נפשך תגיל - ואחר דעתך זה
אל יקשה עליך מועתה רפוי המנות בענין זכירת טיפי מזרים שהיא
עמוד גדול בתורתנו כי ברבות עסקיכו בהם נתפעל אל הדבר כמו
שאמרנו - דיני המנוה כגון סוכר עשם ממנו אפילו אחר זמן
החילתו ודין אל יס כוית כשר עליו מה דינו ודין הסמוסי' וגידים הרבי'
סמוסם להתקשות ויתר פרטי' ומפארו' כסמסים (סס פ' ט') ונוהגת
כזכרים ובנקבות כזמן הבית ועובר עליה ושוכר עשם כפסח עטור
לוקה :

יז שלא יאכל הערל מן הפסח שא' ובל ערל לא יאכל בו -
והוא הערל שמתו אחיו מחמת פעילה ואין צורך לומר עבריו
לערלות ובו הוא דחינו אוכל אכל אוכל במזה ומדור וכן תושב ושכר
ג' כ משרשי עזוה וז מה שכתוב בשאר מצות הפסח - דיני
המצות כגון מילת בניו ועבדיו אם מעכבין אותו לשמוט ולאכול
הפסח ויתר פרטיה' ומבוארים כפסחים (סס) ונוהגת בזמן הבית
ועובר עליה כגון ערל שאכל כוית ממנו לוקה :

יח לקדש הכבורות כלומר שיהיו כל הכולדים בראשונים כלומר חזא
ראשון מרחם הנקבה בין באדם בין בהמה הזכרים קודם לה'
שאמר קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם
ובבהמה לי הוא ודוקא בהמה היינו שור וכשב ועז אכל לא חיה -
ומכל בהמה טמאה חמור לכד כנוזה וז - וענין המנוה בהמה
טהורה כן שמוזה על הכעלים להקדישו ולומר הרי זה קדש - ומייבין
לתת אותו כבוד לכהנים ויקריטו חלבו ודמו על העזובת והם אוכלים
הבשר כירושלים - ואינו נותנו לו מיד שיולד אלא מטפל בו בהמה
דקה ל' יום - ובגסה ל' יום - וכמוזה לארץ שאין לנו מקדש
מועל דלת בפניו וזאת מחליו כדעת קלת החפשים - ובהם שאמר
שמעתיך לו ליעולם - אם נפל בו מום יאכל בזוים בכל מקום ולכל
אדם שירצה הכהן ליתנו דמולין הוא נחשב - כמו שכתוב הטמא
והטהור יאכלנו ככזי ובאיל - וכ' כהנוס' ו'ל' בהלכות בכורות שלו
וכבוד אדם ופטר חמור נפרם ענינו במצות הפסח שכל א' ע' והם
כסדר זה - וכסדר ויקח קרח - משרשי מצוה זו שרצה הש"ל לזכותנו
לעשות מצוה בראשית פרו למען דעת כי הכל שלו ואין לו דבר בעולם
רק מה שיחלק לו הש"י כחסדיו ויכין זה בראותו כי אחר שיגע האדם
במה יגיעות וטרח כמה טרחי בעולמו והגיע זמן שעשה פרו וחיבי
עליו ראשי' פרו ככתב עינו מיד נותנו להקב"ה ומתרוקן רשותו עוממ
ונכתיבו לרשות בוראו ועוד לזכור הנם גדול שעשה לנו הש"י בכבורי
מזרים שהרגם והטילנו מימם : דיני המנוה באיזה מקום נשחט ונאכל
ועד אי זה זמן מנוה להם לאוכלו וענין המנוה הפוסלין בו ואי זה מקום
קבוע או מום עובר והחילוק שביניהם וזו לאזן על מנוויו ואם נפלו
בו או נעשו בו לדעת - ואיזה חכם ראוי להורות במנוויו - ודין
כבוד השותפים ישראלים או שותף גוי - ובאיזה ענין נפטר ההמנה
מן הכורה או לא נפטרה - וכבוד ספק מה דינו - וענין יולד
דופן - וטונוטוס ואנדרוניטוס ויתר פרטי' ומבוארים כמס' בכורות
(י"ד ש"ע פ' כ') ונוהגת מצוה זו של קידוש כבוד בהמה טהורה
מדאוריתא בא"י כלכד בכל זמן וכמו שדרשו ז"ל - מודכתיב ואלכלת

לוקה

באמר הנמרה לפעמים סבא הוא כלומר ואין צריך ראייה אחרת
(כ' ט' מ' ק' פסח) ונוהגת כזכרים ובנקבות כזמן הבית שיש
סס פסח ועובר עליה והאכיל מנוונו לכן כד עובר על לאו ואין בו
מלקות לפי שאין בו מועשה :

יך שלא להאכיל מוכסר הפסח לגר ולתושב שאמר הושבו ושיביר
לא יאכל בו והתושב הוא אדם מן האומות שקבל עליו
שלא לעבוד ע"ז ואוכל נכילות - ושכיר הוא גר שמולא נטל שכן
פירשו חכמים ז"ל : משרשי מצוה זו מה שכתבנו בחרות לזכר
ויאת מזרים וכעבור שקרבן זה לזכר חרותנו ונזכרנו בכרית נאמנה
עם הש"י - ראוי שלא יהנו כורק אותם שהשליחו באמונה והם
ישראל' גמורים ולא לו שעדיין לא באו בכרית שלם עמנו וענין הרחקת
הערל מאכילתו גם כן מצוה השרש (סס) ונוהגת בזמן הבית כזכרי'
ובנקבות ועובר עליה והאכיל לאלו עובר על לאו ואין לוקין עליו שאין
בו מועשה :

טו שלא להוציא מוכסר הפסח ממקום החבורה שאמר לא תוציא
מן הבית מן הבשר הוציא - משרשי מצוה זו מה
שכתבנו לזכור טיפי מזרים ופניו שניעטינו אדונים בלא המנוה עליו
שיאכל אכל במקום החבורה ולא נזכרנו לחון כדרך תלכי ארץ שכל
שמוקן להם אכל שהיכל' לרוב עם שלה' ודלת הארץ בעת ימינו סעודה
גדולה ושלחו מנוונו לחון מנות לריעייהם לפי שהוא חידוש אללם - דיני
המצוה כגון מה דינו של כשר כשיא' תוך והיהיקף שצריכה החבורה
לעשות - ודין מחינה שפטרלה בין החבורות - ויתר הפרטים
מבוארים כפסחים (סס) - ונוהגת בזמן הבית כזכרים ונקבות
ועובר עליה והוציא מן הכשר לחון עבר על לאו ולוקין עליו והוא
שיעשה בה עקירה מן הבית והנחה לחון כדון הידוע בהוצאה של שבת :
ין שלא לשבור עשם מכל עצמות הפסח שאמר - ועצם לא
השברו בו משרשי המנוה לזכור טיפי מזרים כמו שכתוב
באחרות - וגם זה גזעו מן השורש הנזכר שאין כבוד לבני מלכים
ויועזי ארץ לגרר העצמות ולשכרם ככלבים לא יאות לעשות ככה כי
אם לעניני העם הרעבי' ועל כן כתחלת בואנו להיות סגולת כל העמו'
מוזלכת כהנים וגוי קדוש ובכל שנה ושנה באותו הזמן ראוי לנו לעשות
מועשים המראים בנו המעלה הגדולה שעלינו לה באותה שנה ומוותן
המועשה והדמיון שאמנו עושים נקבע בנשיותינו הדבר לעולם - ולא
תחשוב בני לתפוש על דברי ולומר ולמה יצוה אותנו הש"י לעשו' כל זה
לזכרון אותו הנם והלא בזכרון אחד יעלה הדבר במחשבתינו ולא ישכח
מטי ורעיונו דע כי לא תחזיקו תתפשני על זה ומחשב' הנוער שיחך
לדבר כן - ועתה בני בינה ושמעה זאת והנה אזק ושגוע אלמדך
להעיל בתורה ובמצות - דע כי האדם נפעל כפי פעולותיו ולבו וכל
מחשבותיו תמיד אחר מועשיו שהוא עוסק בהם אם טוב ואם רע ואפי'
רשע גמור כלכדו וכל יצר מחשבות לכו דק רע כל היום - אם יערה
רוחו וישים השתדלותו ועסקו בהתמוד' בתורה ובמצות - ואפי' שלא
לש"ס מיד יעטה אל הטוב ומותך שלא לשמה בא לשמה וככתב מעשיו
ימית היז' הר' כי אחרי הפעולות נמשכים הלבבות ואפילו אם יהיה
אדם צדיק גמור ולכבו ישר ותימים חפץ בתורה ובמצות אם יעסק
תמיד בדברים של דופי כאלו תאמר דרך משל שהפריחו המלך ומיניה
באומנות רעה באותו אם כל עסקו תאזיר כל היום באותו אומנות
ישב לזמן מן המטים מודקת לבו להיות רשע גמור - כי ידוע
סדר ואמת שכל האד' נפעל כפי פעולותיו כמו שאמרנו ועל כן אמרו
חכמים ז"ל רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה
ומצות כדי להתיפם בהם כל מחשבתיו ולהיות בהן כל עסקיו להטיב
לנו באחריתנו כי מתוך הפעולות הטובות אכחנו כפעלים להיות
עושים ונוטים לחיי' עד ורמזנו ז"ל - על זה באמרם כל מי שיש לו מונוה

ספר החינוך מן ספר שמות פרשת בא

למניח' אלקיך מעשר דגן וגו' - וכתובות בקרבן זקנים וכו' -
ומדרבנן אף בחזנה לארץ - וכתובות וכתובות בין ישראלים בין
בעהבים וכו' - ואעפ"י שהכבוד שולד לכהן שלו הוא מ"מ חייב
להקריב חלבו ודמו - ויאכל הכהן בתורת כבוד וזכור חלם ומטר
שחור אינו כבוד וכו' כמו שכתוב בע"ה וזאת זמן המזלות שחייבה
בסבת דבר :

א שלא לאכול חמץ בפסח שנאמר ור"א יאכל חמץ - מושרשי
מזה וזו מה שכתוב שאר מצות הפסח - דינו העונה כגון
מה הן הדברים שאמר בהן נוסח חמץ וזה ה' מיני דגן ודין הלש כמי
פירות ודין לתיתו ותבטל שנמאל כו חמץ כחמץ או כגון ויתר
פרטיה מובארים בפסחים (ח"מ נוסף) ונהגת בכ"מ וכו' וזמן
זכורים ונקבות ועוד עליה ואוכל כוית חמץ בפסח כמויד חייב כרת -
שזגג מייב חטאת קבועה :

ב שלא יראה חמץ בכל נוסחתינו כל שבועת ימי הפסח שנאמר
ולא יראה דך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבורך -
ואין אלה שני לחיין בשני ענינים אבל הם בענין ח' כמו שאמרנו ל"פ פתח
הכתוב בחמץ וסיום כשאר - לומר לך הוא חמץ הוא שאור כלומר
אין הפרש בין החמץ ועצמו זכין הדבר העומקו - מושרשי העולה
מה שכתב כשאר מצות הפסח דיניה מובארים בפסחים (שם ת"ד)
ונהגת בכל מקום וזכור זמן זכורים ונקבות ועוד עליה ולקח חמץ
פסח והניחו ברשותו לוקה - אבל חלם לא הניחו מקודם הפסח
מניחו אינו לוקה עליו לפי שאף בו מעשה - ואין מקח עליו
כמו שאמרנו :

בא לספר בענין יציאת מצרים כלל ט"ו בדין כל אחד כפי צרכו
לשמו ולהללו שמה לש"י על כל הליכות פנימה לנו שם שנאמר
וזהגדת לבנך - וכבר פירשו חכמים דמזות הגדה זו הוא כלל ט"ו
בדין כשעת אכילת מצה - וזה שאמר הכתוב לכך לאו דוקא בנו
אלא אפילו גם כל בריה - וענין המזנה שימור הניסים והענינים
שאירעו לאבותינו ביציאת מצרים ואין לקח החל יתברך קצתו מצד
חשיבו ביה לכן נעמו אס אף חמרים מייב להוציא הדברים כפי צד
שיתעורר לבו כדבר - כי כדיובר יתעורר הלבו - מושרשי נזונה
זו מה שכתוב בקרבן הפסח ואין זמן התימה אס כאלו למזנות רבות על
זה מצות עשה ומצות לא תעשה כי הוא יסוד גדול ועמוד חזק בתורהנו
ובאמונתנו ויכל כן אנו אומרים לעולם בברכותינו ובתפילותינו זכר
ליציאת מצרים לפי שהוא לנו אות ומופת גמור בחידוש העולם וזכור
אלוה קדמון ויכול שיעל כל הגנותיו ה' ויברך לשכות הים שימור
ככל זמן זמן הווינו כמו שעשה בתנאים ששה טבעי העולם שבטלו
ועשה לנו אותות פאודסים גדולים ועצומים הלא זה צדקת כל בוטר
בחידוש העולם ומקיים האמונה בידיעת הש"י וכי השגחתו ויכלתו
כללים וכפרטים כולם - דיני המזנה כגון הסדר שחייבין ישראל
לעשות כלילה סוה בענין סעודתו והכנסות שליון שחייבין לשתות
ושיעורן ומזונתן וסידורן הנני כותב לך כני הסדר בקצרה כאשר
שמעתינו מפי חכמי הדור בדיוק - בתחלה מביאין אים ונוטלין יד אחת
בשכיל כוס קידוש מצריכין ליטול והני אחת בברכות בפרק בינה
שכוס חמץ נטילת יד אחת - ואין מברכין על נטילה זו ואם חלה
ליטול שני ידיו לכוט נטיל כלל מרבה ואח"כ מברך על היין ומקדש ואינו
מברך על היין לאחריו - ואח"כ נוטל שני ידיו ומברך על נטילת ידים
ונוטל בירק ומברך עליו כורא פרי האדמה לפניו ולאחריו אינו מברך
כורא בפסח וכו' - לפי שינתן עד שיאכל המזון ולא יברך כורא
כפשות על המזון ועל הירק ואין כל מה שטעם בתים הפסח כמו
סנפרס - ואחר שאכלו זמן הירק כחרוסת חזנין כוס שני וקוראין
הנגדה עם ב' פרוקים עו הלל ונוטלין יד אחת ומברך אשר גאלנו

זכו' על כוס הב' ושותין אותו ואין מברכין עליו כורא פרי הגפן ולא
לאחריו על הגפן - ואחר ששתו כוס שני נוטלין לידים ומברכין על
נטילת ידים ונוטלין מני מצה ומניחין אותה על השלימה ומברכין על
החני המוניח ולאכול מצה - ונוטלין חזרת ומברכין לאכול מורה
דלוחלין חמנו בטיבול בחרוסת ולא מברכין עליה כורא פרי האדמה
לפי שפסטה בברכה שכירכו בירק תחלה דהכי מוכח בגמרא דלא היו
הפסח לעולם שנטרף לקחור ולברך אלא אס כן יש בדבר שני ענינים
שיעקור האדם דעתו זמן הענין כגון דאמריי הכ לון וכדכין וכו' ולא כוה
זמן שלא יהיה באפשר לעשות שני הדברים ביחד כגון מה שאמרנו ל'
משתא זכרתי כהדי הדדי לא אפשר - ואחר שאוכלין זמן המזון כטיבול
זוכרין אותו על גבי מצה ואוכלין - ואחר כך אוכלין סעודתן -
ואח"כ אוכל כל אחד ואחד מעט מצה זכר לפסח שהיה נאכל על השפ' -
ואין אוכלין עוד כל הלילה שלא לסלק טעם המזנה זמן הפסח דכתיב
זכרש לפי - אבל מים שותין שאין הוויס מופיגין הטעם וכן שותין גם
כרתי כשי דמזנה כי לא נדחה מצה משעם זה - ואחר כך נוטלין
לידים ואין מברכין על נטילת ידים - ומזנין כוס שלישי ומברך עליו
ברכת המזון וכורא פרי הגפן - אבל לא לאחריו על הגפן - ואחר
כדמונין כוס רביעי ומזנין עליו חת ההלל ואין מברכין עליו כורא
פרי הגפן - אבל לאחריו מברכין על הגפן והוא שלא יהא דעתם לשתות
כוס חנושי מונח לפניה שאין מברכין כורא פרי הגפן אלא תרי זימני
על כוס הקידוש ועל כוס הברכה ועל הגפן פעם אחת אחר כל הכוסות
ואחר כך הכוסות ומלה דמזנה זריכין ברכה ויתר הפרטים מובארים
בסוף פסחים (ח"מ נוסף) "שם עד תפ"ב) ונהגת בזכורים ונקבות
בכל מקום וזכור זמן ועוד עליה כולל עשה :

בב לפדות ולד חמור וכר שנטול ראשון שנאמר ופטר חמור הפרה
בשה וזנינה הוא שלוקח ישראל זה אחד ונותנו לכהן כפריו
כגור החמור שהוא לשם זמן הטעם שכתבו למעלה - והוא ב"ה נתנו
לכהן ולמיון עדהו ישראל חנונו כי השם יתברך רצה מיהיה לו כפריו
בשה - ואב אף לו שספדו כדמו שהלפי שאין דמי השיות טוין
אחריו ל' עין ופה סלע - דעה בחני סלע - וכדכיתב כגן וזון -
זמן הכפרין עד ל' יום והמה מולין ביד טען - והחמור ביד זמאל
מושרשי מצוה זו כדי שזכרו יהודים לעולם הנם שעשה להם האל
כניחית מצרים שהרג כל בכוריהם שנחלו לחמורים כמו שכתבו -
דיני המזנה כגון שותפות הנכריחו מקבל חמור ממנו להטיל בו -
ודין גוי שהמרים פטר חמור מה דינו - ודין חמור שילדה כיון סוה -
ודין לוקח חמור זנוני וענין ספק אס בברה מה דינו ודין ביתן החמור
בעצמו לכהן - ויתר פרטיה מובארים בתוספת ספרות (ד"ש ע"א)
ונהגת בכל מקום וזכור זמן בזכורים ונקבות ישראלים ולא בכורים
ולוים - ועוד על זה ביטל עשה :

בג לערוף פטר חמור אס לא רצה לפדותו שנאמר ואם לא הפרה
וערפתו וזר השם יתברך שלא יהנה בו מיכין שלא עדהו ולמיה
הנזילה חסורה לו בהנחה - מושרשי מצוה זו מה שכתב ספדוים :
כד"ה המזנה מה שחמורו שחנת פדיו קודם לערוףו שאם ערבה
אס זנת קודם פדיון ויקרובו וזונה להרגו כקושף ולא כדבר אחר -
ויתר פרטיה מובארים גם כן בכברות - (שם י"ו) ונהגת בכל
כמו ספדיה :

ויהי בשלח

יש בה מצות לא תעשה אחת :

כד שמענו שלא ללכת בסבת חזן לנבולים ידועים שנאמר אל
צא איש במקומו ביום השביעי - וזו הטרונש עלת
ספקיו

בכל כחינו כל חסדן וכל מה שאז החך כל שלמות וכל חסד וזה פניו
היוצאים מזה כגון לדעת שהיה לנו מה כלתינו וכל כח בנפשי
הנופס ישיגם החסרונות . והוא כ"ה לא ישיגנו מין ומיני
החסרון כמו שאמרנו וזאת דברים רבים האחרים בענין זה כולם
מובחרים בספרי יודעי סמכות החלשות אשרי הווכים אליה כי אז
יקיימו מזהו על כוריי (ה' יסודי התורה פ"א) ונראה שכל
זכ"ו בזכרים ונקבות ועוד עליהן לו חלק וזכות עם ישראל כמו
שאמרנו וזאת ען המנות שאין להם וזקידוע שכל ימי האדם מייד
להיות כמחשבה זו :

כו שלא לחמץ אלקים זו לתיב"ש"י לבדו שאמר לא יהיה לך
אלקים אחרים על פני . ופירושו לא תחמץ אלוהי אחר
זולתי . וכתב הרמב"ן ז"ל לא תמוא לעולם שיאמר הכותב אלקים
אחרים רק על האמת הכלל על העשיה לא יאמר לעולם לא
תעשה אלקים אחרים . כי לא תשולבם עשייה אחרים ויפה
דקדקו ז"ל דבריו חסדן . וזאת המנהג היא העיקר הגדול
שבתורה שהכל תלוי עליו כמו שאמרנו ז"ל כל המודה בע"א בחלו כופר
בכל התורה כולה וזאת המקבל בחלו לשום דבר זולתי ה"ש"י לבדו או
העובד אותו דבר כדרך עבודתו כלומר כדרך שעובדן אותו המאמיני'
זו או אפילו שלא כדרך עבודתו אפי' עבדנו כד' עבודות ידועות שהן
זיכוח וקיסור וניסוח והשתחויה עבר על לא יהיה לך . וניסוח מורק
דבר אחד הוא ומתחייבין כזריקה כמו בניסוח . שורש מנהג זה
נגלה וידוע פרטיה כגון מה שאמר אס קבל בחלו אחד וכל הכתובים
ואפילו מודה שהקב"ה שולט עליו ועל אלוהו עבר על לא יהיה אלוהי
הדבר שקרא דרך עבודתו ושלא כדרך עבודתו וזאת עבדו דרך כיווי
ועבודתו כגן מה דים . וד' עבודות האסורות בכל החלוקות עד
היכן מתפשט איסורם כענין מה שאמרנו ז"ל דשיבד מוקל לפניו בכלל
זכוח הוא וכן מה שאמרנו ז"ל לקרות בספרי עו"א המוכתרים
בעניני עבודתיהם או בענינים אחרים שכלל שגורמין להאמין בו
בשום דבר איסור הכבוד הכלל אחרים ודן ישראל שעבדה אפי' פעם
אחת מה דינו וזאת קיבלו בחלו ואמר תוך כדי דיבור כדבור והוא הדן
בענין קדושין . והעובדה מאהבה שחייב אותה זורה לרוב ישייה
או מיראש שלא תריע ולא שוקלה בחלום . וכן העשמה בה עבודות
כגון חיבוק גישוק סך וקבלתו מעל מה הוא דין אסורו ודיני ביטול
ע"א כינד וחילוק בין ע"א דישאל לע"א דעכ"ס לענין ביטולם
ואיסורי הכאה של ע"א עד היכן . והחילוק שבין תלוש הכעבד
לנוחבד מעיקרו ומאיתתו היא נעשית ע"א . ודן משמשו ע"א
ואם ביטל היא מה היא במשמיה ותקדוה שלמה דינו . וע"א
שהניחום עובדיה והרחקה מעובדיה ביום עבודתו ומוקד לו והדברים
האסורים לנו לזכור לסם ליעולם מפני חשש קלינה והרחקת עיר שיש
ע"א בתוכה . ויתד פרטיה מובחרים במשכתא הכבוה גילה והוא
ע"א (ו"ד) ונראה שזכרים ונקבות בכל מקום ובכל זמן והעובד
עליה ועבד ע"א בדרך עבודתה או שלא כדרך עבודתה כד' עבודות
שכתבנו בעדים והתראה כסקל וזמנה חייב להביא טהאת קבועה .
וזאת המנהג הוא בכלליו מנות שנלמנו כל בני העולם בכללן
אבל מכל מקום חלוקין יש בפרטים בין ישראל לעכ"ס והכל
מובחר שם בע"א . וזן החלוקין שבין ישראל לעכ"ס בענין
המנות המושבות על הכל הוא שישאל לא יתחייב לעולם בלא עדים
זה תראה וזאת האגויות אין נריבן התראה לפי שאין חילוק בין
בין שוגג לזחור . וכן יתחייבו גם כן בהדלת פיהם מה שאין כן בשרא
שדרך עד ס . ועוד יש חילוק אחר כי העכ"ס עברם על כל אחת
ממנות יתחייבו לעולם מיתה והוא שאמרנו ז"ל אזכרתן והיא מיתה
וישראל יתחייב פעמים קרן פעמים חלקות פעמים מיתה ופעמים

ל"ט

שקוי ונקיח כל שאינו ערוהק יותר משלש פרסאות חזק לעיר
והפרסד' מילין . והמיל אלפים אמה . ומודדן משפת הכית
המיון שבמיר אפילו היתה גדולה כנמה . והודין תורה . אלא
שחמשים גדרו גדר ואסרו שלא לילך יותר ואלפים אמה און לעיר .
בשרשי מלוה זו שזכור זכדע שהעולם מחדש לא קדוון כמו
שכתוב בספרים כמות שכת כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת
הארץ את הים ואת כל אשר בס ויח כיום השביעי . על כן לזכור
הדבר ראוי שנגזר במקום אחד כלומר שלא כלך בדרך רק דרך טויל
ויגזר ובהליכת י"ב מילין יש בו טורח רב . דינו במנהג כגון
מכות המדבר או בנערה מה דינו וכן מי שלח חזן לתחום לרצונו או
לאנסו או ברשות כ"הואם הוקף בחינה שכבת מה דינו . ובית
היואל יותר מואחר בתי העיר בתוך ע' אמה ושיריסיכות הכנסת שיש
בו דירה ואולרות שיש בהן דירה ושלש מחנות שאין עליהם תקרה
ונוביעה מה דיניה עיר ארצה מוכבעת ועולה עשויה כמין גס או
קשת מתיכן מודדן להן וזכרונה הכל מודדן . וכמה שיעורו של
הכל . והביע גליח או להר או לכותל כינד מודד וכמי שמוכין במודד'
ומי להיעד על התחומין יותר פרטיה מובחר' במשכתא הכבוה
על זה והוא עירובין (א"ח) . ונראה שכל מוכליון בזכרים ונקבות
עו"ב עליה והולך אפי' אמה אחת יותר ונ"ג פרסאות לוקה וכן אם הלך
אפי' אמה חזן לאלפים אמה סמוך לעיר לוקה וכת מודדת וזכרונ'
זכרונ' ז"ל כת כי מה שאמר הכ"ס ז"ל בשפר המנות שלו
דאיסור תחומין דאורייתא הוא בית מאלפים אמה . וכן מה שאמר
החבורו הגדול שחור מנה וכתב שהשיעור של תורה הוא ג' פרסאות
כי הכל טעות שאין לנו איסור תחומין דאורייתא כלל וכן מתבאר
במקומות הרבה מן הגמ' שלנו שהיא גמרא בכל שאנו סומכין עליה
בכל דבריו . והרבה הרב ראיותיו על זה במנות ש"י מן הלוחין
והוא יפרש אל יא אים כמו אל יזיח כמו שיש בגמ' במשכת עירובין
דמשמע עליה הכי :

וישמע יתרו יש בה' מצות עשה . ז"ד מצות לא תעשה :

כה להאמין שיש לעולם אלוה אחד שהוציא כל המצוא ומחזוהו
היה כל מה שהוא ושיהיה ושיהיה לעדי עד וזי הוא הוציאו
מאין מנדים ונתן לנו התורה שגאור בתחלת נתיבת התורה .
אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך בארץ מצרים זגו' ופירושו
כאלו אמר תדעו ותאמינו שיש לעולם אלוה . כי מלת אנכי תורה על
הנתיבות אשר אשר אשר הוצאתיך לומר שלא יפנה לכנס לקחת
ענין מצות מעבודת מנדים וחכות המצרים דרך עוקרה חלל תדעו
שאנכי הוא שהוצאתי אתכם בחסד ובהשגחה כמו שהכתיב לאבותינו
אברהם יצחק ויעקב שורש נוסח זו אין דרך ביאור ידוע הדבר
ונגלה לכל כי האמונה כזאת ישוד הדת ואשר לא יאמין בזה כופר
בעוקר ואין לו חלק וזכות עם ישראל . וענין האמונה הוא שיקבע
בנפשו שהאמת כן ושא"א בחילוף זה בשום ענין . וזאת משאל עליו
ויש לכלל שא"א מה ואמין להובלת ידע בחילוף זה אפילו יאמר להרגו
שכל זה תחוק וקובע האמונה הלב כשחזיח הדבר וכן הכח אל הפועל
דלוגי לו' כשחקים בדברי פיו מה שלבו גומר . ואם זוכה לעלות
במעלות השכחה ולבטו יסין ועיני ראה כמות בחתך שהאמונה הזאת
שאמין אמת וכדור א"א להיות דבר בלתי זם או יקיים מנות עשה
זה מנה מן המוכתר . דינו מלוהו כגון מה שמתחייב עלינו
להחזיק עליו שכל היכולת וכל הגדולה וכל הגבורה והיחלרות וכל
ההוד ועל הכרחה וכל הקיום בו . ושאך כמו בחו ושכל להשיג ולהגיד
גדלו ושוכו כי לרוב קשתנו ונודו לא יושג רק לעצמו ולשלו ממה

גבן ולא
רובין על
רובין על
ל מדרו
האמונה
לכל הוי
בענינים
לכל כזה
מדרו ז'
ל בטוב
דתן .
השפע'
דעתם
ותין גם
ק נטולין
הרדעין
לחזר
ליו בורה
לשמות
יי ימני
הכוסות
מותרים
ונקבות
הפרה
בפדיון
ה' כתו
לו פדיון
ותן סוף
זוין .
זרעאל
הס האל
כבו .
כבו .
סי .
החומר
שכ"ה
ככנסים
הפרה
וחיפוי
פדיוה .
הכאה
אחר .
ת בכל

ספר החינוך מן ספר שמות פרשת יהרו

וינו מתחייב בכל אלה אלא שהוא כעובר על מצות ואלו נכח שמו :
כז שלא נעשה צלמים שיעבדו אפילו לא עבדם העושה אותה העשייה
לכד אסורה להרחיק הממשל . ואין הפרס בין שיעשה בידו או
יצוה לעשות שאל לא תעשה לך פסל וכל חכונה והיגונה לעשותה
הוא הגורם העשייה זהו דעת הרמ"ב ז"ל . ודעת הרמ"ב ז"ל שאין
האזהרה בכלן אלא שלא יעשה צלמים על דעת לעבדם . גם כתב
שאין לנו למנות לאלו זה מן המקרא הוא כי לא יזהר בזה הכתוב רק
באסור עבודת אלילים שהיא מצויה ובעשיית צלמים כל זמן שלא
עבדם אינו חייב בדבר אלא חלקות . והוא ז"ל כתב שכל פסוק זה
דלא יהיה לך נחשב לאלו אחד יזהיר שלא נודה האלקות לוולתו בין
שיקבלנו בחלוה כלומר שיאמר לו אלהי אתה : או שישתחוה לו בין
יעבדנו באחת מן עבודות האסורות או בעבודתו המיוחדת לו אכל
המניעה בעשיית הצלמים וקיומם כתב הוא דנפקא לן מפסוק דאל
תפסול אל האלילים ואלקי מסכה לא תעשו לכם . ותמוה חזי על
ברמב"ם ז"ל שכתב שאין הפרס בין שיעשה בידו או יצוה לעשותם
שהרי מצוה משלח הוא וקיימא לן משלח פטור . שורש מצוה זו
ידוע שהוא להרחיק האלילים . דיני המצוה כגון העושה צורות
או זו גורה אסורה לעשות ואי זו מותרת והחילוק שבין בולעת
לשוקעת . ודין טבעת שיש עליה חומס . ויתר פרטיה וכו' וכו' וכו'
כח ע"ז (י"ד קל"ט ק"מ קמ"א) ונוהגת ככ"ז וככ"ז בוכרים
ונקבות ויתר עליה ועשה צלמים העבדים כמודד לוקה :
כח שלא להשתחוה לבע"ח הי"א הי"א כל שיעבד וולתי האל ב"ה
שנאמר לא השתחוה להם ולא תעבדם ואין פירוש
שכתוב לא תשתחוה על מנת לעבדו שכלמוד ומנו שהשתחוה לכד
שלא לכוונת עבודה שלא יהא אסור שהרי במקום אחר נאמר בתורה
כי לא תשתחוה לאל אחר שאסרה ההשתחוה לכד בשום נד ואמנם
סוף אליה ולא תעבדם לומר שהשתחוה היא אחת מדרבני העבודה
ולמדנו מלפני עם סיוע כתובים אחרים שארבע עבודות הם שהקפידה
התורה בהם ככל ע"א שבעולם ואפי' אין דרך עבודת' בכך שורש
מצוה זו ידוע . דיני המצוה כגון מה היא השתחוה אם כפיטוטיים
ורגלים או חשפה שיכבש פניו בקרקע והרחקת הענין כגון מה
שאמרנו שאם נכנס לו קוק בדגליו או כתפוזו לו מעות בבני ע"א שאין
רשאי לשוח ולעלם ומכני שגראה מנושתחוה . ויתר פרטיה וכו' וכו'
במסכת ע"א (ס) ונוהגת בכל עוקס ובכל זמן בוכרים ומקבות
ועובר עליה והשתחוה לשום ע"א כפולס או זכח וקטר ונסך או זרק
במודד תיב כרת ובעדים נסקל וכו' חייב חטאת . וביאור משפטי
העוכס כפ"ז ו' ונסהדרין :

כט שלא נעבד שום ע"א בעולם בדברים שדרכה שעובדים אותה
המאמינים בה ואפי' ע שאין עבודתה באחת מן עבודות
שאמרנו למעלה מתיכן שעבדה כמה שדרכה להעבד חייב ואף על פי
שעבודת' דרך בנין כגון המוצר לפעור וזרק אבן למרקלים וכו' וכו'
שערו לכמוש שאמר ולא תעבדם כלומר מצוה שדרכן להעבד היו
עבודה שהיה שרשה ידוע דיניה כגון מי שעבדה דרך עבודתה
לכוונת שיוון מצוה ופס' פרטיה כמס' ע"א (ס) ונוהגת ככ"ז
ובכל זמן בוכרים ונקבות ועובר עליה סמוי ויש עדים נסקל . ומבאר
דין זה גם בפרק ז' מסנהדרין . שתי מצוה אלה שנייה הרמ"ב ז"ל
שהן השתחוה לבע"ח . וכן שלא לעבדה כמה שדרכה לעבדה . כללם
הרמ"ב ז"ל בלאו דלא יהיה לך וכו' שכתבו למעלה ממצוה שישלך שתי
מצוות בכלן ומחשבו של הרמ"ב ז"ל :

ל שלא נשבע לבטלה שנאמר לא תשא את שם ה' אלהיך
לשווא וענין הבטלה כד' דרדן כגון שנשבע על דבר ידוע שאינו
כן כגון יאמר של שים שהוא של זה וכן כל כיוצא בו . הכד השני כגון
שנשבע על הידוע שהוא כן כגון על החסן שהוא אבן ועל העין שהוא עין

וכל כיוצא בו . הכד השלישי שנשבע לבטל מצוה זו או מצוה שחייבנו
הש"ה בהן שגם זה לבטלה לגמרי הוא שאין בידו ליטבע על מה שכתב
חייבו האל וכמו שנשבע בדבר ידוע שאינו כן הוא . הכד הרביעי
שנשבע לעשות דבר שאין בו כח לעשותו כגון שלא יישן ג' ימים
רזופים או שלא יאכל פכעה ימים רזופים וכן כל כיוצא בזה . בשרשי
המצוה לדעת בני אדם ולקבוע בנפשותם ולחזק האמונה בלבבותם
כי האל ב"ה אשר בשמים מומעל חי וקיים לעד אין קיום בקיומו ודאי
ומחוי' עליו בו כדכרו שמו הגדול על מעשיו ועל דבוריו לוונדו
בחינה ביראה ברתת וכזיע ולא כמותלים ומדברים בדבר קל כמו
הדברים ההווים ונפסדים ואינם נאדרים כקיומם כיוונו אהבה בני
אדם ושאר דברי העולם השפל על כן ראוי לקבוע הענין הזה בלבבות
ולחיות יראתו על פניו לחיותו ולכותנו חייבנו במצוה הזאת ללא
נזכיר שמו הקדוש לבטלה ועגש מלקות על המקל ועובר עליה . ומה
השרש בעצמו הוא ענין שנות שקר כלומר נשבע לקיים דבר ולא
קיימו שהיא נקראת שבעת כוונת שאל עליה לאלו אחר בפני עצמו
בסדר קדושים תהיו כגון שנאמר ולא תשבעו בשמי להקיר כי נשבע
בשם הגדול לאחת דבר שהיה והוא יודע ששקר בפני הנה הוא מקל
ביראת אלקים כאומר בלבו שאין אמת . תאלמנה שפיתו . וכן
הנשכ' לעשות ואחר כך לא יעשו הנה הוא גם כמודד אור מחשבי
האמת כי פירוש נשבע הוא לכי דעתי שנומר האדם בלבו ואומר בני
להיות מקיים אותו דבר שנשבע עליו ולא ישנהו לעולם כמו שהספס
ב"ה קי' לא שפסכה לעדי עד וזה שלשן שבעה יבא לעולם בלשון נשבע
כלומר שנשבע בדבריו להיותו קיים כמו שאמר בקיומו ב"ה . ובענין
הנדר דרך אחר יש בו שהוא כמניס דבר המותר בגדר האסור וכלו
אומר דבר פלו' שהוא מותר יהא אסור עליו כקרבן שאסר הסם ואמר
ז"ל דדוקא כשהו' נודר בדבר הנדר יהא חל הנדר ולא בענין אחר
שאל אומר הרי דבר פלוני אסור עלי קרבן כמו שאמרנו בזה יסוד
הנדר . אבל אם יאמר כבשר חזיר אין זה נדר שהתורה אמרה
כי ידור נדר כלומר כי ידור בדבר הנדר . וכמו שאסור דבר על
סבירו אז על עצמו כמו הדברים של קרבן שאסר לנו הש"י בענין
זה שהוא חלנו אומר דבר פלוני יהא אסור עליו אז על סבירו כמו
הדברים של קרבן שאסר לנו הש"י וזה הענין שיש בו כח לאסור המותר
לפי שהתורה למדתנו בכך מודתיה לאסר אסר לא יחל דבר וענין
זה דווקא להקדש שזולתו בתורה שיש כח לאדם להקדיש את שלו בדבר
כיו"ה יהא אסור מיד לוולכל העולם בכתב' ואם כי יקדיש את ביתו
קדש . וכמו כן יש לו כח על עצמו לאסור דברים על גופו והוא
אמר ז"ל לעולם בלשון הנדרים הרי עלי אז כי לדיבור כלו' שהוא
מרחיק אותו דבר ממונו וכחיש לו לקשור עצמו באסור אותו דבר
כמו שיש לו כח בכבשו לאסרם והוא הדין והטעם בעצמו שהשבעים
חלה על דבר שיש בה ממש ועל שאין בה ממש כי על גוף האדם טמול
השבעה כלומר שגופו תקי' לעשות אותו דבר והרי הגוף יש לו ממש
אבל הנדר חייב חל אלא על דבר שיש בו נומש לפי שהוא כמניס דבר
בגדר אסור שאר דברים כלומר דבר פלו' יהא עליו בגדר קרבן שהוא
אסור עליו . ואם אין מומש בזה שהוא מניס תוך הגדר לא טעם
ולא בטום . וכן מן הטעם הזה אין שבעה חלה על שבעה ונדד חל
על נדר שהרי שבעו' כיון שנכנס האדם בעצמו במחילת הקיום כמו
שאמרנו אפי' יכבול לדיבור אלף פעמים שהוא נכנס עם כניעת גופו
במקו' אחר בפנים אחת היא נעשית ואין זה אחר מתיכן אלא ככובל
דברים לבטלה אבל הנדר שהוא מקבל על עצמו להיות לו דבר המותר
כאלו נאסר בכל עת שהוא טומה בקבלתו מוסיף על עצמו אסור
חס יבטל קבלתיו ולפיכך הוא חייב על כל אחת ואחת . והוא הענין
בעצמו שהשבעו' חייב חלה על דבר ועוה והנדר חל אפי' על דבר מנוא

שהנשבע

טענת חונם ושגגה מנזיה אלכו אחר כן חזו שאמרו שהנשבע על דעת
 אחרים אין לו התרה - ומכל מקום לדבר מזהו הסכימו חכמים להיתר
 לפי שכל שיעשה האדם והיה דבר גורם לכתול מזהו או שתיעשה מזהו
 בהמנע אותו מיעשה לכ כל ישראל הוא שיטבל המנע' של הדיוט ותנשא
 מזהו ואמו רואים כאילו בלא כל הרכים שנשבע על דעתם עניו לפניו
 ואמרו שאילו ידעו הם שבועתו כטובל מזהו לא תסכים דעתם עניו
 והריוש למי טענת חונם ושגגה ולפיכך אמרו ז"ל אבל לדבר מזהו יש
 לו התרה - ואל תחשוב להקשות עלי על הכתה טעם זה שאמרתו
 שציקר הסיתר בהתחדש באדם דבר שאילו היה יודע בו מתחלה לא
 היה נשבע שהרי הוא כעין חנום או מוטעה ותאמר והרי מנינו לגבי
 שבוטות הש"י היתר כמו שדרשו ז"ל בויחל משה כטובל שהתירונו
 השבועה ועל ענין זה נכתב בן שאלתיאל שאמרו ז"ל ששאל אל משבעתו
 וחלילה להיות שיניו רעון אתו כיוס להשיבך והדין דין אמת שכל מה
 שבא בכתובי' כיוסא בענינים אלה הכל כאמר על לך המקבלים שם
 בני אדם כי חלילה לאל ומלכנו להאמין שיצטרך אדון הכל להשבע
 בדבר אף כי להתירו ולבטלו אחריו כן - אבל יאמר אותו דבר על לך
 קבלת העונש הכופל על הנשבע שאם נתחייב אדם לגדול טעמו
 להענישו עכ"פ עד שאין ראוי לתת לו מקום לתשובה ויפול על ענין
 האיש הלוה שבועה אלל השם כלומר חוק עניו וגזירתו עליו כאילו יש
 שבועה בדבר וכן לענין הטובה אם זכה האדם לרות חשיבותו לקבל
 טובה הוא זרעו ואמר הכתוב גס כן כי הש"י נשבע להטיב לו ועל זה
 וכיוסא בו אמרו ז"ל כדי לשבר את האוןן עה שהיא יכולה לשנוע שאין
 לדמות לכני אדם חונק דבר זקיונו רק כמה שהם מחוקים ומקיימים
 דבריהם ועל הדרך הזה בענינו דרשו ז"ל היתר על שבועות הש"י רכונם
 לומר כי חנון ורחום הוא ארך אפים ורכ נפש ומכפר על החטאים ואף
 על פי שגדל חטאים וחוק עד שראוי שאם יחטא איש לאיש כל כך ליטע
 שלא ליחזול ליעולם ועל הדרך הזה אמרו ז"ל כי משה התירו כלומר
 שבועות תפלתו הטובה גרם שהש"י שהוא שומע תפלה קלח לעונם
 וזהו שלא תחזקו רז"ל שדרשו ענין היתר אלל שבועות ב"ה כי אם
 בהטא גדול שכל השומע גזור שאינו יתן לכפר' כלומר וראוי ליטע
 עליו שלא לכפר אותו ורחמי' ב"ה גדלו על כל השבים אליו בכל לב -
 ואם רכ עונם ונשאל לטי דעתנו - והראיה לדברינו אלה מה שאמרו
 בראש השנה גבי גזר דין שיש עמו שבועה דחסיק רבא דבוכח ומנחם
 אינו ניתכפר הוא בדברי תורה - ואין זכר להם שם שיצטרך האל לשאל
 היתר עליה כי יודעים וברורים הדברים לכל רואי השמש שהכל כאמר
 על לך המושל אל המקבלים - ומפני כן הארכתי בזה עד הכה לפנות
 לך הדרך במקומות רבים ומה שאמרת לך שיכנו חכמים ז"ל לשון
 היתר שבועות הש"י לא תחזק זה לעולם אף במקום שיכנו לו השבועה
 למי יב בריה אבל במקום שכינו לו שבועה לזכות בריה לא זכרו שם
 לעולם היתר כי רכ החסד משה כלפי חסד ולא ישיב דברו הטוב ריקס-
 רצוני לומר כי מאמר שגראה האדם שעה אחת זכאי לפני המקום ראוי
 לקבל הטוב כל כך שהוא כאילו הקב"ה נשבע עליו על הגמול הטוב
 כענין שאמר נשבע ה' לדוד - וכיוסא בו לא יסתלק ממנו הטוב עור
 כי יחטא הרבה וזה ממדותיו היקרות ב"ה :

דיני המצוה כגון כנוי שבועה שאמרו ז"ל שהן שבועות ופי'
 כנוי הוא לשונות הרבה שכן הן בני האדם לפי
 המקומות כעין מה שאמרו ז"ל שבות' שקוק' וכו' - וכן דין אלה ארור
 אם הם כשבע' והאומר לאו באזכרת הש"י וכן יתוון ושואל - ודין פני
 זלכו שוין - ומה שלמדנו מדין זה דפיו ולבו שנוהרין להרגין ולחרמים
 כגון שיאמר יאסרו כל פירות שבעולם עליו אם יהיה כן וכן יהיה כלבו
 שלא יאסרו כי אם היום - ואע"פ שזמן הסת' משמע ליעולם וכגון זה
 דוקא שאין דברי פני קותרין לגמרי נמשכת לבו הותר לנו שגדמי
 לפרג' :

הנשבע לדבר על גופו וגופו ככר נתקיים באותו ענין מהר סיני
 אבל כדרך חינו מודבר אלא על הדבר שרובה להכניס בגדה האסור
 ועל אותו הדבר מנע לא נתקיים הוא מיעולם ולפיכך חל עליו האסור
 ואין מאכילין לו לאדם דבר האסור לו וזהו שאמרו ז"ל שהנשבע אסר
 כשם על החפץ והגודר אסר החפץ על כשם - ואם תשאל מי שנדר
 שלא לאכול דבר שהוא מנזה עליו לאכלו איך לא יאכלנו שהרי אותו
 דבר מנזה הוא עליו בעשה ויכא עשה וידחה לא תעשה דלא יחל כי
 כן אמרו חכמים בכל מקום אתי עשה ודחיל לא תעשה - תשובתך
 ויון הטעם הזה שאמרו שם השבועה גופו כפעל אמרו המתנים
 בשבועה פטור ובדברים חייב - כיצד מניע שנדר חכירו ואמר אף
 אני כיוונך בתוך כדי דיבור הרי זה אסור לפי שכוננו של זה לומר' כמו
 אשתה אסור בזה הדבר כן אשתה אני אסור בו וכך יספיק אליו אבל
 שבועה שאנו מדמים הראשון כאילו בעל גופו כדבריו כמו שאמרו
 לא שהרמיק דבר אחר וגופו לא ראו ז"ל שיהיה האחרון בכלל
 הפעולות על עצמו - כגון שיאמר אף אני כיוונך נשבע או שישנוע
 חפיו אחר שיפעלו לו לאותו דבר והוא יקיים וידחה שחפץ באותן
 הפעולות כגון שיאמר לו לאדם אחר משיבך חנו והוא יענה אף
 כללו של דבר לזון השבועה נרין לומר כפיו על עצמו או שיסרנו אחר
 עליו ממה שהוא יקבל אבל מנח פעולות אדם אחר אינו נכפעל מוכין
 שגופו נרין הפעולות מנח"כ כדרך אופשר לו' כי נחמו' הכר
 שחא חמור מן השבועה שהרי דינו אותו לחיי המלך החמורו בו
 להיות נחפ' בקשה יותר מן השבועה - ויון הטעם הזה שכתבנו
 שבועה שענינה הוא שהאדם גומר לקיים דבריו ולאמת כגון שהוא
 מחמיק בקיום אלוהי היה לנו ללמוד שלא תיכטל שבועה כשום נד אלא
 שהיא נחמדיה אל עליו כדעת חולשת בני גופו ומיעוט דעותיו
 והתנדות שמי רכוננו לתת לנו ענה ללא ת מנחםר שבועה בהתחדש
 עליו הרצון בכל ית אפשר לנו לתלות בענין השבועה טענת חונם
 או שגגה כמו שפורסם כוונותו שבועות ובדדים ואולם לא הרשנו
 לזאת מומם בשאש כשם רק בתחבולה ונעצת חכם שיכא הנשבע לכני
 איש חכם וכוון בדרכי התורה ויתודה אליו ומחמיקו וידעתו שלא היה
 יודע בשעה שנשבע דבר שידע אחר כך הוא רוצה לכתול מה שנשבע
 עליו וכי הוא חכירו כי הביטול מיעוט דעתו וחמורו גורם אותו לא
 דבר אחר ומחמיק חילונית שיהיה בלבו חלילה ואחר הודת פיו על
 זה ויכיר הטובה ויראה כי יש מנזם בדבריו שנתחדש אליו דבר שאילו
 הסכים עליו כשעה שנשבע לא היה נשבע - ועל כן הוא מתחרט וקבל
 וידעו ויתירו מנשבעות וזה אמרם ז"ל הוא אינו מיתל אבל אחרים
 מוחלין לו על כן לעולם אי אפשר להתיר שבוע' כי אם בכתת שום
 חידוש לנשבע כגון שיאמר אילו הייתי יודע דבר פלוני לא הייתי נשבע
 ויעולם שזה כעין חונם הוא - אבל אם אומר התירוני משבועתי בלא
 טענה אין כח באדם להתירו ומכאן זה הענין אמרו ז"ל שאין פותחין
 בטול שאינו מנזו לפי שאינו אומר להדיא שהוא נוחם כשנשבע
 שנתכרהו כלום אלא שרצונו היום כמו שהיה תחלה אלא שרוצה עכשיו
 בהיתר - כיצד נשבע שלא יהנה בפלוני ועשה מופר העיר או טבח
 והוא אומר רצוני קיימת שלא הייתי חפץ ליהנות בו ולא הייתי רוצה
 שיעשה מופר או טבח אין מתירין לו עד שיאמר אחר שאני רוצה שזה
 האיש יעשה מופר מתבת' אני על משבועתי על הנאלו מיעולם ונד
 יתן שלא נשבעתי בענין זה ויתירך לו שהרי מודה שנתנה חפשו
 ומתחרט על מעשיו לגמרי בחמרון וידעתו שאילו ידע בעת השבועה
 מה שהוא יודע היום לא היה נשבע מיעולם וכאנוס הוא ורשין האדם
 כשבועה פרט לאנוס ומה היסוד גס כן בשתולה שבועתו כדעת אחר'
 קשה להתירו דמכין דמילק דעתו מן הדבר ונתלה בדעת אחרים אין

שחייבנו
 מה שכתב
 הרביעי
 ג' ימים
 משרשו
 לכתוב
 וכו' ורמי
 לו לזכרו
 רק קל כוונ
 לחתמו בני
 זה בלבבנו
 הולת לכל
 ומה
 דבר ולא
 פני עצמו
 כי השבע
 הוא מקל
 וכן
 רי מחשבו
 אומר בני
 כמו שהם
 לזון כפעל
 ובענין
 סור וכאלו
 ואמר
 ענין אחר
 בזה יחול
 היה אחר
 דבר על
 ש"י כענין
 חכירו כמו
 דבר המות'
 כרו וענין
 שלו בדבר
 את ביתו
 גופו והו'
 כלו' שהיא
 אותו דבר
 שהשבועה
 אדם תכל
 יש לו מנע
 ונכנס דבר
 רבן שחא
 ר לא עשה
 ונדר חל
 קיים כמו
 יעני גופו
 אל ככול
 דר הותר
 חו אסור
 זהו הענין
 דבר מנזר

בקטנותו וכשיקבע זאת המידה בנפשו יעלה מזה להכיר טובת האל
 כ"ה שהיא סבתו וסבת כל אבותיו עד אדם הראשון ושהזניחו לאחור
 העולם וסיפק רצונו כל ימיו והעמידו על מתכותיו ושלמות איבריו
 ונתן בו נפש יודעת ומשכלת שלולי הנפש חכמו האל יהיה כסוס כפרד
 אין הבין ויעריך במחשבתו כוזה וכזה ראו להזהר בעבודתו כ"ה
 דיני המצוה כגון כבוד זה מנכסי מי חייב לעשותו אם משל אב ואם משל
 עמו והלכה משל אב אם יש לו נכסים לאב ואם לאו יתוור הבן אפילו
 על הפתמים ויחיל אביו . וכבוד אב ואם אי זה קודם ועד היכן כבוד
 אב ואם מחל על כבודו אם יהיה מחול ואם יראנו ועובר על דברי תורה
 באיזה לשון ימנעו ואם יאזרו אביו לעבור על דברי תור' שלא יאמינהו
 בזה וכי חייב לכבדו בחייו וכמותו וכבוד הוא הכבוד המוחלט ויתר פרטיה
 מוכארים בקידושין וקנין מין במקומות מהגמרא (י"ד ס' ר"ס)
 ונהגת ה"מ וכל זמן בזכרים ונקבות כל זמן שאמסר להן כלומר
 בכל עת שלא יזנעו אותן בעליהן ועובר עליה בטל עשה וענשו גדול
 מאד שנגשה כמות נכר לאביו שבשמים ואם יש כת בכ"ד כופין אותו כמו
 שכתבנו למעלה שביטול עשה כופין ד' :

לד - שלא להרוג נפש שנאמר לא תרצח . שורש מצוה זו ידוע
 ונגלה לכל רוח השמ' כי השי' ברא העולם וטונו לפרות ולרבות
 כדי ליטוב לפניו ומנענו של' תרצחו בידיו להרוג ולאכד הכריות
 שהן המיטבות העולם . וחולס הרשעים הגמורים כגון המינים
 והולשטים אינם נוסכי העולם ועליהם אמר הכתוב באכד רשעים
 רנה . לפי שהם לא נוסכו העולם אלא יתריבוהו בכל כוחם . וזה
 מה שאמר חכם מחכמינו באכדו הרשעים קונים אני וכלה יון הכרם .
 כלומר באכדן אלה יתעב העולם ויתר כמו שפירות הכרם מתרבים
 וטובים יותר כסילוק הקונים מונו . מדיני המצוה מה שאמרו ז"ל
 שאחד ההורג את הבריא אף את החולה נטוי למות ואפי' הגוסס בחולי
 נדי שמים כהרג עליו . ודין משפט הרולח כי'ד . ויתר פרטיה
 מוכארי' בפרק ט' מסנהדרין ושני מומכות (מ"ה תס"ה)
 ונהגת בכל מקום וככל זמן בזכרים ונקבות ועובר עליה ורצח במויד
 ויש עדים שהתרו בו הורגין אותו בסוף . בשוגג למוטה נכתוב דינו
 כע"ה בסדר אלה נוסעי :

לה שלא לנא על אשת איש שנאמר לא תנאף . וזה הפירוש
 שלשון ניאוף שם משמע באש' איש כוונתו שאמרו ז"ל אין ניאוף
 אלא באשת איש וכפול זה הלוא בסדר אחרי מות שכתוב אם בפירוש
 וא' אשת עמיתך וכו' : משרשי מצוה זו כד' שיתעב העולם כאשר חפץ
 השם והשם ב"ה רצה שיהיו כל עולמו עושין פירותיהן כל אחד ואחד
 ליונה ולא שיתערבו מין במין אחר . וכן רצה שיהיה זרע האנשים
 ידוע של מי הוא ולא שיתערבו זה עם זה . ועוד ימצאו כמה הפסדין
 בניאוף שיהיה סבה לבטל כמה ממונות האל עלינו שזנו בכבוד האבות
 ולא זכרו לבנים . ועוד יהיה כשלון כמה שלטונו גם כן שלא לנא
 על האחות ועל הרבה נשים והכל יעקר בסבת הניאוף שלא יכירו בני
 אדם קרובותיהן מלבד שיש כענין הניאוף עם אשת איש גדול שהיא
 דבר ברור שהסכל מרחיקו גם כי הוא סבה לאכד נפש' כי ידוע הרבה
 טבע בני איש שמקנאין על ניאוף בת זוגם עם אחרים ויורדין עם
 הנאוף עד לחייו וכמה תקלות מלבד אלה : דיני המצוה כגון
 הרחקת הענין שלא להתיחד עמה ומשפט הנאוף והנאופת גם כן
 שגם היא באיסור ובדין ויתר פרטיה מוכארים במסכת סנהדרין
 ובמקומות בגמ' (ה' איקורי ביאה פרק ו') ושם בסנהדרין מתבאר
 שהנאוף עם אשת איש גמורה שיהיה בחנק . והנאוף עם נערה
 מאורסה שיהיה בסקילה . ואם נערה מאורסה בת כהן היא תשרף
 והיא יתקן ואיסור אשת איש הוא מן המצוות שהן על כל בני העולם בין

ישראל בין עכו"ם אכל ישי חילוק קצת שאין אישות לעכו"ם אלא על ידי
 בעילה וישראל קונה אותה אפילו בקידושין :
לו שלא לגנוב נפש מישראל שב' לא הגנוב . וכא השי' שגנוב
 נפשות הכתוב מדבר . שורש המצוה נגלה הוא . דיני
 המצוה כגון מה שאמר אין חילוק בין גדול לקטן בין איש לאשה דכפש
 מכל מקום משמע . ודין האב הגנוב כגו . או הרב את תלמודו .
 ויתר פרטיה מוכארים בפ' י"א מסנהדרין (הלכות גנבה פ' ט')

ואיסורה נוגת בכ"מ בזכרים ונקבות ועובר עליה וגנוב נפש חייב
 חנק והוא שמכר אותו נפש שכן בא הפירוש שאין החיוב חל עליו עד
 שימכור שכתוב אחר מנ' עליו דכתיב וגנוב איש ומכרו מות ונות :

לז שלא להעיד עדות שקר של' לא תענה ברעך עד שקר וכפלה כי
 במקום אחר בלאו אחר עד שוא . שורש מצוה זו נגלה כי
 השקר נאסר ונאלץ לעין כל משכיל גם כי בעדות אמת העולם עומד
 שכל דברי ריכות בני אדם מתבטלים בעדות אמינים ואם כן עדות
 שקר סבה לחרבן הישוב . דיני המצו' כגון ממי מקבלין עדות וממי
 אין מקבלין וכמה יפסלו בני אדם להעיד וכי'ד מקבלת העדות . וכי
 יש בני אדם שאין מעידין לכל אדם מרוכ מעלתן . ודרישת העדות
 והחקירה . והמלוקין שכן עדות ממון לעדות נפשות .
 והמילוק שכן דרישה לכדיקה והמילוק שכן עדות בטטר לבעל פה .
 ויתר פרטיה מוכארי' בסנהדרין ובמקומו בגמרא (מ"ה ר"ס)
 ונהגת בכל מקום וככל זמן בזכרים אכל לא ננקבות שאין הנשים
 בתורת עדות שהעדים נרין כיוון וישוה הדעת הרבה .
 והעובר על לאו זה והעיד עדות שקר כחכירו שם הכתוב גבול ענשו
 לעשות לו כאשר חשכ לעשות לחכירו ויש בו מלקות כמו כונס
 בסנהדרין ג"כ מתבאר :

לח שלא להעלות גס כן במחשבתו לעשות תחבולה לקחת לנו
 מה שהוא לזולתנו מאחינו שנאמר לא תחמוד בית רעך
 וגו' . וכבר הוכיחו ז"ל מפסוק אחר דכתיב לא תחמוד וגומר
 ולקחת לך שאיסור לאו דלא תחמוד אינו נגמר עד שיעשה בו מעשה
 ואפילו נתן הדמים לחכירו על החפץ עובר ג' כעל לאו דלא תחמוד
 שאין לאו דלא תחמוד נתקן בנתינת הדמים כל זמן שדרך הכרח
 לקחו ממנו כן הוא הפי' האמיתי לרז"ל : משרשי מצוה זו
 לפי שמחשבה רעה היא זו וגרמית לו לאדם תקלות הרבה שאחר
 שיקבע במחשבתו לקחת מונו אותו הדבר שחמד מתוך אותה תקוה
 רעה לא ישגיח כשם דבר ואם לא ירצה חכירו לזוכרו יאכוס אותו
 ממנו . ואם יעמוד כנגדו אסתר שיהרגנו כאשר נזיננו בכנות שנהרג
 על כרמו שחמד מונו אחאב דיני המצוה אין ראוי להתרחק
 הרבה מן המדה הרעה הזאת מוכארים במקומות בגמרא כפירוש
 ובמדרשות . (ח"ה סוף סי' שג"ט) ונהגת בכל מקום וככל
 בזכרים ונקבות ועובר עליה ונאמר ואפילו עשה בו שום מעשה אינו
 חייב מלקות לפי שהוא דבר שניתן להיטבון שהרי אפילו אנחנו מונו
 להיטבון ביתן . ומכל מקום הרי הוא כעובר על מצות מלך יתברך
 וכמה שלומים יש למלך ית' ליתול קמתו ממונו :

לט שלא לעשות צורת אדם משום דבר הן מומכות הן מעץ או
 אבן ומזולתם ואפילו לנוי שנאמר לא תעשון אתי
 ודרשו ז"ל לא תעשון אתי כלומר לא תעשון דמיון אותה צורה
 דהיינו גוף אדם שכתבתי עליה בתורת נעשה אדם כללמנו
 והכוונה בכתוב מזה השכל שנתן בו ומה שאמר כללמנו על חלק
 השכל שבאדם מפני שהשכל כולו הוא בו ב"ה . אכל אין שום דמיון
 אחר בינו ב"ה ובין שום כריה מוכראין חלילה . ולאו דלא תעשה לך
 פסל שקדם ענינו שלא נעשה שום צורה שתעבד וזה הלואו שיומד
 ללורת

האדם לא
 ולא מית
 דרשו ז"ל
 אלה נזה
 המצוה לא
 הכעני .
 די עשו
 דמחמד
 ב"ד ז"ל
 מי אין
 ופני אהן
 ראשון של
 א מרות
 דת מיתת
 יניו שאין
 ככאן
 לקוב
 מוסבת כל
 דה בשת
 או ענינים
 במחשבים
 ומוחיתו
 יולם ביום
 המעשה כי
 חלמית
 בדי שם
 ידים וטו
 שיש לנו
 ונינים
 הדברים
 ארבעים
 הקלות
 וזה
 חלל שבת
 דם וקיום
 לה לומר
 ערש דוי
 מוכארים
 בזכרים
 והתראה
 והתראה
 כל מקום
 ג. מית

לצורת אדם שלא נעשה אותו כלל ואפילו לנוי וזה להרחיק עב"ס • דיני המצוה כגון העושה צורת אדם ספר אבר אחד או יותר מה דינו • ויתר פרטיה ומבוארים בפרק ג' מע"א • וכמו שכתב סנהדרין אמרו שהלאו הוא כוללת ענינים אחרים אומנם עיקר הלאו במה שזכרנו וכן אמרו במכילתא (י"ד קמ"א סעיף ו') • ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות ועובר עליה ועשה צורת אדם אפילו לנוי עבר על מצות מלך כלומר ואין בה חיוב חלקות :

ב שלא נכנה מונח מאבנים שיגע בהן ברזל שא"ל לא הבנה אתהן גזית • ע"י גזית הוא כשמוסלין מן האבן בכלי ברזל • ואם נכנה באבני גזית פסול • בושרשי מצוה זו ומקבצו ככפשותיו מיום עשותו שכתבו תבא לנו מחילת העוון והכרחה והצלום אחר כך • ועל כן לזכרון הדבר נצטוונו שלא לעשו' בדבר בכלים המוכנים להסתתה וזהו הכרזו שכורת ומזון תמיד לשחוק דם וכבר הקדמתי לך בתחלה כי האדם כפעל כפי פעולותיו ונחשבותיו והולכות לעולם אחרי נעשיו על כן ראוי לנו לעשות דמויות הפעולות כפי כוונת הדברים והסכל המהביל דברים אלה לא ידע ולא יבין • דיני המצוה כגון מהיכן היו מביאין אותן האבנים שזכרנו בהם המונח שאמרו ז"ל מן בתולת קרקע או מן היס הגדול היו מביאין אותן ודין אדם נגע ברזל באבן אחר שכבד' במונח אדם פוסלת הכל או היא לכדה פסולה ומה שאמרו ז"ל כשחלטינן את המונח פעמים בשנה שלא ילכנוהו בכלי שיהא בו ברזל כדי שלא יגע ברזל באבן ויתר פרטי' ומבוארי' ב"מס' מדות (ה' בית הבחירה פ"א) ונוהגת בזמן הבית בזכרים ונקבות והעובר עליה ובנה אבן שנגע בה ברזל במונח או בכבש לוקה :

בא שלא לעלות על המונח במדרגות כדי שלא יעשה פסיעות גבו' בעלותו שאמר ולא העלה במעלות על מובחי אשר לא תגלה ערותך עליו • אבל כשהוא עולה עם ויהיך כנחת ויבדחה עקב כבוד גדול וכן אמר במכילתא • בושרשי מצוה זו מה שכתבנו במצוה הקודמת לה לקבוע ככפשותיו ויראת המקום ותשיבותו ועל כן הוזהרו שלא לנהוג עם קלות ראש בשום ענין והכל יודעין שהאבנים לא יקשרו בשום זמן שאין רוחות ואלו שמועות אלה כל הענין לתת ציור בלבנו ביראת המקום ותשיבותו וכבודו הגדול כי מתוך הפעולה הלבב נפעל כמו שכתבתי • דיני המצוה כיצד יעשו' הכבש כדי שלא יכאף לעבור עליו בלאו זה ולזכרו וכל ענינו ומבוארים בפ' ג' ומדות (סס) ונוהגת בזמן הבית בזכרים ונקבות והעובר עליה ונסע פסיעה גסה על המונח עד שיגלה ערותו במיד לוקה עליה ונעני' ישכנו ארץ :

ואלה המשפטים

יש בה שלוש ועשרים מצוות עשה ועשר מצוות לא תעשה

בב לזון כדון עבד עברי כונו שכתוב בפרשה ט"ז כי תקנה עבד עברי וגו' כלומר שניעשה לו הדברים שצטוונו בהן • כגון לשלחו בשביעית או ימותך שש אס פגע בו יוכל • או בדרעון כסף • או במיתת חזון שלא הניח בן זכר • ולכרע גס כן כדונו הכתוב בו הכל כמו שלמדוהו רז"ל מתוך הכתוב כמו שפורש בפרק ראשון מקדושין : בושרשי מצוה זו שרצה האל שיהיה עמו ישראל אשר בחר עם קדוש מלא ומעוטור בכל מדות טובות ומעלות כי מתוך כך תחול כרכה עליהם והחסד והרחמים מן המדות המזכותות שבעולם ועל כן הוזהרו לרחם על אשר הוא תחת דינו ולגמול לו חסד כאשר כתוב

בפרשה וכמו שידענו גס כן בקבלה : דיני המצוה כגון התלוקין שבין זכר עמו לזכרהו ב"ד והדברים שהיא נקנה בהן ושאלו היא בהן לחירות ושאר דיני ומבוארין מס' בקידושין (י"ד רס"ו) : ונוהגות מצוה זו בזכרים אבל לא בנקבות שאין האשה קונה עבד עברי ודוקא בזמן שישראל שרויין על אדמתן שכן בא הפיר' המקובל שאין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיוכל לנהוג • ויפורש הוא שדין היכול אינו אלא בארץ • ועובר עליה ולא עשה לעבדו מה שכתוב בו כט"ו עשה וגס ונלמד כפשוטו להיות אכזרי וכמו עט שמעיד על עצמו שאינו נוכח ישראל כי הם רחמים בני רחמים :

בג ליעד אמה העברה כלומר שאותו ישראל ימקנה אמה העברה שימחה לו לאשה שאמר אברעה בעיני אדמי אשר לו יעדה והפדה • ואמרו ז"ל כלן רמז לך שצונו בייסוד ובפירוש אמרו ז"ל מצות יעוד קודמת למצות פדיו • בושרשי מצוה זו שריחם האל על הענייה הנזכרת ועל אהיה שנצטרך למכרה ומה הקונה אותה לישא אותה לאשה ולעשותה נכרת כי אל חנון ורחום הוא • ואם אין הקונה חפץ בה ללמנו שימחה לבנו כ"ג ע"ה מן ארציה תשמת ותגל או שיגרע מפדיונה מכל זקום ויסייענה שצ"ח נועבות ולא שיגרם עכ"פ שתעמוד תחת ידו עד זמן המכר גס אס ישרה בעיניו עבודתה הרבה וכל זה מחסדי האל על בראויו וממדותיו המעלות • דיני המצוה כגון עד מתי הכת נזכרת ושאינה יונחת לחירות ובכמה יליאות היא ויתירה על העבד • ודיני הכוונות וזמן החלוצות • ויתר פרטי' ומבוארים בראשון של קידושין • (סס) ונוהגת בזמן שהיוכל לנהוג דוקא והעובר על זה ולא יעדה לא לו ולא לכנו ולא סייע מפדיונה לא קיים מצוה זו אבל חין לכונן לפי מה שאב יוכל למוכרה כמה פעמים והדברים שהיא נקנית בהן והיא נדונה על קיום מצוה זו שהרי כתוב מס' כפרים שיהא נקנית בהן והיא נשאלה על התורה הניחה הדבר ברצונו • ואם נשאלה לאשה או השיאה לבנו כמו שכתבנו עשה כראוי ותבא עליו ברכה וכנים טובים וכשר' ראויים לזאת מצויו וגס :

בד לפדות אמה העברה שא"ל והפדה • וזו מצוה עשה כלות' שיסייע האדון הקונה אותה כפדיונה ויתן לה מקום לשום לבית אהיה כמו שאמרו ז"ל שגורע פדיונה ותלא • כלומר שאם לקחה בששים דיברי' לשש עטים ועבדה שלש וקמנה שלשים דינר שיקחם וישלמנה ולא יעשו' עליה שאלים שנות עבודתה עכ"פ או שיאמר מעותי היו בעלות אלה תוסוף לי ריוח אס תרצה לזאת שאין זה כי אס רוע לב • ולכתי ישראל שסס בני מלכים רחמים בני רחמים ראוי להם ליעשות חסד עם הכריות אף כי לאשר עבדו' ואפי"ו אס אחד • בושרשי המצוה מה שכתוב ביעוד ופרטיה גס כן בקידושין (סס) :

בה שכל מי שיקנה אמה עברה לא ימכרה לאדם אחר בעולם ע"י לעם נכרי לא ימשול למכרה וגו' • ופירושו כתרוננו לגבר אחין • ולהרחיק הדבר מאמר כלשון זה כלומר שדומה לעיני הקטנה אס ימכרה לאדם אחר שנית כללו ימכרה לעם נכרי • בושרשי המצוה שרצה האל לזכותנו וזונו להסתגל במדת התמלה האהובה לפניו • דיני המצוה כתוב למעלה במצוה יעוד (ה' עבדים פ"ד) :

בו שכל קונה אמה העברה ויעדה שלא יגרע לה שארה כסותה ועונתה • ופירושו שאר מוון : וכסות כמשמיעו • ועונה דרך ארץ ובכלל לאו זה כל כמות ישראל שלא לגרוע לכן דבר מאלה • קל וחומר שדברים אס לו לא יגרע כל שכן לאחרות כנות חורין

וזה שכתוב כוונתו הכנות יעשה לה אחרו כוונתה שהיא כל למד
 וכמה למד שהכני' למדו' מונתו בדיני המצוה מה שאמרו ז"ל
 הנותנה עם אשתו על זנות שאין לך עלי שחר ככות ועונה מה דינו
 ומה שאמרו שהיא עולה עם הכעל ואינה יורדת ולפיכך מחשבו
 מוונותיה וכמותה לפי מעלתו וענין חילוק העונות שהיא לפי כבוד
 אומנות האדם עד שאמרו ז"ל שזכות הספק פעמים בטנה והגמול
 פעם בתדשות למיוד חכם פעם א' בטוב וראוי לו שתהיה ליל שבת
 ויתר פרטיה ויתבארים בסדר נשים כפיזור ונוהגת מנוהו
 לבענין בת חורין ככ"ג וככל זמן בזכרים ועובר עליה וגרע
 לאשתו אחת ומשלש חלה מרצונו על ג' שיכון להכניסה יעובר על
 לאו והוא כעובר על מצות מלך חבל אין לוקין על לאו זה לפי
 שאין בו מעשה

מז שנלטינו להמית העובדים על קצת מצות שכתורה בחקק ש'
 מכה איש וכות וגו' וזו של מכה איש אחת מהן שמיתתן
 בחקק שהרי כתוב בו מות יומת

וכפרוהו אחרו ז"ל כל מיתה
 האוורה בתורה שם איכה אלא
 חנק למדנו לפיכך מיתות שאין
 בתשלומין ש"ל אין כסף מכה איש
 ומת וגו' מכלתא - שורש
 מזה ונעלה לכל כי מלך במשפט
 יעמיד ארץ שחילולי יראת
 המשפט ירגו בני אדם זה את זה
 על כן זכנו האל ב"ה להמית הרוצח וכתבת ב"ה ראה שראוי
 לענות אותו במיתת חנק כאות גם לדעתינו כי כאשר עשה כן יעשה
 לו - והרואה כוונתו להמית הרגה במהרה כי מפקדו אליו יוהר
 ניותו בכל כחו וכיוון הקלה התורה במשפטו להמיתו בחקק
 שהיא מיתה מותרת ולא כשריפה וסקילה שהן בעצמם רב ואלום
 במשפטו הונה שנהנו העובדים בעבירה ונמשכה בהלתן קצת
 תבא בהן פגמים שריפה פעמים שקילה - דיני המצוה כיצד כגון מה
 שאמרו ז"ל שמקייצין את המחוסר כובל עד ארכובותיו וכורכין סודר
 קשה לתק הרבה על לוחרו זה מושך אלנו מה מושך אלנו עד שנפשו
 יוצאה ושאר פרטיה מוכבארים בפרק ז' מסנהדרין (ה' רוצח פרק א')
 ומצוה זו אינה מהגת אלא בארץ ישראל שאין דנין דיני כפשות
 אלא בארץ - וזו שבידו לעשות דין ואינו עושה בטל עשה זה וענשו
 גדול שהלמלח מוראת הדין איש את רעהו חיים בלעו - הרמ"ב
 ז"ל לא ימנה זאת המצוה בחשבוננו וכן כל ארבע המיתות של ב"ד
 שנה שקילה שריפה הרג ומתק שמינה הרמ"ב ז"ל לד' מצות לא
 יענה הוא אותן - ואמרו כי כפסוק של ובערת הרע מקרבך לזאת
 התורה דרך כלל שבער כל עושי הרע מבינינו וכו' ככלל כל הדינים
 וכשיפרט הכתוב אחר כן חלוק המשפטים לפי העונשים אין זה
 נחשב למצוה שאינו כי אם ביאור ענין : והחכם יבור לו הישר
 בעיניו :

מז שלא יכה הבן האב והאם ואפילו אם הם יכו אותו הכאה רכה
 בכל זמן שלא יאשו כפשו להמיתו שאל' ומכה אביו ואמו
 מות יומת ואע"פ שלא הזכיר הכתוב כפי' על זה שיאמר אל תכו
 האבות אלא שכתוב עונש המכה אותם ודרך הגמול לעול' לשאל
 בענין כזה ולומר עונש שיענו אזהרה מניין - גם כזה יש לנו
 אזהרה שהרי אבו מוזהרין על כל איש מישראל שלא להכותו שכתוב
 בני שכתייב חלקות ארבעים יכנו לא יוסף וכל שכן למי שלא
 נתתיב והאב בכלל ישראל הוא ואזהרתו מהגת - ואע"פ שלא זה

מז שכתוב כוונתו הכנות יעשה לה אחרו כוונתה שהיא כל למד
 וכמה למד שהכני' למדו' מונתו בדיני המצוה מה שאמרו ז"ל
 הנותנה עם אשתו על זנות שאין לך עלי שחר ככות ועונה מה דינו
 ומה שאמרו שהיא עולה עם הכעל ואינה יורדת ולפיכך מחשבו
 מוונותיה וכמותה לפי מעלתו וענין חילוק העונות שהיא לפי כבוד
 אומנות האדם עד שאמרו ז"ל שזכות הספק פעמים בטנה והגמול
 פעם בתדשות למיוד חכם פעם א' בטוב וראוי לו שתהיה ליל שבת
 ויתר פרטיה ויתבארים בסדר נשים כפיזור ונוהגת מנוהו
 לבענין בת חורין ככ"ג וככל זמן בזכרים ועובר עליה וגרע
 לאשתו אחת ומשלש חלה מרצונו על ג' שיכון להכניסה יעובר על
 לאו והוא כעובר על מצות מלך חבל אין לוקין על לאו זה לפי
 שאין בו מעשה

מז שנלטינו להמית העובדים על קצת מצות שכתורה בחקק ש'
 מכה איש וכות וגו' וזו של מכה איש אחת מהן שמיתתן
 בחקק שהרי כתוב בו מות יומת

וכפרוהו אחרו ז"ל כל מיתה
 האוורה בתורה שם איכה אלא
 חנק למדנו לפיכך מיתות שאין
 בתשלומין ש"ל אין כסף מכה איש
 ומת וגו' מכלתא - שורש
 מזה ונעלה לכל כי מלך במשפט
 יעמיד ארץ שחילולי יראת
 המשפט ירגו בני אדם זה את זה
 על כן זכנו האל ב"ה להמית הרוצח וכתבת ב"ה ראה שראוי
 לענות אותו במיתת חנק כאות גם לדעתינו כי כאשר עשה כן יעשה
 לו - והרואה כוונתו להמית הרגה במהרה כי מפקדו אליו יוהר
 ניותו בכל כחו וכיוון הקלה התורה במשפטו להמיתו בחקק
 שהיא מיתה מותרת ולא כשריפה וסקילה שהן בעצמם רב ואלום
 במשפטו הונה שנהנו העובדים בעבירה ונמשכה בהלתן קצת
 תבא בהן פגמים שריפה פעמים שקילה - דיני המצוה כיצד כגון מה
 שאמרו ז"ל שמקייצין את המחוסר כובל עד ארכובותיו וכורכין סודר
 קשה לתק הרבה על לוחרו זה מושך אלנו מה מושך אלנו עד שנפשו
 יוצאה ושאר פרטיה מוכבארים בפרק ז' מסנהדרין (ה' רוצח פרק א')
 ומצוה זו אינה מהגת אלא בארץ ישראל שאין דנין דיני כפשות
 אלא בארץ - וזו שבידו לעשות דין ואינו עושה בטל עשה זה וענשו
 גדול שהלמלח מוראת הדין איש את רעהו חיים בלעו - הרמ"ב
 ז"ל לא ימנה זאת המצוה בחשבוננו וכן כל ארבע המיתות של ב"ד
 שנה שקילה שריפה הרג ומתק שמינה הרמ"ב ז"ל לד' מצות לא
 יענה הוא אותן - ואמרו כי כפסוק של ובערת הרע מקרבך לזאת
 התורה דרך כלל שבער כל עושי הרע מבינינו וכו' ככלל כל הדינים
 וכשיפרט הכתוב אחר כן חלוק המשפטים לפי העונשים אין זה
 נחשב למצוה שאינו כי אם ביאור ענין : והחכם יבור לו הישר
 בעיניו :

דמות

דלא יוסף נחשב לאו כפני עצמו מכל מקום הרי כלל בדינו שכל
 שיש בו כרת או מיתה יש בו לאו חזק נעשה ומילה - והכאת אב
 ואם הריש כוונת כלל עדים - ומיתה בעדים - ועל כן יש
 לנו לומר עכ"פ שנלמד האזהרה בו בקרא דלא יוסף אחר שלא
 יתאנו במקום אחר ותהיה עיקר האזהרה לישראל ובכללה נלמד
 למכה אב ואם - וענין חיוב המיתה בזכה אמרו ז"ל שהיא
 כשהוציא מהם דם דוקא מה שאין כן בשאר כל אדם שאפי' הוציא
 מהם דם ניתן לחיוב מוות : במשפטי המצוה האל יוסר הנבלים
 והמוסרים שהרימיו יד בניו שהביאם לעולם ברצף האל ועשה להם
 כמה טובות - ומלך במשפט יעמיד ארץ - דיני המצוה כגון
 מכה לאחר מיתה שפטור והכנו על אוננו וחרשו שתיבמיתה שא"ל
 שלא יא' טיפת הדם כפמים והעושה בו חבורה לרפואה שפטור -
 ולכתחלה לוי עשה לו רפואה שנוביאה לחבורה אם אפשר ע"ה אחר -
 ודין שתקו שתיב על אוננו ולא על אביו - ודין גר שאורו שלא
 בקדושה שאין חייב בטנין - ודין גר שאסור לו להכות אביו עכ"ל
 דרכן - ודין מי שהיו אביו ואמו רשעים גמורים מפורסמים
 שפטור על הכאתן עד שיפשו תשובה אבל אסור הוא מ"מ חילוי
 קודם תשובה ולכל אין נעשה הכן שליח ב"ד לומר אביו חזק
 ממוסר - ויתר פרטיה בסוף סנהדרין (י"ד רמ"א) ונוהגת בכל
 מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות וטומטום ואנדרוגיטום ועובר
 עליה והכה אותם הכא' שיש בו חבורה בעדים והערה ויתתו
 בחנק ולא חבור' חייב עליהם כשאר כל אדם שהמכה חבירו הכא'
 שיש בה תשלומין של שיה פרוטה נשלם ואינו לוקה ואם אין בה
 תשלומין של שיה פרוטה לוקה ואינו משלם שהלכה היא אין אדם
 נות ומשלם : וכך אין לוקה ומשלם :

מז שנלטינו בדין חובל בחבירו לענשו כמו שכתוב בתורה בפרשה
 זכור יריבוך אנשים וזה נקרא דיני קנסות - ובפסוק אחר
 כולל משפטי הקנסות כולם הוא שכתוב כאשר עשה כן יעשה לו -
 ורצה לומר שילקח ממנו מה שיצערנו ככדי שיער הוא את חבירו
 כמו שבאה הקבלה בו ואפילו לא הכהו אלא שביישו בלבד שיערו ב"ד
 במנומו שיסלם לנתפיש כפי השיעור הקול ואלה הדינים שנקראין דיני
 קנסות כגון נזקי אדם באדם ושור בשור ושור באדם ואדם בכבשה אין
 דנין אותן אלא כב"ד הסמוכין בארץ ישראל - שורש מצוה זו בכלל
 כל מה שבא בתורה בענין הדין אינו נרץ ליתע אחר עמו של דבר כי
 דבר מושלל הוא שאם אין משפט לא יתיישבו בני אדם ולא יעמדו יחד
 לעולם ואי אפשר לארץ כלתי המשפט - דיני המצוה כגון החובל
 בחבירו שתיב כחמשה דברים הידועים וכיזד מחסין אותו ודין
 הכושת שהכל לפי המבייש והמתבייש ודין יאן שבייש או שביישהו ואם
 מת מתוך כשתנוה דינו עם ירשיו - ומבייש שוטה או קטן מה
 דיניהם - ומבייש גר ועבד - והמתבייש בדברים והחילוק שבין
 תלמוד חכם לשאר בני אדם - ודין הכועט בהגלו בחבירו או שתקעו
 בכפו או סטרו על פניו - גרם אוננו - תלש שער - ריקק והגיע
 לו הרק - ויתר פרטיה מוכבארים שבכא קמח פרק החובל -
 ושם מתבאר שיש חילוק בדיני קנסות בין מילתא דשכיחא ואית בה
 חסרון כיס דכהא עבדין שליחותיה למילתא דלא שכיחא ואע"ג
 דאית בה חסרון כיס אינמי דשכיחא ואית בה חסרון כיס דכהני לא
 עבדין שליחותיהו - וכתב רבינו אלפאסי ז"ל מנהג שתייציבות
 שאע"פ שאין גזבין קנס מנדין ליה עד שמפיים לכעל דיניה וכד ייהב
 ליה שיעור מאי דחוי ליה שרו ליה לאלתר בין אפיים מריה דרינא בין
 לא אפיים (ח"ה ס"ב כ"ד תכ"ד) ונוהגת מצוה זו שאנו חייבין
 לדון ולעמם החובל בזכרים כי להם ניתן לעשות דין ולא נקבות שאין

דמות

ספר החינוך סן ספר שמות פרשת משפטים

דנות אכל הם וכל חוקים בכלל דין השלומין בין שבוישו או כתיביו
וגם שם מתבאר תשלומי נזק האשה הנשואה היאך נחלקים :

ג שנתנו להרוג העובדים על קצת מוצות התורה בסוף וזה הדין
נקרא לרבותי הרג והיא מיתה קלה ומ' חוק קלה יות' מונה -
ואחד מן העונות הכתובות והיא המכה עבדו אפילו כנגעו והוא שמת תחת
ידו שנאמר נקם נקם ובה הפי' שיהרג מכהו בסוף כבר כתבתי
למעלה שהרמב"ן ז"ל לא ימנה ארבע מיתות ב"ד כל' מוצות כמו
הרמב"ם ז"ל : משרשו מזה וזו שרצה האל לעקור מתוך אונותו
הקדושה דע הלב והאחריות הגדולה וע"כ נותק שכל מי שיגבר עליו
כעם גדול כל כך שיכה הכאת מות לעבדו שהוא בביתו ואין לו מושג
שיומת העושה זה איש פי' שהעבד קניין כספו ואחד את ממונו כמותו
חפ"פ כן יהרג אחר שהגביר כעסו על כספו כ"כ ודין רחמי וכשר הוא
משפטי השם אמת נדקו יתדיו : דיני העושה כגון דין וים או יומים
ויתר פרטיה וכו' אר"ם בבבא קמא (ה' סנהדרין פי"ד) ועובר
עליה ולא עשה בו דין א"ס יש כח בידו בטל עשה ועשאו גדול שגורם
תקלות לכני אדם :

גא לדין בדיני שור המזיק בין שהזיק אדם כמו שכתוב בפרשת
בי יצח . בין שהזיק ממונו כמו שכתוב בפרשת
בי יצח . ועיקר פירושו של יצחק ויתרו ויניהו בין שהזיקו
בגופו או בדגליו או נשך שבוי או אפילו הזיק בקרניו כולן בכלל לשון
גניבה חשמה אבל גניבה לא חשמה אלא בקרן . וכבר נתבררנו
שור האדם מודתים בפרשת בי יצח והמית דמשמה והמית מ"מ
בין בגניבה בין בשאר דברים . ולאו דוקא שור אלא אפילו כל בהמה
וחיה ועוף שהזיקו חייבין אלא שדבר הכתוב הרגיל וכבר אחרנו שכל
המוצות הכחות לנו על דבר המשפט שרש אחד להן ודבר מושכל הוא
ואינו לרין לחזור אותו בכל אחת ואחת : דיני המזכר כגון חיונו
המועד והתם והחילוק שבניהם והדברים שהבהמה מועדות בהם
בתחלה ושאינה מועדות בהן עד שגראה אותו ונרגלת בהן . והרגל
זה כתיב זה ענין יהיה שכחוקה מועדות וכו' זה תניח ההרגל שחודר
לתמותה . וחמשת מיני חיות המועדות נותחלתן וחילוק הרשויות
שתזיק בתוכן וזה שנקרא אב בנזקין וזה שנקרא תולדות והחילוק
שבניהן ובאחת . ודיני השחירות שאדם חייב לשמור כדי שלא יזיקו וכיני
יתחייב או יפטר בהן . ויתר דברי פרטיה וכו' אר"ם בפרק
ראשונים מן בבא קמא . (ח"ה ס"א) ואלה הדינים שנקראין דיני
קנסות כבר אחרנו שאין דיני אותו אלא כ"ד הסמוכים ובהן ישראל
אבל המזיק חייב לשלם בדי שמים בכ"ז ואם תפס הניזק אין מוסיף
וידוע שזם חוקים :

גב שלא לאכול בשר שור הנסקל אפילו נשחט כראוי מיומן שנגמרה
דינתו שרדו אסור כן מפורש במילתא שנאמר ולא יאכל אה
בשרו ולא דוקא שור אלא חף כל המזיקין בהמה חיה ועוף אלא שדבר
הרגיל משרשו המוצה כדי להסכים בדעתנו שכל מי שבה תקלה
על ידו מרוחק ומחלם תם אלקים ועם אגסו ואפילו שנגג כמו
הבהמה שאין לה דעת וכל שכן עו"ד ובתתבו דעתנו על דבר זה יביאנו
להודיע הרבה בכל מעשינו עד שלא תלא תקלה נחת ידיו לעולם
מדיני המוצה מה שבארנו ז"ל שבין תם בין מועד נסקל על כל בריות
שמות . בין איש או אשה או קטן או עבד . שאין גומרין דיני
אלא בפני בעליו איש לו בעלים . וכן אמרו שיש לדין הרבה
שהשור מניח ואינו נסקל ויתר פרטיה וכו' אר"ם בבבא קמא (ה' מאכלות
אסורות פי"ד) ונהוגה מוצות איסור כשרו בזכרים ונקבות בארץ
ישראל דוקא טובה דין שור הנסקל על פי סוסיין וכב"ד של כ"ג ועובר
עליה ואכל מכשרו כוית במזיד לוקה :

גג לדין כדני הפותח בור במקום שהוא כשולן לכני אדם אחר
כי פתח איש בור כנו שכתוב בפרשה ולא דוקא בור אלא
אפילו בית ומערה . ולא נאמר בור אלא ללמד שיהא בו כדי להחיות
דהיינו טעמים שרשה כבר כתב . דיניה כגון מה שאזכרו שור
ולא אדם חמור ולא כלים חופר בור ברשותו והפקידו רשותו ולא כור
חייב . הפקידו בורו ג' כ' פטור לפי שכתוב חופר מה שאין כן בחופר
ברשות הרבים שאינו חופר ברשות נותחלה ולפיכך חייב בו בכלל
וכן החופר בור ברשותו סמוך לרשות הרבים נמשך ולא הפקידו בור
ואין שום דבר ממסיק בין הכור לרשות הרבים כגון אלו החופרים
לאושפין פי' יסודות לכתלין פטור ומפני כן פטור איש פ"א לרבים
להשמר אחר שהוא סמוך לדרך כל כך שאי אפשר ליטוב הארץ בלתי
שיעשו כל אחד יסודות לבתיים . ודין המנלה בור איש שלא חפר
שחפרו ז"ל שחייב דמכל מקום בעל התקלה הוא . וחילוק הדין
הכאן בענין הגלוי לפי כסופו של בור כשלא חפרו . ודין בור של
שופין בענין הכסוי ודין בור שחפרו שנים זה אחר זה על מין
חייבו ודין חייב שיש לו לאדם בהרחקת הנזק כדי שלא יבא הנזק לדי
אדם כדמיון . וקולו וזכיותו . ויתר פרטיה וכו' אר"ם בבבא קמא
וה' תקמא וכתב (ס"ה פ"ה) ונהוגה בזכרים שעליהם לפטור דין
ולא בנקבות שהן אינן דנות . אבל מכל מקום מכלל דין השלומין
בין הזיק או חוקי :

גד לדין כדני הנגב כמו שכתוב בפרשה כי יגוב איש וכו' וענין
הנגיבה הוא הלוקח דבר ממון חבירו וכתיבו או חכמו שעת
שלא יראה בעל הבית ולא ידע וכן כל כיוצא בזה . (ח"ה ס"ה)
שורש מוצות המשפט ידוע . דיניה כגון תשלומי כפל וד' וה'
ודין להרוג הנגב הוא בחמתו או למזכרו בגיבתו . ודין
הנגיבה שהשביחה בבית הנגב תאלה או תחמת הנזל ודין נגיבה
שנשלה קרן כעין שנגב ותשלומי הספלים כשעת העזרה בדין . ודין
נגב שנגב מיד הנגב שאין נשלה כפל לאחד מהם אפי' קדם יאוש
ודין נגב כשקדש או נכסיו ע"כ . או הנגב עבדים ושטרות
וקרקעות והנגב כשבת וכא עליו חיוב חלו שבת ונגיבה כשבת מה
דינו לענין השלומין ומאיוה מנכסיו מוצין ב"ד ממנו השלומין
ואם כמור כנגיבתו שרין שיהו כדמי הנגיבה או חמות . אבל היו יותר
אינו נכזר . ודיני שומר שנגב חכית ודין איסור קניית נגיבה מיד
הנגב . ומי שקנה מהן מה דינו עם הבעלים ויתר פרטיה וכו' אר"ם
בפרק מ' תקמא ובפרק מ' מסנהדרין ובשלישי תמניעא ובתקנות
ועש"ס מכתובות וקדושין ושבועות (ה' ג' ג' פ"ה) ונהוגה בזכרים
שעליהם לפטור דין ובכל מקום שיש כ"ה סמוכים בארץ מתייבין לשלם
תשלומי ד' . ואם אין סמוכין אין להם כח לחייב אלא להחזיר
הנגיבה או דמיה . אבל חכירת הנגב ענינו אינה נהגת אפי' בסמוכין
אלא בזמן שהיכול טובה :

גה לדין כדני שן ורגל . כלומר מי שהזיק לחבירו נזק הכא
וחמת השן או חממת הרגל כגון שהכניס בהמותו בשדה חבירו
ואכלה שם או הכסידה ונקותו . בעברה שם ברגליה שיש עליה לחייבו
בתשלומין מן העדות שלו כל מה שהכסיד שן' כי יבער איש שדה
וג' ופרשו ז"ל דהיינו שן ומה שכתב אחר כך ושלת את בעירה וכו'
פירשו ז"ל דהיינו רגל וכאמר על שניהם מי שכתב שדהו וביטב כרמו
ישלם . שורש מוצות המשפט ידוע . דיניה כגון מה הן
המקומות שחייבין שם על השן והרגל ומה הן שאין חייבין עליהן וחילוק
הדין באוכלת מה שראוי לה לאכול למה שאינו ראוי . וכן מה שראוי
לה ע"י הדחק כגון שרה שאכלה שעורים וחמור שאכל כרשנים או
גיש . וחמור שאכל בשר . וכלל שלקח את השמן . ותול שאכל
תמרים

פ' תרי"ג • ואם נהי' שמעלות ע"ה שנקנית ויתר פרטיה בניטין
ובקמח וכתם אחריו פרק החובל כי אמר רבא השור כשור גובין אותו
בסן וברגל דמועדין מתחלתן ניטבו • (ח"ה מש"ס ע"ד ת"י)
וגוהגת בזכרים שעליהן לעשות דין ומכל מקום הנקבות בכלל דין
התשלומין אין הויקו או הווקו • וב"ד העובר עליה ולא דן דין זה כמו
שכתוב בטלעשה :

נ"ג לדון ולחייב למלטי עי' שהוק חכירו באם • כגון שהדליק את
גדישו או שרף לו שום דבר שגלגל בו הצאצא וגו' פי' תלא
חשמה אפילו יצא מעצמה וכל להחזיר שאפי' הידליק בתוך שלו
ויצאה מעצמה והויקא שחייב לפי שלא שטר גחלתו שהאדם חייב
לשומר אשו שלא תלא ופזיק שדרך האש ללכת מעצמה אע"פ
שאינו בעל חיים • שרשעה ידוע כמו שאמרנו • דיניה כגון
שיעור הכרמקא שמרחיקין בערה מן המזר סכוא לפי גובהה של
דליקה • ודין השולחה ביד חרש שטע וקטן או פקח • ודין
הרכים שאחד הביא השור ואחד הביא עגים • ואחד לכה • ודין
לכה ולכתו הרוח • ודין כלים טעונים בגדיש או טעונים בכירה •
ודין גמל עובר טעון פשתן ודלקה בגר חנוני מה דינו או בגר חנוכה •
ויתר פרטיה מובארים בפ' שני ושני עון קמח (ה' נוקי מחון פי"ד)
וגוהגת בזכרים כי למס לעשות דין • וב"ד העובר עליה ולא דן את
המויק התשלומין כמו שכתוב בטלעשה :

נ"ד לדון בדיון שומר חנם שגאמר כי יהן איש אל רעהו כסף או
כלים לשומר וכל הפירוש שפרשה זו נאמרה בשומר חנם
ולפיכך פטר בו את הנגיבה • ופי' חנם שלא קבל הכפקד שום שכר על
שמירת הפקדון הושרש דיניה ידוע • כגון הטוען טענת גנב
בפקדון וכשכע ואחר כך באו עדים שהיא ברשותו מה דינו ודין טוען
טענת אבדה ודין טוען טענת פקדון ונה דינו ודין טוען וחזר טוען
טענת גנב וכשכע • ואח"כ באו עדים שהיא ברשותו ודין טוען טענת
גנב בפקדון של קטן ויתר פרטיה מובארים בפרק ט' עון קמח ונ'
מעניעה וח' טעבועות (ח"ה סי' רנ"ה) וגוהגת בכל מקום וככל
זמן וב"ד העובר עליה בטלעשה :

נ"ה שכלטיוכו לדון בדיון טוען וטען כלומר שניעשה דין לכל מי
שכועה את חכירו בשום דבר חוץ מהלוהו או גולו או עשקו או
חוסו שגאמר על כל דבר פשיע וכו' אשר יאמר כי הוא זה וכל
הפי' על לשון זה של כי הוא זה שאין כשכעין מן התורה אלא אם כן יודה
הכתב במקצת ההלוואה אבל אם יאמר לא היו דברים מעולם או
החזרתי הכל במלוה ואפילו בפקדון שטור נטבעה מן התורה וזהו
שחזרו ו"ל בגמרא דכי כתיב כי הוא זה אמלוה הוא דכתיב כלומר על
טענת גולה היא פרעתין או לא היו דברים מעולם • אבל על טענת
שארים שהוא טענת אונס או נגיבה אפי' אם לא יודה מקצת אלא
יאמר הכל נאנס חייב לישבע • ובפסוק זה נכללו כל הטיבועות שבין
בני אדם שניכנס ביניהן ההודאה והכחשה • שורש הדין ידוע •
דיניה כגון מודה בעקצת ששכע נודאודייתא פי' מודה בפרוטא
וכופר בשתי מעין כסף דפחות ונכאן אינו כשכע דאודייתא
אלא אם כן עד יועיד כנגדו שכשכע אפי' שכשכע בפחות משתי מעין
אבל בפחות מפרוטא אינו כשכע לעולם אלא אם כשכעו כלים שכלים
אפילו טענו שני חטיין והודה באחת וכפר באחת כשכע וכשכשכע
בהודאת מקצת כשכענו בזכר שבחיה או מנין או נשקל • ודין כופר
בכל • והודא' גומעין הטענה והודאת בעל דין ודיני שומרים ונחויים
שכועה דאודייתא או דרכין • ודיני כשכע וכפטר • וכשכע ונכול • ודין
חשוד על השכועה • והפוכי השכועה ובאיזה עבירה נעשה חשוד •
פי' א' תשובה יצאנו מן החשד • ופי' שלא כד"ג שהוא חשוד וזה כמקום

שכועתו ואח"כ באו עדים שחשוד היה שחייב להחזיר הונתון • ונחויים
שכועה שאינו יכול לישבע מה דינו • ודיני חנוני ודיני כריח ושקא • ודיני
גלגול שכועה בין כריח על כריח או על שקא • ואפי' שחא על שקא
ככל ענין שכועה מוגלגלין וככל שכועה יש גלגול בין דאודייתא או
דרכין ואפי' שהיא תקנת אחרונים ודיני הטענות שאנו דנים התכתב
כמושי' אבדה • והדברים שאין כשכעין עליהן דין תורה ופירות שהגיעו
לכספים אם דינן קרקע לענין שכועה והאומר לחצירו שטר כידך
וחזרתי י' לי בו אם כופין אותו להוציאו • ודין הכא ליפרע שלא כפי
הגולה • ודין מלוה על המשכן ואבד המשכן אם חולקין זה עם זה
כמוין מעת הטלוה • ודין המלוה בישוב ורצה לפרוע במדבר • ודין
לווה אומר פרעתי ונחלה והעדים מעדין שפרעו כולו • ודין לוה מודה
בשטר שכתבו וטוען שפרעו אם כריך לקיימו הטלוה • ודין שטר מלוה
בו ופרעו • ודין שאלח מנה ביד שליח לניי שכתביה לו ובא לחזור בו •
ודין טענת פרוג בשטר שביד שליח • ודין שטר שאין בו מקום או זמן
אם כשר • ודין אחריות טעות שופר בכל השטרות חוץ משטרות מתנה •
ודין משעבד מטלטלין שלו • והעושה שדהו או עבדו אפועיקו קתם או
נפוש • ודין טריפת שבה ופירות בין כגול בין כבעל חוב • ודין מי
שאבד שטרו או נחמק • ודין מי נותן שכר כפיבת השטר • ודין שומא
דהרר לנגולם אח"כ ובה אורתה או יהבה במתנה • ודין הדבר' שאין
שכועה בהן אלא חרס קתם • ואין מקבלין עדות אלא בפני בעל דין •
וקטן אפי' בפניו כאילו אינו והסוואה שהוא ככריח לכל דבר חוץ מעדות
דין חנוני על פקסו ונועוד שלשתן קונה והיא הילכתא בלא טעמא •
וכל התלו בו העינין • ודין מורשה עם מי שהורשה ועם מי שהורשה
ולשון ההרשאה שהוא דון וזכה ואפיק לנפשך • ודין האומר לא לוייתי
כאומר לא פרעתי • ודיני מי שהחזיק כפרן • ודין מן שאומר לו
ב"ד לא נתן לו • ואמר פרעתי או איתת חייב ליתן לי • ודין האומר
אל תפרעני אלא בעדים או בפני פלוני ופלוני • ואם הלכו למדינת
הים וחייה עלי • ודין המאמין המל' פטר כשני עדי' אם
יועילו עדי פרעו ודין באי זה ענין יכול אדם לומר נטשה הייתי
בך או אין אדם יכול לומר • ודין המוניה מחכירו • והדברים
שיש להם חוקה שנקרא התוכען מוניה • ודיני חוקות ודיני גביות
באי זה ענין יורדין לנכסיו • ודיני ערכות • ודיני מחאזי •
ודין האנשים שאין מוזיקין עליהם ולא הם על אחר • וכל דיני
מזרמית ויתר רובי פרטיה מובארים בקמח ועיקר בפרק ג' מוננו
ובחגיגה ועיקר בפרק ראשון ושמוני בפתרא ובטענות בפרק
חמישי שני ושביעי ובהרבה מקומות כגמרא בפניו קצת מן הדין •
(ח"ה מש"ס ע"ד ר"כו) וגוהגת מלוה זו שאנו חייבין לדון בזכרי'
אבל לא כנקבות שאין דנות אבל מכל מקום הן בתורת דינין
לתשלומין וככל דבר אלא שיש חילוק קצת בטענות הנשואות
בענינים ידועים כמו שפורש במקומות שאמרנו • ונס כן
מהגת בכל מקום וככל זמן וב"ד העובר עליה ולא עשה דין אם יש כח
בדו בטלעשה ועבאו גדול מאוד שגורם חרבן לארץ שאין הארץ
מתישבת אלא בדין • וכמו שאמרנו ו"ל על שלשה דברים העולם
עומד ואחד מהן הוא הדין • וזאת אחת מן המצות שנצטוו עליה כל
בני העולם ככללם לפי שא"ל לישוב העולם זולתה :

נ"ו לדון בדיון נושא שכר והסוכר • ופי' נושא שכר שומר פקדון
בשכר שנותנין לו על השמירה • וסוכר הוא כנשמתו ששכר
המה מחכירו לרכוב או לגשות בה זולתה או ששכר מוננו
מטלטלים וכל מחלוקת בין הסוכר והמשכיר • או בין בעל הפקדון
והשומר אותו בשכר שמוה עלינו לדון ביניהם כמו שכתוב בפרשה זו
י

ספר החינוך מן ספר שמואל פרשת משפטים

סא לרון בדין חמור או שור או שה וכל בהמה לשמור דגו

שורש הדין ידוע דגוייה כגון מה שאמרנו לל שנסבען על האונסים הגדולים ומלמין הנגיבה והאכידה לפי שיש בזה קצת פזיזות וקצת אונס וממני הסכר שנוטלין על זה חייבין לשלם מה שאין קן בשמור חנם שמשור על הכל חון ומפשיעה ודיני שכירת פועלים דמכירות בהמות וצתיים ודין האונן שקלקל ומראה דינר לחנוכי פנואל רע ודין סוכר בכעלים שמשור ודין תחילתו בפשיעה וסופו בלונם ודין סוכר שמשור וזוסיף השני או גרע בשמירה ודין כל המפקיד שעל דעת אשתו ובניו הגדולים הוא מפקיד וזנה שאמרנו לל שאין השוכר רשאי להשכיר וכתב הרמב"ם ב"ל בלא אמתו זה אלא בחסלטלין לפי שאין רלונו שיהא עקדונו כיד אחר אבל בשוכר בית ורצה להשכירו לאחר רשאי וכלכד שיהו אחרונים מוניי הראשונים וכן בפשיעה ויש חולקין עליו יותר פרטיים ומבאריים דפרק ששי ושבועי קן קמח ושלשי ושלשי מחזייעה ובפשיעה משבועת (סג מש"ג עד שי"ג) וזוהנהגת כוכרים בכל מקום וכלל וכן זאם יבאר עליה ולא דן אס ראוי לכך ככל עשה ואלף על פי שנלמוניו דרך כלל לרון בדין טוען ונטען רכנה התורה לזוי בשמורים לפי שהן ענינים גדולים בימינו בני אדם

סב שלא נמיה וכפשה אלא כמיתה שחמור בוכשפה ראתחוק וכלו דוקא וכפשה אלא כלנו שיעשה כיוסף אלא דבר ברניל שהנשים כשפניות יותר זון האנשים בושרשי הונוה שידועי ענין הכיוסף ענין רע חמור וזורם כמה תקלות לבני אדם אינו זרין להחייך בו שידועים הדברים וזעל כן נכשיו למלך זון העולם המשתדל כזה לפי שזאם כח כנגד חסן השי"ה שזאם חסן כיש בנזיטתה הכל בדרך הטבע שהשבע בתחלת הבריאה זה בח לטבות הכל יענין כיוסף החל לפי דעתו כן שק"ה שם בתחלת הבריאה לכל דבר ודבר בדברי העולם סכע לפעול פעולתו טובה וישרה לעובת בני העולם אשר כח וזוה כל אחד לפעול פעולו ליוניו כיו"ש כח שיש למויכה על הכשראים וגם על כל אחד ואחד המשיג כל מולמעלה להכריחו על עשהו כמו שאמרנו לל אין לך עשית חלוטה שאין לו חול מולמעלה שאמרנו לו גדל וימלכד פעולה שיעשה כל אחד ואחד כטבעו יש להם פעולה אחרת וזה תפרכת מין חכם עם מין אחר וכוללאת התערוכות יש בה דברים שלא יורשו בני אדם להשתמש בהם כי יודעו אלקים שסוף התעשה החלם לבני אדם באותה נדדים רע להם וממני זה יקבעים חכם זהו אחרת ו"ל דרך כלל כל שיש בו תשום רטואל אין מן מוסם דרבי האמרי בלומר אין לאמרן ופניו נד ביוסף אחר שיש תועלת בו מלוי כנסין באות אף זה מן הנדדן האמרי כי לא באמרן ונלך המק שטן ויעדוים באופן נדדי התערוכות וזה תחולות האשדות לעשות ענין אחר שאמרנו בעבורו לפי שכה חות התערוכות עולה כל כך שמכטל מעשולתו לפי שעה כח החול הממנה על שני מנינים והחול על זה כמו שאתה דוחה שהדרכים מין כשאניו מים יחדו לכדוה מין שלשי וחלם שבטלה הדרוכה כח שניהם וזעלך נמכעו מהעולות על רוחינו אף כי בעשה בידיו דבר שזורה על רגן להחליף דבר בעשה האל השלימות ואפשר שיעלה בידיו מזה רמ משרשי כלל יודעים ובהעוה זשעמו ובמקום כל ריך כם ב"ג"ה וזה שאמרנו לל למה נקרא שום בשמים שמכתיבין כפוביית של טעלה זעל חטה בלומר שכותן עולה לפי שעה יותר חכה הנותנים עליהם וזהו ביוון דבריהם ו"ל שאמרנו לל פעוליו ולא אמרו גירמ מעלה לפי שהם כ"ה גרמו ורצה בתחלת הבריאה להיות המעולה הזאת יולאת חיוו שכה המליוית ככחש וכלל מקום ומי שקורבת שכלו באור פה מקרוב וכתו ועלה חל כח הממנים לל יירא זה האועשה סג ושכשאותן

כיתו איש אל רעהו חמור או שור או שה וכל בהמה לשמור דגו שורש הדין ידוע דגוייה כגון מה שאמרנו לל שנסבען על האונסים הגדולים ומלמין הנגיבה והאכידה לפי שיש בזה קצת פזיזות וקצת אונס וממני הסכר שנוטלין על זה חייבין לשלם מה שאין קן בשמור חנם שמשור על הכל חון ומפשיעה ודיני שכירת פועלים דמכירות בהמות וצתיים ודין האונן שקלקל ומראה דינר לחנוכי פנואל רע ודין סוכר בכעלים שמשור ודין תחילתו בפשיעה וסופו בלונם ודין סוכר שמשור וזוסיף השני או גרע בשמירה ודין כל המפקיד שעל דעת אשתו ובניו הגדולים הוא מפקיד וזנה שאמרנו לל שאין השוכר רשאי להשכיר וכתב הרמב"ם ב"ל בלא אמתו זה אלא בחסלטלין לפי שאין רלונו שיהא עקדונו כיד אחר אבל בשוכר בית ורצה להשכירו לאחר רשאי וכלכד שיהו אחרונים מוניי הראשונים וכן בפשיעה ויש חולקין עליו יותר פרטיים ומבאריים דפרק ששי ושבועי קן קמח ושלשי ושלשי מחזייעה ובפשיעה משבועת (סג מש"ג עד שי"ג) וזוהנהגת כוכרים בכל מקום וכלל וכן זאם יבאר עליה ולא דן אס ראוי לכך ככל עשה ואלף על פי שנלמוניו דרך כלל לרון בדין טוען ונטען רכנה התורה לזוי בשמורים לפי שהן ענינים גדולים בימינו בני אדם

סג לרון בדין חמור או שור או שה וכל בהמה לשמור דגו

שורש הדין ידוע דגוייה כגון מה שאמרנו לל שנסבען על האונסים הגדולים ומלמין הנגיבה והאכידה לפי שיש בזה קצת פזיזות וקצת אונס וממני הסכר שנוטלין על זה חייבין לשלם מה שאין קן בשמור חנם שמשור על הכל חון ומפשיעה ודיני שכירת פועלים דמכירות בהמות וצתיים ודין האונן שקלקל ומראה דינר לחנוכי פנואל רע ודין סוכר בכעלים שמשור ודין תחילתו בפשיעה וסופו בלונם ודין סוכר שמשור וזוסיף השני או גרע בשמירה ודין כל המפקיד שעל דעת אשתו ובניו הגדולים הוא מפקיד וזנה שאמרנו לל שאין השוכר רשאי להשכיר וכתב הרמב"ם ב"ל בלא אמתו זה אלא בחסלטלין לפי שאין רלונו שיהא עקדונו כיד אחר אבל בשוכר בית ורצה להשכירו לאחר רשאי וכלכד שיהו אחרונים מוניי הראשונים וכן בפשיעה ויש חולקין עליו יותר פרטיים ומבאריים דפרק ששי ושבועי קן קמח ושלשי ושלשי מחזייעה ובפשיעה משבועת (סג מש"ג עד שי"ג) וזוהנהגת כוכרים בכל מקום וכלל וכן זאם יבאר עליה ולא דן אס ראוי לכך ככל עשה ואלף על פי שנלמוניו דרך כלל לרון בדין טוען ונטען רכנה התורה לזוי בשמורים לפי שהן ענינים גדולים בימינו בני אדם

כיתו איש אל רעהו חמור או שור או שה וכל בהמה לשמור דגו שורש הדין ידוע דגוייה כגון מה שאמרנו לל שנסבען על האונסים הגדולים ומלמין הנגיבה והאכידה לפי שיש בזה קצת פזיזות וקצת אונס וממני הסכר שנוטלין על זה חייבין לשלם מה שאין קן בשמור חנם שמשור על הכל חון ומפשיעה ודיני שכירת פועלים דמכירות בהמות וצתיים ודין האונן שקלקל ומראה דינר לחנוכי פנואל רע ודין סוכר בכעלים שמשור ודין תחילתו בפשיעה וסופו בלונם ודין סוכר שמשור וזוסיף השני או גרע בשמירה ודין כל המפקיד שעל דעת אשתו ובניו הגדולים הוא מפקיד וזנה שאמרנו לל שאין השוכר רשאי להשכיר וכתב הרמב"ם ב"ל בלא אמתו זה אלא בחסלטלין לפי שאין רלונו שיהא עקדונו כיד אחר אבל בשוכר בית ורצה להשכירו לאחר רשאי וכלכד שיהו אחרונים מוניי הראשונים וכן בפשיעה ויש חולקין עליו יותר פרטיים ומבאריים דפרק ששי ושבועי קן קמח ושלשי ושלשי מחזייעה ובפשיעה משבועת (סג מש"ג עד שי"ג) וזוהנהגת כוכרים בכל מקום וכלל וכן זאם יבאר עליה ולא דן אס ראוי לכך ככל עשה ואלף על פי שנלמוניו דרך כלל לרון בדין טוען ונטען רכנה התורה לזוי בשמורים לפי שהן ענינים גדולים בימינו בני אדם

סד לרון בדין חמור או שור או שה וכל בהמה לשמור דגו

שורש הדין ידוע דגוייה כגון מה שאמרנו לל שנסבען על האונסים הגדולים ומלמין הנגיבה והאכידה לפי שיש בזה קצת פזיזות וקצת אונס וממני הסכר שנוטלין על זה חייבין לשלם מה שאין קן בשמור חנם שמשור על הכל חון ומפשיעה ודיני שכירת פועלים דמכירות בהמות וצתיים ודין האונן שקלקל ומראה דינר לחנוכי פנואל רע ודין סוכר בכעלים שמשור ודין תחילתו בפשיעה וסופו בלונם ודין סוכר שמשור וזוסיף השני או גרע בשמירה ודין כל המפקיד שעל דעת אשתו ובניו הגדולים הוא מפקיד וזנה שאמרנו לל שאין השוכר רשאי להשכיר וכתב הרמב"ם ב"ל בלא אמתו זה אלא בחסלטלין לפי שאין רלונו שיהא עקדונו כיד אחר אבל בשוכר בית ורצה להשכירו לאחר רשאי וכלכד שיהו אחרונים מוניי הראשונים וכן בפשיעה ויש חולקין עליו יותר פרטיים ומבאריים דפרק ששי ושבועי קן קמח ושלשי ושלשי מחזייעה ובפשיעה משבועת (סג מש"ג עד שי"ג) וזוהנהגת כוכרים בכל מקום וכלל וכן זאם יבאר עליה ולא דן אס ראוי לכך ככל עשה ואלף על פי שנלמוניו דרך כלל לרון בדין טוען ונטען רכנה התורה לזוי בשמורים לפי שהן ענינים גדולים בימינו בני אדם

והכחשותיו כמו שזכרנו בגמרא במסכת שבת שאמר החכם אל המכשפה יודיעת חילוק ענינים חלה חיה תערוכת הותר לנוואך צויר ביטוף וחי' והוסיף בו כד' ביטוף ואסור בחכמת הכישוף ידוע . ואל תחשוב כי מלאכת הכישוף והשדים דבר אחד שהרי בפי' אמרו ז"ל בלתיסוף אסור להעשות בלתי מעשה שדים . ושמעו מה שיענין הכישוף אסור להעשות בלתי מעשה שדים . ואמנם גם עם השדים יעשו לפעמים אותן . ואותן השדים משתמשין בהן למלאכת הכישוף בקראין מלאכי חבלה כן פרש"י ז"ל לפי שיענין הכישוף לעולם אינו מעשה דק לחלל ובפרטי דיני הכישוף בלאו דמכשף באריך בו יותר בע"ס כי עם מקומו שאין כחן אלה אחרת בדיון כלומר שלא כאמרו להם חבל נתיים (ה' סנהדרין פ' ט"ו) : ונוהגת זנוה זו לעשות דין במכשפים בוכרים כי להם יאות וניתן ליגשות זושפט חבל לא לנקות ודוקא בל' ובסמוכין ובכ"ד של כ"ו וכ"ד העובר עליה ואם יש בו כח לעשות וזשפט עבד על לאוזה תלכד כשטל מ"ע שהוא לעשו' דין במתייבין דרך כלל ואין כזה חלקות לפי שאין בו מעשה וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ ממכשע זומר ומקלל חסידו בשם :

סג שנוכחנו מלהבות הגר אפי' כדכרנו שאלמר וגר לא ירונה ואפי' שאנו מחזירים בזה בישראל ויהיו שנוכחנו בדתינו הרי הוא בישראל הוסיף הכתוב לנו האזהרה בזה כשפלה האזהרה עליו דכתיב לא תענו מעם אחרת לפי שיענין והאזהרה אליו קרובה יותר ענין ישראל כי בישראל יש לו גוואלים שתוכעיסו עלבונם . ועוד טעם אחר בו שיש בו חשש שלא יחזור לסורו וזכענת הכוזבות . ואמרו במשנה שלא תאמר לו אמת היית עובד ע"א ועכשיו עכשית תחת כנפי השכינה : בושרשי המורה עלכד מה שכתבנו כדי לכוף את ידיו לכל נעשה כל אשר נמצא בדינו לעשות לרעה על כן האירתנו בזה האיסור שהוא בימינו בלי עזר ופוחין ויש כח ביד כל אחד ואחד ממנו לעשות לו רעה הזכירנו התורה לכל נעביר עליו את הדרך כלל אפי' בדברים בלאו הוא כאחד ממנו . ונתתן גדרים האלו נקבה בשם יקרה ויחולשת ונעשרת המדות הראויה לקבלת הטוב ויוסלם בנו תקדש"י שמתן להטיב . דינו המורה בנק רוב האזהרות שהאירנו ז"ל ואודיענו להזהירנו עוד בדבר שבעשרים וארבע מקומות האזהרה התורה עליו וכתבו גם כן לחיזוק המורה שבאותו לשון שנשאונו באהבת המקום כנשוינו באהבת הגר שבאהבת המקום כתיב באהבת את הש"י . ובאהבת הגר כתיב ואהבתם את הגר והרבה דברים בלאו במדרשים ונקתת וקיוות בגמרא (ת"ה סי' ש"ז) . ונוהגת בכ"ח ובכ"ז בוכרים ונקתת . ועבד עליה זכוריה עבד על לאו ואין לוקין עליו לפי שאין בו מעשה :

סד שנוכחנו שלא להטות הגר במחק שאלם יהיה לנו עמו משא ומתן שלא להטות אותו שנאמר ואלה הלחצנו ואמרו בנחלתא לא תלחצנו בממונו . וזה הלחו מוסף על הלחו שיכללו עם ישראל כולם שהם בלאו דחוגלת חוקן . וזכרנו עליו בדברים ונחמין חן הטעם שכתבנו כל משפטיה המורה הקודמת לו וכלאו דחוגלת מונון בישראל נכתב קצת כרטי האזהרה בע"ה : שם

סה שנוכחנו מהכבד במעשה או אפילו בדיבור על היתומים ועל האלמנות שאמר בל' אלמנה ויתום לא תענון אכל כל עשאו וחתנו של אדם עמהם יהיה נחמת בחסד ובחמולה . כושרשי הנוטה מה שכתבתי בסוון בענין הגר לפי שאלו הם תשיב שאין להם זקיקים שיענותם בכל נפש כמו שהיה עושה איש האלמנה אביהם של יתומים אם היה קיים ועל כן האזהרה תורתנו השלימה לקחת מדת חסד ורחמים כנפשינו וזהו שירים בכל מעשינו כאילו יש כגדנו טוען ככת הטענה בהפנינו ונקום ונחמול עליהם ונראה

זכותם בכל דבר יותר וזשוינו עושים אם היה האב קיים - מדיני הנוצה זה שאמרו שאפילו אלמנותו של מלך ויתומיו בלחירה זו והואך זוכרים עונם שלא בדבר אליהם אלא רכות - ולא יגד אדם בהן אלא מנהג כבוד ולא יכאיר גופן כעבודה ולא ילביס בדברים יחוסם על ממונם יותר ומונון עצמו ומפני כן אמרו ז"ל שהבא להפרע זוממונס חף על פי שיש בידו שטר וקוויים לא יפרע אלא כשבויה מה שאין כן באחר ועוד אמרו ז"ל שאם יש להם ריב עם מוס אדם שכ"ד חייבים לטעון בהכילם כנגד התוכע אותן וטוענין לתועלתם כל מה שיחשבו שהיה יכול אביהם לטעון ואם יש להם מעות מוכריהן כ"ד כל ניו שימולאו שהוא עשיר ונכסים שיש להן אחריות ויהיה איש נאמן זאוכב שלום וכאר זמפקדין לו מעות היתומים בענין שיהיה קרוב לשכר אל היתומים ודחוק להפסד מה שלא התיירו באדם אחר מוסם איסור דבית דרבנן ומוכריהם גם כל אדם שהוא טוב להם שיפקח עיניו על נכסיהם אם לא הניח להם אביהם מוס אפטרופא . ועוד אמרו בהן שכל זושא ומתן שיהיה להם עם כל אדם יהיה ידם על העלוכה כמו הקדש ויותר מהקדש באמת - כיצד יתומים שוכרו פירות ונושקן מהם הלוקח ולא נתן להם הדמים נדון והוקרו כבתיים חורדין בהן שאין נכסיהן נקנין אלא בכסף בהקדש שכתוב בנזותן הכסף וקם לו הוולו הפירות אין הלוקחים יבוליס לחזור בהן שלא יהא כח הדיוט חמור עונתם וכן אם לקחוהם פירות ויושבי אותם ולא נתנו הדמים והוקרוהן המוכר יכול לחזור שלא יהא כח הדיוט שקונה במשיכה גדול מוכחם . ואם החלו היו יכולין לחזור - אכל נשני שתקנתם אמרו שלא יהו יכולין לחזור כדי שימולאו מן שימכור להם פירות בהקפה . כתבו הם דמים למוכר בשביל פירות ולא חשבו הפירות והחלו הפירות חורדין בהן . וזו האמת שאמרנו שיתדים הם על ההקדש כי ההקדש אינו חמור בוהו ומכין שיש בכיוולת בזה מן שפרע להדיוט לא יראו חכמים להטיל פחיתות מודה בשביל מעט ריוח לגבי הקדש אבל לגבי יתומים די להם להיות בשאר העם וכיון ששאר העם יכולין לחזור בהן אין הדיון בזה אלא שיש עליהם מן שפרע בדין הוא שיחזרו בהם . נתנו היתומים דמים ולא חשבו הפירות והוקרו אס ראו המוכרין לחזור בהן חורדין ונקבלין מן שפרע וזו תקנה הוא להם שאם יהיה דינם שיקבו בנתינת המעות ויהיה שלהם לגמרי שלא יהא המוכר יכל לחזור בו ואמר להם המוכר כשרפו או אכדו באונם . ואם שאלו תאמר יהיו כדשותם לכל תועלתם שמו יראו יקחו אותם עכ"פ ואם לא יראו לא יקחו אותם כדי שלא יטעון המוכר דבר זה . תשובתך כי כל זה אי אפשר לעשות להם שאין בהן שניתן להם נכסי בני אדם די להם כי יאכחנו מעמידין אותם וימנין אדיכא דאוריתא וימנין אדיכא דרבנן לתועלתם אבל לפנים מכל זה אינו בדין לתת להם ומונון העולם וכענין מה שאמרנו עליהם בגמרא יתמיד אכלי דלאו דידהו לחלו בתר שנקיחו . לקחו היתומים דמים על פירותיהם ולא נשכס מהם הלוקח והחלו יכולין הלוקחין לחזור בהן מן הדיון ונקבלין מן שפרע שאם איתא אומר בעניניה על דין תורה ומכין שנתנו הלוקחין המעות זכו בפירות ולא יוכלו לחזור הלוקחין יהיה זה דעה ליתומים שלא ימלאו לעולם מן שיקדים להם מעות על פירותיהן . ואולי יאטרכו למענות לפי שעה ונמלא להם בתקנה זו הפסד גדול לפעמים . ועל כן עיינו בכל כדדי תועלתם שהיה אפשר ויתקנו להם . ולעולם אין היתומים ונקבלין מן שפרע בכל שיעשה האפטרופא ולא האפטרופא גם כן לפי שנוכחם חמור בו . וכן הדיון בעלמא לענין שליח הנושא ומתן לדבת משלחו ששניסם אינן ונקבלין מן שפרע . ומכל וקוס אמרו בהן שוותר לענותם קצת לתועלתם בגון הרב לתלמידיו של תורה או של אוננותם אבל אפילו לתועלתם

שאלו

ממעט
ו'
מתרצה
דה בת
ה שאין
אותם
די עדי
יכותה
דיון בהן
וינו אלא
ל' אלא
שכתוב
פרטיה
מ"ש
ליה ולא
ר"חיה
ד' רגלי
ידידי
ויני דין
העולם
שיתנה
ג'ל
היה לכל
זכות בני
בראשית
ולמעלה
לו יחל
בטבע
ד' מלאכת
ב' ידוע
ט ומפי
ה אין ס'
תועלת
אפרוק
תחבולת
עבודת
על שני
אינו מים
ז' על כן
בנו דין
מורה רוח
ה' זה
גלה זל
הם זרחה
עלה לפי
תועלת
ה' אכל
לחור פני
שה תנה
פ'

ספר החינוך מן ספר שמות פרשת משפטים

אזהרה להקל בהם יותר משאר כל אדם ואמרנו גם כן שבדיית כבוד להם
שנענין ומציקתם שחומר שמוע אשמיע לעקתו - וזהם נקראים
יתומים לענין מנוה או עד שלא יהו זריכין בעסקיהם לאדם גדול
אלא עושין כל דרכי עמון כשאר כל הגדולים - ויתר פרטיה
מזכירים במקומות מסוורים כגומרא וכמדרשות - (ה' דעות פ"ו)
וגוהנת ינוה או ככל מקום וככל זמן בזכרים ונקבות שחיבין בני אדם
לנוה עמהם דרך כח וכוונת ועובר עליה - והכניסין או רדה בהן או
אחד מוונס וכל שכן אם הכה אותם הרי זה עובר בלא תעשה וא"ע
שאין לוקין על לאו זה לפי שאין העיני דבר מסויים כדי להלקות עליו
כי לעולם יוכל המענה רשע לטעון בשקר כי מן הדין עגס או
לטובתם - הש"י שהוא כוחן לנכות תובע צערם והרי יעגסו מפרש
בתורה שחומר והרצתי אתכם בחרב כלומר מזה כנגד מזה שתינה
נשי העעבים אלמנות וכניהם יתומים ולא ימצאו מרחם - שבניה
שאלם וודד בה וודדיו לו - ואם נקבה היא המענה תמות ואישה
ישא אחרת שתענה כניה - ודרשו"ל והיה כי יצאק אלי בן קונבל
לאביו - אשה לבעלה - אלמנה ויתום אלי - ושמעתי כי חנון אני -
והרמז"ל ינוה אחרת יתום ואלמנה בשני לחון מן הטעם
שכתבו למעלה :

להלוות לעני כהגנת היד כפי מה שדרך לו למען הרחוב לו
ולקבל מעליו אכנתו - וזאת העושה של הלואה היא יותר
אזקה ומחויבת מתיבת הדקה שני שנתגלה וטודע דוחקו בין בני
אדם וגלה פניו לשאול מהם אין דחוק ואשילתו כמי שעדיין לא בא
לאותה בושא וירא ויחכם בה ואם יהיה לו מעט מעט של הלואה כוזה
שירויח מעט אולי לא יטרך לשאלה לעולם וכשרמנו האל בריוח
ישלם נשיו ויחיה כנותר ועל כן הזכירנו תורתנו הפלמה על זה
לעוד הן כהלוואה טרם יטרך לבוא אל השאלה שחומר אם כסף
תלו את עמי - ואמרנו"ל במכילתא כל אדם ואם שבתורה כמות
חן ע"י שם חובה וזה אחד מהם ויכריתו הדבר נדכר במקום אחר
בתורה דרך נווה והעבט תעביטו : מושרשי המצוה שרדה
האל להיות ברואיו מלמודים ומורגלים בודת החסד והרחמים כי היא
מזה עשוכת ומתוך הכשר גופם הודות הטובות יהיו רחויים לקבלת
הטובה כוון שאמרנו שחלות הטוב והדברה לעולם על הטוב לא בהפכו
ובחטיב הש"י לטובים יושלם חפנו שחפן להטיב לעולם ואם לאו נגד
שרו זה הלל הוא ב"ה יספיק לעני די חסדו וזלתינו אלא שיהיה
מחסדו ב"ה שבעשינו שלוחים לו לזכותינו - ועוד טעם אחר בדבר
שרה האל ב"ה לפרנס העני על ידי בני אדם מוגדל חטאו כדי שיוכח
בזכאוב בשני פנים בקבלת הכושת מאשר כגילו וכפחמסומומו והעניין
זה שאמרנו כד לזכותינו הש"י חכם ומחכימו לגוי אחד שאלו הם
אלהיכם אוהב העניים שהרי לזה עליכם למה אינו מפרנסם וכו' כוון
שאל בהוסכת ע"א : דיני העושה כגון חיזה עבי קודם כוונת
זוהאזהרות הרבה שהזכירנו"ל עליה שאמרנו שהאדם גורחוק ונתאם
ונתעב ואלא ומשוקן עד שקרוב להיות מוחוסו כדחוס ע"א אם יש לו
ומוסר דו מנוה זו - וכמה כחמד ונאהם ומרוחם ומתברך בכמה
דרכות המחויב בה - הכל מחוחר במקומות מכתובות ובתרא
ובמקומות רבים מן הגומרא : (ח"ה ז"ל)

שנענו חלבונו החוב וכן הלואה כעת שדע שאינו יכול
לפרוע חובו לפי שאין לו שחומר לא היה לו כנושה ודעי
זאת המנוה תכלול גם כן שלא להלוא ברבית למרחל : מושרשי
העושה לקנות לנו עדת חסד והחנינה והחנינה וכשיהיו קבועות לנו
או כניה רחיים לקבלת הטובה ויושלם חפן הש"י להטיב בעולם הזה
שבעולם הבא : מדיני העושה וזה שאמרנו"ל מנין לנוה שחומר

מנה ויודע שאין לו שחומר לעבור לפניו שחומר לא תהיה לו כנושה
ומה שחומר גם כן במכילתא לא תהיה לו כנו - שלא יראה לו ככל זמן
ודברים אחרים הנחמדות בענין זה כוונתו וכוונות בנמרח (ח"ה
ס"ו פ"ו) : ונוהנת בזכרים ונקבות ככל מקום והכל זמן והעובר
עליה ובעבד הלואה לחבירו ויודע שאין לו ומנוהו כדי לנפרו עובר
על לאו והאזהרה כעובר על מצות חלק :

סח שלא נעמק בתלות רבית בין הלוא והמלוה כלומר שלא נעשה
להם ערכות ולא נעדי חליהם ולא נכתוב ביניהם שטר שיש בו
הזכרת רבית שחומר לא השיבון עליו נשך וכל הפירוש בענין
שאלו הוה לחומר על המתעסקים בענין כגון ערב ועדים וסופר -
ואם נאמר גם כן שהמלוה נכלל עמהם בלאו זה תכלול הלואין האחרים
שמיוחדין בו - וכלל הענין שאמר חבי"ש שהמלוה עובר על"ו לאוין
והלוא בשנים והמתעסקין באחד : מושרשי המנוה כי האל
העוב חפן שישוכ עמו חסר כחר ועל כן לזה להסיר ומשול ודרכם לכל
יבלע האחד חיל חבירו מבלי מירגים בעלמו עד שימלא ביתו ריקס
ועל טוב כי כן דרכו של רבית יודע הדבר ומסני כן קרא נשך -
והמונע מן המעשה הזה ערכוספר ועדים יזנעו בני אדם מונו
ויתר פרטי המנוה מזכירים כוונתו (י"ד ק"ס) : וגוהנת בכל
מקום וככל זמן בזכרים ונקבות והעובר על זה העושה סופר או ערב או
עד במנוה עבר על לאו זה - אבל אין לוקין עליו שאחילו החלוס
אינו במלקות שהרי ניתן להסבון ולינו כדון דהני דאמי נתמתיה
יתחיבו תולקות :

סח שלא לקבל הדיינים שחומר אלהים לא תקלל ומירוש
לדיינים כוון אשר ירשיעון אלהים והיניחן הכתוב בלאו חליהם
כדי שיהא נכלל הם הלוא וזה לאו אחר הוא לאו דברכת הש"י כוון
שאמרנו"ל במכילתא ובספרי אזהרה לברכת הש"י דברכת אלהים לא
תקלל ומה שכתוב בתורה במקום אחר ונקב ש"י בזה יומת זה
העושה אבל האזהרה היא מכלל כי לא יספיק לנו הזכרת העושה במונה
מבלי אזהרה - והוא שאמרנו רבותינו תמיד עושה שמעוה אזהרה חייבין -
והענין הוא מעני כן שאם לא תבא לו בדבר מניעת האל אלא שאמר
עושה דבר פלוני יעשה כן היה כוונתו שיהא הרשות ביד כל הרואה
לקבל העושה ולא יחוס לעבור על המנוה ולא יבא בזה כנגד חפן
הש"י ומזותו וחומר דבר המנוה כגון עקח ומזכר כלומר הרואה
לעשות דבר פלוני יתן כן וכך יעשה או יתן כמנו לסבול כן יעשה -
וחיובוהו על המנוה כן חלל שהאל לטובתינו ונענו בדברים
והודיענו בקצתם העושה המניע לנו חיד וכלבד העברת רצונו שהיא
קשה מן הכל וזהו חמרו"ל בכל מקום לא עגס חלל אם כן הזכיר
כלומר לא יודיע האל העושה ב"לנו על העברת המנוה אלא אם כן
הודיענו תחלה שרצונו הוא שלא נעשה אותו הדבר שהעושה ב"לנו -
מושרשי המנוה להסיד מעל הדיינים וראת הדין והללתו כדי
שיציאו הדין לחיובו - ועוד הזכיר על זה גם כן במקום אחר
בתורה - ועוד מנאל תועלת אחר במנוה כי בקבלת הדין תקלות
רבית כי היינו העם במלכותם שונאים אותם ולא יחזירו על קללתו
אולי יקללוהו ויתגרורו מתוך כך לקום עליו כוון שחומר החכם לחלק
על המון העם הוה שלא יאמר וואם יאמר יעשו ויהיה בזה רעה רבה
כי הוא כמספט יעמיד ארץ - מדיני העושה בדיינים ויה שחומר חוב
הלאו אינו חלל המקלל הדין בשם משמות הש"י כגון יהוה או שדי
ואלהים וכיונה בה או ככני כגון חנון או יקנוה וכיונה בהן אבל בלא שם
וכנו כגון חרוד פלוני או לא יבי ברוך אין בו חיוב לאו אבל אסור הוא
ומה שפירשו"ל גם כן בענין זה שהחיוב אינו במקללו בלשון הקדש
דוקא חלל אפילו בכל לשון וכי לרין עדים והתראה בזה ככל חייבי
לאוין

וכשיא בעיניו לא תאור ויושם לא תקבל חרש שהוא לאו כולל כל ישראל . ויתר פרטיה וכו' ארזים בסנהדרין (ס) . ונוהגת בזכרים ונקבות בארץ וכל זקוקים שניהם עם מלכנו או עם רצא סנהדרין גדולה ועובר עליה וקבלו בשם או בכינוי לוקה ג' מלקיות . ואם כן הנשיא קבלו לוקה ארבע . ג' משום שאמרנו . וא' משום מקבל אביו :

עב שלא נקדים חוקי התבואה קצתם על קצתם אלא שנוציאם בסדר וביאור ענין זה הוא שהחטה כשת דם ותנקה היא טבל ופי' טבל היא תבואה שלא הורמה והחיות עלינו כל להוציא מונגה תחלה תרומה גדולה ומן התורה אפי' חיטה אחת מותרת הכריז אבל חכמים אמרו שהיא חלק אחד מחמשים ואחר כך מונה שנשאר החיות עלינו להוציא ממנו מעשר אחד והוא נקרא מעשר ראשון ואחר כך מונה שנשאר יש לנו להוציא מעשר אחד והוא מעשר שני ותמתן תרומה לכהן ומעשר ראשון לבני ומעשר שני יאכלוהו בעליו בירושלם . ועל זה הסדר אנו חייבים שנפרש מן התבואה חלקים אלה וכאז לנו המניעה בזה שלא נקדים מזה מה שראוי לאחר ולא לאחר מה שראוי להקדים שנאמר בלא תאחז רומעך לאתחאחר והוא כאילו אחר מלאתך ודומעך לא תאחר מה שראוי להקדים : משרשי המנהג כי בהעשות הדברים על סדרן לא יבא כהן הערכוב והטעיות וכשאינו נעשה כן יביא הטעיות גמולא כהן תמיד ובהיות התרומות והמעשרות דבר גדול בקום הדת כמו שנפרש בע"ה בסדר ראה ושופטים ונווה"ה להוזהר בהן הרבה שלא לבוא בחטובין לירי טעות לעולם . וכשנענו טוב מזה מן המקובלים נקבל : בדיני המנהג מה שאמרנו ל"ש אשם עבר והקדים בענין זה מנה שאינו ראוי להקדם מזה שיש עשו ולא כתחייבנו לחזור ולעבר ולהפריש פנים שניים . וכן מה שדרשו במוסכת תרומה ובמכילתא מלאתך אלו הככרים הנטלים מן המולאים כלומר קודם שנטול מן הדבר כלום זה לשון מלאים שהוא כדברשם לגמרי ודומעך זו תרומה לא תאחר שלא תקדים תרומה לככרים ויתר פרטיה בשם תרומות (פ"ג מנהג תרומה) : ונוהגת בזכרים ונקבות בארץ ישראל ובמין ישראל שם כדעת התורה ב"ז לשתכס שמונת תרומה ומעשרות מן התורה אינה אלא בזמן שארץ ישראל בישובה והעובר עליה והקדים דברים אלו וולד ודינו כעובר על מוצית מלך אבל אין לוקין עליו עקר בתבואה שם בתרומה שאין בזה הלאו מלקות :

עג שלא לאכול מן הטורפה שנאמר ובשר בשרה טרפה ראה תאכלו ומצוינות הגבלה בכבוד זה הוא להזהירנו על בהמה שטרפה ואכילתו ארזי בסדרה שטרפה בענין שהיא נעויה למונת בטרף ההוא דודתי'ין במשוע שחם כגע בראש אונה אותם מנמרה שתקרא טרפה בכך חלה ודאי הנשמויות הנכון והקבלה מסייעת בכך הוא שטרפה בכדי שתמות לשעה או לזמן קרוב שבטיל הטרף ההוא . ואמרנו ל"ש זמן זה הוא טהרה אחת . ועוד יש להבין לכל מכין כי לא תקפיד התורה כשהגיע לה טרפות זה על ידי אב או אחי או דונב אלא שתאסור כל בהמה המונח מזה החיבה אותה לידו מות עכ"פ והם המוכות שמונת אותן חכמים שהן מומיות וכמו שכתבנו שזה הכלל כל שאין מנוח חיה טרפה . וזה שאמר הכתוב בשדה לאו דוקא אלא שדרך הכתוב לדבר לעולם בהמה וכשדות דרך בהמה לטרוף . וכן הוא במכילתא דבר הכתוב בהמה . וגם כן נלך לכתוב בשדה כדי ללמוד בו עוד דברים אחרים רבים . כי דברי התורה נדרשין לכמה פנים יתלכסו מתוך כלום מלכות שם ונשי ורקמה טורים ונכפנים יש והבורש פניקים ולכשז זה הפסוק הקרא והנגלה בו יותר בתחלת העיון הוא ללמוד על הטרפה לכד כמו שכתבנו ועל כשר מן החי שכלל

לאיין ויתר פרטיה וכו' ארזים בסנהדרין (פ"ו מה' סנהדרין) . ונוהגת בכ"ה מ"ה"כ"ו ועובר עליה וקבלו הדיון בשם או בכינוי לוקה ב' מלקות אחד לפי שהוא ככל אחד מישראל הכשרים שהן ככלל איסור זה וכמו שכתוב בסדר קדושים ת היו אחד ופניו שהוא דיון :

ע ובשרשי המנוח בכרכת השם לפי שנתרוקן האדם במאמר הרע ההוא מכל טובה וכל הוד כשנכספך למשחית והנה הוא נחשב כבהמות כי באותו דבר ממש שהבדילו השם לטובה וכו' נעשה אדם והוא הדבור שנכדלו בו מומי' הכהנות מכלול הוא את עצמו לרעה ומוציא עצמו לגמרי וכל גדר הדעת ובעשה כשרן כמאם ואלאח ולמוטה ממנו ועל כן הזכירנו התורה עליו כי האל הטוב יחטוף בטובותיו וכל דיבור ודיבור הגורם מניעת הטובה ממוני יבא כנגד תפא כ"ה . דיניה כגון מה שפרשו שאין החיוב עד שיפרט את השם המיוחד שהוא יו"ד ה"א ו"ה"א או ש"ל אל"ף דל"ת נו"ן ו"ד כדעת קצת המפרשים . ומה שאמרנו שכלל יום ויום שאלץ את העדים בכניו יבא יום יבא יום יבא יום מוציאין כל אדם לחון ושואלים את הגדול שבעדים ואומרים לו חזור מה שמעית כפי' והוא חוזר והדיינים עומדין על רגליהם וקורעים ולא מאחין . והעד השני חוזר אף אבי כוונתו שיעתני ואם היו עדים רבים כולם חוזרין כן . ומה שאמרנו ל"ש שנגדף אף על פי שחזר תוך כדי דיבור נסקל . ואינו נסקל עד שיכרך בשם מן השמות המיוחדין . והטעם שאינו נסקל לפי שהוא כעצמו וכיר אפי' בעת הכעס שאין דבריו אלא שטות גמור . ומכל מקום פוגעין בו נקמים ונאחר שהשחית והתעבי והעזימו לזכר דהרים רעים כאלה ומה שאמרנו כל השומע ברכת השם ומי ישראל חייב לקרוע . אבל השומע מן העכו"ם אינו חייב לקרוע ולא קרעו אליקים ושכנא אלא מפני שרשקם מומר היה . וכל העדים והדיינים סומכין ידיהם אחד אחד על ראש המגדף ואומרים לו דוך בראשך שאתה גרמות לך . ואין בכל הרובי' כ"ד מי סומכין עליו אלא מגדף כלבד שאומר ומטוב כל השומעים וכו' . ויתר פרטיה בסנהדרין פרקו' . ונוהגת איסור זה בכל מקום ובכל זמן והעובר עליו ומכרך השם בענין שאמרנו נסקל בארץ על פי סמוכין ועכשו בחונה לארץ שאין לנו סמוכין מרחיקין כל ישראל ממונו ומחרימין אותו :

עא שלא לקבל את הנשיא שנאמר ונשיא בעמך לא תאר . ובה הפירוש שהנשיא זה המלך . ואמנם זה הלאו כולל כמו כן הנשיא שבישראל והוא ראש סנהדרין גדולה שנקרא נשיא גם כן לפי שנותנת הכתוב להזכירנו על כל מי שהוא ראש שררה על ישראל בין ממשלת מלכות בין ממשלת התורה . משרשי המונח לפי שח"א לייסוב בני אדם וכלי שיעשו אחד ונכניהם ראש על האחרים לבעות מנות ולקיים גזרותיו מפני שדיעות בני אדם חלוקין זה מזה ולא יסכימו וכל לעולם לדעת אחת לבעות דבר מכל הדברים ומתוך כך יצא מצינום הכיטול והאספה כפיצולות וע"כ לייסוב לקבל דעת אחד מהם אם טוב ואם רע למוען ילחו ויעסקו בעסקן של עולם פעם יוצא בעלתו וחפצו תועלת רב ופעם ההפך וכל זה טוב מן המחלוקת שגורם ביטול גמור ומאחר שהמונח לראש קנה אל התועלת שאמרנו הן שהוא גדול להדריכנו בכדי הדת או גדול במלכות לשמור איש מרעהו שתקיף ממנו ראוי הדבר וכשר שלא נקל בכבודו וגם שלא לקבלו אפילו שלא כפניו וכל שכן בפני עדים כדי שלא נבוא מתוך כך לחלוק עמו לפי שההרגל הרע שאדם מרגיל עצמו כינו לבין עצמו הוא סוף נעשה והמחלוקת כבר עליו חוזרו הפסד הנמלא כשכילו . מדיני המנהג מה שאמרנו ל"ש שאין חייב עליו אלא המקבל בשם או בכינוי והמקבלו לוקה ג' מלקיות משום אלהים לא תקבל . ומשום

הנשיא
ככל זמן
ח"א
והעובר
לד עובר
לא כעשה
ר ש"ס ב
בענין
ספר
האחרים
ל' לאיין
כ"ה האל
רשם לכל
תו ריקס
שך
מנו
ת כלל
ערכו
המולת
מחמתים
ופירושו
תלמים
ש"ה
כמו
למים לא
מת זה
המנהג
מניין
ש' אומר
ל הורה
גד חקן
ה הורה
עשה
בככרים
הוא
ההיר
אם כן
עליו
לנו כדי
אחר
תקלות
ל קללתו
לס למלך
עיה רבה
גור חיוב
ה או שדי
כלא שם
סור הוא
ון הקדש
ל חייב

ספר החינוך מן ספר שמות פרישת משפטים

בשר טרפה הוא . וזה שפטים בו הוא שומע על כל בשר שיא חוץ
 מחיותו זאפור וכעשה טרפה כגון בשר קדשים שיא חוץ לעזרה
 וכן הגומר שיא חוץ למוציא חינו ומשמעותו של מקרא הוא כן כאלו אמר
 וכשר כשרה טרפה הוא כלומר בשר שיא חוץ לחיותו שזה לשון שדה
 שאין לו מחיות טרפה הוא וכל אלו שזכרנו יאנו חוץ לחיותן ודין
 כטרופה וזו שאכל מהן כיות לוקה . מישרשי נזוה וזלפי שהגוף
 כלי לנפש וכו' תעשה פעולתה וזולתה לא תושלם מלאכתה לעולם ועל
 כן באה כללו ולא לרעתה בלתי כי האל לא ירוע אבל יטיב לכל מעל
 כי הגוף כין ידיה כיוו האכילת ביד הנפש אשר עמו ויזיא כלי למועשהו .
 וכאמת כי בהיות האכילת חזק ומכוון לאחוז בו הכלים יעשה החוץ
 טובים ואם לא יהיה האכילת טוב לא יכחו לעולם הכלים מכוונים
 ונאים וכיוון כן בהיות בגוף חוס הפסד יזאיה ענין שיהיה תתבטל
 פעולת השכל כפי אותו הפסד ועל כן הרחיקתנו תורתנו השלמה
 וזכר הגורם בו הפסד . ועל הדרך הזה לפי הפשט באמר שיהא
 לנו האיסור בתורה בכל מאכלות האסורות ואם יש מהן שאין נודע
 לנו ולא לחכמי הרפואה מוקן אל תתמה עליהם כי הרופא הנאמן
 שהזכרנו בהן חכם יותר מנוק ומהם זכמה נסכל ונכחל מי שחשב שאין
 לו בדברים מוק או תועלת אלה בזה שהסיג הוא יושלך לדיעה כי
 לתועלתו לא נתגלה סכתו וזקן פן יקומו אהבים נוחין ויענין
 בתכונם גדולים ויתחכמו לחיות מוק פלוני שאמרה התורה שיש בכבר
 פלוני איכנו כ"א במקום פלוני שטבעו כן וכאיש פלוני שטבעו כן . וכן
 יתפתה לדבריהם א"ן התאים ע"כ לא נתגלה טעונו להועיל לנו מן
 הנכסול הוה וידוע הדבר מודרכי הרפואה שבשר כל הטרפות האסורות
 לנו מוליד הפסד אל גוף אוכלו וחיות שהטרפות מורה חולי כבהמה וא
 תקשה עליך ולומר מה הפסד יוכל להיות כבהמה שטרפה מיד ושחטה
 כי לא מתכוון תקשה על זה הלא ידעת כי לכל דבר התחיל ואם תודה לי
 כי באורך הזמן ימלא הפסד בה נחמת הטרפות תתחייב להודות כי
 ברגע הראשון הותחל הפסד אלא שהיא מועט בהתחלה וא"ן ספק כי
 קן המקור רע אפילו מיעוט . ועוד שכל דיני התורה וכל דבר שיש לו
 קראו בגדר כזה יתחייב להיות שאם שתן דברך לשיעורן לא יתקיים
 דבר בידך לעולם . דיני המזוה כגון הטרפות שזמקרו לו למשה
 נוספי והם שנתה אבות דרום' נקובה חסירה גטולה פסוקה קרועה
 גטולה סגורה . והדרוסה היא הטרפות החמור בטולן לפי שהוא
 נמורם בתור' ולפיכך אמרו ז"ל שכל ספק האל לנו עליו אסור .
 וכשאר הטרפות יש בהן ספיקין מותרים וכל אחד ואחד נאלו האכות
 יש לו כזה וכזה תולדות כיוו שבה פרטן בגמרא . ומשכן כלל
 הטרפות שאפשר שימלא כבהמה וסיה יגוף העולה בידינו כפרטן לפי
 הדומה מדברי הגמרא הם ע"כ עם טרפות אחד שיש ביעוף יתר על
 ההמה ועליהם אין להוסיף ומהם אין לגרוע לפי שכל מכה שתארע
 לבהמה או לחיה או לעוף חוץ מאלו שזמנו וזכרנו בדורות הראשונות
 והסבינו עליהם בתי דיני ישראל אפשר שתחיה ואפילו נודע לנו מדרך
 הרפואה שאין סופה לחיות וכל אלו המכות שזמנו ואמרנו שן טרפות
 בדרבי הרפואה שבידינו מתקנתן אין עומתין ואפשר שתחיה אין לך
 אלא מה שזמנו חכמים שאלוהי על פי התורה וכל אחד מן הע"כ
 טרפיות שאמרנו ומפורם בארובה עם כל תנאיו בעוסכת חולין וכל
 ולבדוק אותם טרם שיאכל בשר הכהונה והעוף מפני שחוקתם שכשרים
 הם כי רוב בעלי חיים כשוקת בריאים אלו מחוקין אותנו וזלתי באחת
 מהן שהצרינו חכמים לבדוק טרם שאכלל הבשר מפני שזה הטרפות
 מלוי הרבה והוא טרפות הריאה שנומיי רירין הנקראים סירכות ויש
 לחוש בהן שלא ינשנו קרום הריאה וינקונו לפיכך נריך לרלות

לעולם בלי זה אדיהו אותן רירין כריאה טרם שיאכל מן הכהונה ואם
 ינאל אותם בענין שאפשר כי בתנועתם ינקו הריאה טרופה שאנו
 אומרים כל העומד לניקב עכ"פ נקוב חשביון ליה דכילי מתה היא
 אחר שאי אפשר לה להגלל מן המות וידוע הוא כי אותו החולי הנזכר
 אותן רירין כנוקמות העתידין לניקב התחלת החולי הנזכר ליד
 מות הוא אחר שבאותן המקומות נעשו סרירין ואלו הן המקומות
 שהרירין טורפין לפי הכלל העולה בידינו מדברי הגמרא עם
 הפירושים הטובים . כל מוקם בעולם שאומה סרוכה טרופה ואינה
 ניתרת כבדיקה זולתי בענין אחד חם סרוכה לדוקן ויש מכה כדוקן
 והסרכה כולה יזאת במקום הנוכה שבו באמר תבדוק ויש מתירין כלל
 בדיקה . ויש מוסיף ומכלל זה חם סרוכה לאוכל שבדה מחיתוך
 לחיתוך וכן מנהגנו היום להתר . כל מוקם בעולם שהעניניו אמת
 דורדא שיהא מלד יונין סרוכה טרופה . ואמות הריאה הם חמש
 מלבד העינויותא . ויש מהן שלשה מלד יונין הכדוק בשעה שהכמה
 תלוייה ברנזיה האחרונים כדרך שתולין אותה הטבחים . ושתים מלד
 שזאל אם סנוניות או סרוכות או אלנו והסרכא יזאת מחיתוך
 לחיתוך . וכן חם סרוכות אל ללעות הכהמה שהן רבונות כדוקן
 והסרכא יזאת מוגב סנוניות או סרוכות וזאלנו והסרכא יזאת
 הללעות וכל שכן בשאר כלל זה דנין להתר . אבל חם הסרכא יזאת
 ביניהם מחיתוך האונא לגב חדרתה או מוגב לגב וכן חם יזאת
 מאמות אל הללעות ואינה תופשת כי חם בעצמות לבד . וכן כל
 מוקם אחר שבעולם שבהמה שתיינה האומות סרוכות עם או
 סנוניות דנין אותן לאיסור . והרמ"ם ז"ל הוציא מכלל זה כל מן
 שסרוכות לחוה ולשמוניות החיה ודן להתר ולא כן אמו נהגים .
 סירכה התלויה בכל מוקם בין באומות בין באומה כשרה . ויש
 שטרופה ואנו נוהגין בה היתר כנזאלו סנוניות שלא כשדר זה או חסירות
 נחשבנו זה טרופה והעינויותא דורדא נשלנות חסרון אחד . ואם
 כנזאלו יתירוב וקשקון זה הרבה אין בכך כלום . ובכלל שלא ינאל
 היתרון מלד גבו דאילו מלד גבו חמילוי אחת קטנה כעלה הדם או יותר
 קטנה חוסרת ויש מתירין כשהיא קטנה יותר מועלה הדם . ויתר
 רובי פרטי נזוה וזעבורים כפרק"ג מחולין ובפרק זה עצמו כיוו
 כן ובפרק אחרון ננומכות וראשון מכוונות יתבארו דיני שאר האיסורין
 שכתבו למעלה ששמועין בלשון הכתוב כפנים שלו ("ד הל' טרפות)
 ונכפלה אוהרה וזכרתיים כספרי ימזקאל כבהנים לבד שכתוב עליהן
 כל נבלה וטרפה לא יאכלו הכהנים והודיענו חכמים שזפני כן נכפלה
 בהם לפי שהכתוב מזה לאכול חטאת העוף כמליקה ואע"פ שאסורה
 לישראל כנבלה . ואולי תחשוב מותר כן שיתר בהן חמילוי בחולין
 הגדר בדבר אחד יאל לגמרי בכל ענין השמיטה ולפיכך הזויר הנביא
 חס"ה בפירושו להודיענו שלא הותרו רק במליקה לבד כבדיקן . אבל
 בחולין כשאריום באיסורם כיוו ישראלים . ונוהגת נזוה וכל
 מוקם ובכל מן בזכריום ונקבות והעובר עליה ואלו כיות מן הטרפה
 ומכל אלו ששמועיהם כפי הכתוב שיאלו חוץ למחיתוך לוקה . ואל
 יקשה עליך ואיך לוקה והא קיימא לן אין לוקין על לאו שבכללות והרי
 זה שכלל כמה דברים כיוו שאמרנו כי פי' היגיון זה כבר ביארונו
 בספר כמנות בעיקר התשיעי שג' גדולי הדור והם הרמ"ם ז"ל
 והרמ"ב ז"ל והרמ"ו שם פירושיהם וראויותיהם בזה לברר הדבר ופה
 ויארך הענין על כן האקתיו כמי מנהג' בספר זה ומכל מוקם יש לך
 לדעת כי העולה מדברי שניהם שאין זה מכלל לזן שבכללות .
עד שלא ישמע הדיין טענת האחד שלא כפי כעל דינו שאלו לא
 השא שמוע' שוא וזוה אל הדין על זה שלא יכניס כנפשו
 כוכן

ספר החינוך מן ספר שמות פרשת משפטים

שארורו ל' שבעים שנים לתורה - ולפי שידוע אלהים כי העם חקקו התורה בהתנבט על הדרך שנלמנו בה יהיו נכונים אל החכמה ואל התבונה ויבינו בה כל המצוות להם אל ההנהגה העולם שבתם להם הדברים בתוקפונות ויזכרו להם הפירושים על ידי השקפה הגדול אשר ביניהם ויבינו ולא תהנה במלות רחבות יותר לפי שכל המלות גזורות ומחויבות בהשקפה ונכונות להיות ככה כי מלבד משפחות מוציאה יקרות שאנו מוכיחים בה בכלל בה חכמות גדולות ומשפחות עד שעלו רבותינו גדול החכמה שהיה האל כ"ה בתוכה שאמרנו עליה שהיה הקב"ה בה וברא את העולם : במשרשי מזה כינו שאמרנו תחלה שלא ילך אחד מן הדיינים אחר חבריו אלא יבין הדברים מעצמו הטעם מפני שאפשר שיתקן כך יבא הדון טובו לפעמים על דעת אחד מהם וידוע הדבר כי בן הוא ולא רצה ה"ל למסור דין נפש לדעת אחד אבל בדין מומן שניתן להשכון אין מושגין לכל זה ואפילו לשלמה מוסרין אותו לכתחלה על סמך דאי אפשר דליכא בהו חד דגמיר ושאר הדברים שלמדו וזונו כגון מלמד זכות שלא ילמד חובה וש"חן פיתחין לחובה ואין מתחילין מן הגדול כלזה לחמלת ה"ל על בריותיו ובענין החמול על בניו דרך משל כמו שכתוב כמים אתם לה' אלהיכם - והנה עמק על דרך משל אם יוליד איש מזה ונבנה להם עיר והושיבם שם וראה שלא יתקיימו ביישוב אלא אם כן יגזור עליהם שכל המכה רעהו יעשה במוצאו - ואם יצויהו ימות וקם האחד ועבר על גזירתו אם ינוחל לו הרי היישוב בטל שלא תשאר מורא על הנשואים תהיה לו לעשות ולא יראה במות בנו הטי - יחזור עכ"ל ככלל שיוכלו לפוטרו מן הדין אם וכל מוטב ואם אי אפשר כשום דג' יזה להנחיתו לקיים יישוב הארץ כיון הדבר הזה והבינו : כדמינו המלה מה שאמרנו ז"ל שאם עתה כולם טובה שפטור - ואם המוחיבין והמוכיבין שיתקיימו עליהם ועד כמה מוסיפין - ואם חומר אחד אינו יודע מה יבא בכך - ומה שאמר שהמלמד זכות אינו תורם ומלמד חובה ודוק בשעת משא ומתן כאשר - אבל בגמר דין חומר להחנות עם המחייבין ואם עתה ואחר אחד יח' לי ללמד זכות ושתתק או מית שהיה כמי שאינו והמורה ומה רואין אותו בגמר דין כאילו הוא בתוקפונות ולמוד הכח ללמד חובה עשתקין אותו ואם אמר ללמד זכות מעליו אותו עם סנהדרין - ואם יש ממש בדבריו אינו יורד משם כל אותו היום בדרך מוסר - והנהגה בעצמו שאמר יש לי ללמד על עמדי זכות שומעין לו והוא שיש ממש בדבריו - יותר פרעיה וכו' ארזים כפ' ז' ומה שהדיון (פ' א' ש) ונהגה מזה או בזכרים אבל לא כנשים שאינן דנות כמו שאמרנו למעלה בהרבה בתוקפונות - ואלי יקשה עליך מה שכתוב בדבורה הכניאה והיא שופטה את ישראל שאפשר לנו לתרץ שלא היה הדין נשדך עליה אבל היתה אשה חכמה וכניאה והיו נושאין ונותנין עמה אפילו בדברים של איסור והתר דוינין ג' כן - ולכן כתוב עליה והיא שופטה את ישראל וכו' - או כאשר שקבלו לדון עליהם ראשי ישראל ואחריהם כל אחד ידון על פיה - דבקבלה ודאי הכל כשרים דכל תנאי שבמוון קיים ונכלל מקום כל זה שאמרנו שאינן דנות הוא בדעת קנת המפרשים וכדעת הירושלמי שכן נמצא שם מפרש - אבל לדעת קנת מן המפרשים כשרות בן לדון ואמרנו כי מקרא וולא הוא שנאמר והיא שופטה ומה שאמרנו בסנהדרין דכל שאינו כזה להעיד אינו כשר לדון וכשי דאי אין כשרות להעיד כדעובת שם אפשר שאמרנו לפי דעתם זה לפי שאין לזידין מן הכללות - והנהגה מן הדברים וזון הסכנה שאינן בתורת דין - וכדאיתא בירושלמי וכדעמנו לבי גמרין דרך פשיטותא : ומהגהת מזה או כדרך ישראל בכבר שאינן דנין כפשות אלא שם - והעובר על זה ולא רצה ללמד כדן מה שיש בדעתו וסמוך על חבריו או שמת לחובה או שחור ולמד חובה אחר הזכות או גדול שמתחלה

עברו על לאו ואין לוקין עליו לפי שאין בו מעשה א
ע
למנו אחריו רבם וזאת כשיטל וחלוקת בין החכמים בדין ראויה ושמינין על דרך משל כשתהיה המחלוקת בין דיני עירם שקלם דין כחוב - וקצתם לזכות ולכנות אחרים לזכות לעולם שאמר אחרים רבים להטות וכשיאמר אמרו ל' רובה דאורייתא - וכחירת רוב זה לפי הדומה הוא כשמי הכתוב החלוקות יודעות בחכמת התורה שהיה ש"חן לומר שבת חכמים מועטת לא תכריע כדבורים מרובה ואפילו כזולתי מרבים - אבל כהשוות החכמה או בקרוב הודיעתנו התורה שרבי הדעות יסכימו לעולם אל האמת יותר מן המועט - וכן יסכימו לאותו אם לא יסכימו לפי דעת השומע הדון גותן שלא כבוד מדרך הרוב וזה שאני חומר כי בחירת הרוב לעולם הוא כשפני הכתוב החלוקות שוות בחכמת האמת כי בן נאמר בכל מקום חזקן הסנהדרין שבה לא נדקדק בהיותם חלוקין אי זו כת יודעת יותר אלא לעולם כעשה כדברי הרוב וזה שהטעם לפי שהם היו כחשבון מחויב מן התורה והוא כאילו לזה התורה הפירוט אחד רוב של אלו תעשו כל עניינים - ועוד שחלוקים היו חכמים גדולים : ומשרשי מזה או שלשונותיהם כי לחוק קיום דמינו שאילו נלטינו קיימו התורה כאשר תוכלו להשיג כונת אמתתה כל' או' וישראל יאמר דעתי נותנת שאינתי ענין כלוני כן הוא ואפילו כל העולם כהפסד לא יהיה לו רשות לעשות הענין בהפך האמת לפי דעתו וזאת מזה חרכן שתעשה התורה ככונה תורות כי כל אחד ידון כפי ענינות דעתו - אבל עכשו בפירוט נלטינו לקבל כה דעת רוב החכמים יש תורה אחת לכלולו והוא קיימו גדול בה ואין לנו לזוז מדעתם - וכן בעשותנו מזה אם אנו משלימין מוצת האל ואפילו אם לא יבואנו לפעמים האמת חלילה עליהם יהיה חטאת ולא עלינו וזה הענין שאמרנו ל' בהריות שב"ד טעמו כהוראה ועשה היחיד על פיהם שהם כמות הקרבן לא היחיד כלל וזלתי בלדדן ומרשין שם - דיני המנוה כגון החלוקין שיש ברוב זה בין דיני ממונות לדיני נפשות שבדיני נפשות לרוב שיהא יותר כיבד - וכמה אנשים כריבים לדיני נפשות ומונות שאנו מוצין לעשות כדברי הרוב ואין ראוי להמית איש אחד בשני דינים שהם רוב כנגד אחד - וכן מה שאמרנו ל' שלמים ג' כן אלו העושים רוב כדני נפשות להיות סמוכין - והסמיכה עדות להם שהם חכמים וכנשים ושלמים שראויים לעשות כל דבר על ידם - ולא נמית אנשים על פי אנשים חסירים חכמה מן יטעו בדין ולנויות אין תשלומין ושכדניו נפשות המולמדים זכות אין חורין ומלמדן חובה וכדני ממונות אינו כן - ונסתחין בזכות כדני נפשות והנה נשתלק הפותח בכך מכת המחייבת ושהכל מלמדן זכות בין רב בין תלמוד - יותר פרטיה וכו' ארזים כסוף סנהדרין : ונהגהת בכל מקום וככל זון בזכרים ובנקבות - ועובר עליה ולא כטה אחריהם בטל עשה ועשנו גדול מחד שהוא העמוד שהתורה נסמכה בו :

ע
שלא יחמול הדיון על החלש ובכל בשעת הדין אלא שידין דינו לחימתו לא על נד החמלה עליו אבל יזוה בין העשיר והכל והכל להכריחו לפרוע מה שהוא חייב שנאמר ודל לא תהדר בריבו - וכפלה הענין במקום אחר שנאמר לא תשא פני דל - נלשון סיפרא שלא תחמר עני הוא זה ואינו והעשיר חייבים לפרנסו ואינו ונמצא ונתפרנס בנקיות ת"ל לא תשא פני דל - ושורש המנוה ידוע שהכל מעיד כהשוות הדין שדבר ראוי וכשר הוא : ונהגהת בכל מקום וככל זון בזכרים ועובר עליה והסוה הדין לחמלתו על הדל עבר על מנות מלך ואין בה מלקות שאין בה עעשה : לסיקר המושא נעל בהכמה שיגעה במשפחה כדרך של' בהראה חבור

חבור שיונאך וכו' והסונא זהו פירושו ישראל וחק על פי שכתוב לא השנא את אחיך בלבד דהיינו ישראל חמורו חמשים שענין זה הוא כגון שר' חבו עובר עבירה ביחוד והתרה בו ולא חור שזה נותר לשנאותו וזה שאמרו חמור וכו' כל בהמה חלה עבד הכתוב כמותו. והחמוריים למשא וכתיב עוב תעזב עמו כלומר עזרוו חלשין ויגדו חת יושלם שהו חלשין חונק. ב' בשרשי המנהג ללמד בפנינו בחדת החמלה שהיא משוכפת וחי' לרדף לומר שהיא חוכה עלינו לחמול על האיש החמטער בנוסח חל' חמי' על החמטער בחבדות מחומו מנהג עלינו לחמול עליו ולהצילו :

דיני המנהג כגון אם הכהן של גוי ומשאר של ישראל או בהכר דין הפוג' כחזהו ישראל וכשנאטו שמנהג כשנאט לכוף היצר ואפילו אזהב לפרוק ושוב לטעון. וסווא זה חייב כשנאט שחמית עבירה חלה אין לכו שלם עמו. ופירושו כי מלאך חונק. ב' בשרשי המנהג חמשים שהו אחד משכחה ומחנה כמיל וכו' רים. חכל רחוק מזה השיגור אין חייב להטות הדרך חלו והעושה לפניו מן השורה תכל עליו ברכה ודין וכן או ככבר וחייב לפי כבודו שהכל ידון לפי מה שיהא עושה בשלו. ודין פרוק בחכם וטיעיה בכפר ומפדדה עמו עד פרס וכוטל שכר על הלוויה כמו שמואר הכל כפרק שני מניעיה ח' ה' ס' פ' ט': ונזהרת בכל מקום וכל זמן בזכרים ובנקבות ועובר עליה בטל נעה ותיראה בצמון מדת החכמות שהיא מדה מוכיערת וכל שליט מרחם אין מרחמין עליו מן השמים שאין רחוי גוסו לקבלת הרחמנות :

פ'א שלם להטות הדין על האחד ומעלי הדין כשידע שהוא רשע בעל עבירות שחמור לא תטה משפט אביונך בריבו. ופירושו שהו חמין במנות שאין כשמשע שיהא חמין במעון שאין לרדף לומר שלם עליו הדין לנול מחמו בענין חל' כשנינו שח' פ' שהו רשע לא יחמר הדין החיל ורשע הוא חטה עליו הדין כי המשפט ברשעים לחלשים הוא ולא לו. וכן הוא במכילתא רשע וכפר עומדין לפניך דין שווא תחמו וכו' : שורש השוויה הדין ככל חכם דבר נוספל הוא : ונזהרת בכל מקום וככל זמן בזכרים חכל כל הנקבות שאינן נכות ועובר עליה והטה הדין על הרשע עבר על מצות חונק :

פ'ב שלם הרגו ב' הדיון כי חס בעדים מועדים על חיותו ענין שהוא כהרע עליו שראויה שגעה אותו בעניניהם ונמש שיגורו עליו ננד חיותו חזקות ועל זה נאמר ונקי וצדיק אל תהרג כלומר הוהר עד מחד לכל תהרגו חסם שהיא באפשרות שלם עשה מה שאמרו עליו שגעה וכן הוא נוספ' במכילת' שאמרו שם רחובו רודף אחר חבירו להרגו והתרו בו ישראל הוא בן כרית הוא חס הרגת אותו תהרג והעלמיו עיניהם של רחו בהיותו חיותו ומלאוהו חיד הרגו ומפרפר וקסיין ונטק דס כיד ההרג שנוע' חייב חייב ח' ל' ונקי וצדיק אל תהרג. הרי שופטי שהעלמו עיניהם בעת ההפאה כפטר זה :

וכפר הדבר ורחוי להיות כן שליט התורה התידה להקים גבולי העונש באפשרות הקרוב יח חן הענין לבעמים להקים גבולי העונש באפשרות רחוק עד שנמית בני חסם לפעמים על מה שלא עשו כיום באפשרות רחוק גדול. ודע זה והבינהו כי דבר ברור הוא ולפיכך תגריה בדרך זה לשאר ונוח אותנו על זה וכל פקדי הש' ישרים. ועוד נכלל בכלל לא זה מי שגערדו עליו עדים שראוהו שעבר עבירה אחת כגון אחד ופיוד עליו שגעה נלאכה בשבת. והאחד שעבר עכ' אם שז אינו כיוון בעדותן שנאמר ונקי וצדיק אל תהרג : שורש המנהג נכלה הוא כנו שאמרו : דיניה כגון שחממרו ז'ל שאין עדינות מטטרפת חמי' מועדים כעבירה אחת עד שירחו שניהם כאחת ועוד שיהיו רחיים זה את זה כשעת התעשה להוציא חס הא' ראהו מתקן זה והאחד מתקן אחר ואיך יכולים לראות זה את זה ושהתמטרה

מזרעם אס רואה שניהם ויתר פרטים במנהי דין : ונזהרת בחן ישראל בזכרים כנו שאמרו לפי שכל המשפט כנו שאמרו כמה פעמים חכל לא הנקבות לפי שאינן נדות והעובר עליה וכן על פי עדות שחייב מכוונת כמו שאמרו עבר על מצות חונק ועשו גדול אחד מגורם להרגו נקמת שלא כדיון. והרמב"ן ז'ל חשב זה המקרא כשני לחונק ולענין אחר והוא שפטר דיי' נפשות כדדיון שחייב כדיון מחומות וסמך על מה שאמרו כגמרא סנהדרין תכורבן מניין לזולת מו"ד חייב ולאמר אחרים לי ללמד עליו זכות שמחזירין אותו ת' ל' ונקי וצדיק חל תהרג כלומר וזה צדיק הוא שכבר יח' צדיק הגה ידקדקו המקרא ז'ל וכלי וחמר ח' י' לי ללמד עליו חובה שאין מחזירין אותו ת' ל' וצדיק חל תהרג וזה צדיק הוא שכבר יח' צדיק הגה ידקדקו המקרא ז'ל לשני לחונק וכל עניניהם חלו הן השרש שכתבתי שרעה חלל שנהג ככל זכות דמיון שווא עשה תשובה וניחם על רעתו שעשה יוקיה עדיין ונניישי עולם והוא כ' חסן כיישוב :

פ'ג שלם יקח הדין שווא ומעלי הדין אפילו לדון דין חמת שנאמר ושוחד לא תקח. וככל הללו בתורה כזה הענין במקום אחר וכן חמורו כסיפרי לא תקח שווא אפילו לזכות וכלי ולחייב חייב : ב' בשרשי המנהג שחמור עליו ליקח שווא אפי' לדון חת דין לאויותו כדי להסיר מביטיו ההרג הרע פן כבוז מתוך קדלון כשוד דין שקר ודבר ברור הוא אין לרדף מופת : ב' בשרשי המנהג מה שאמרו ז'ל שהנותן והמקבל עוברין כלאו. הנותן משום ולפני עורו חס קבלו שהוא ככלל אדור וחייב להחזירו. ושאיסור לדין להגדיל מעלתו לכוננה כדי להרכות שכר לפוריו ושאיפילו שווא דברים אסור ליקח חל' ידחה עמו כחילו אינו חסם לבו כלל חל הדברים חס אולי יכבדוהו בעלי הדין בדבריו כללו של דבר אסור לדין לקבל הנאה ממעלי הדין כלל כשכיל דיי' חכל חס הדין הוא בעל מלאכה החורגו חמשים לשאל ומעלי הדין שכר כטיילמו ממלאכתו בעוד שיעסקו בדעים והוא שיהא הדבר נטר שהו שכר הכטלה ככלד ולא ייתר וישול מעיניהם כשזה ויתר פרטים בס' הדרון (פ' כ' ג' ס') : ונזהרות בכל מקום וככל זמן בזכרים שהם דנים והעובר עליה וקבל שווא עבר על מצות חונק ואינו לוקה לפי שניתן להסיון :

פ'ד להפקיד כל מה שתניח הארץ בשנת השמינית שהיא קרחת מופני המדשה הוא שנת חייבה בה שנת השמיטה וזהו בפירותיה כל הרונה לזכות שנאמר והשביעית השמטתה ונטשתה ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חיות השדה בו העשה לברמך לזיותך. ולשון מכילתא והלא הכרם והיוית ככלל היה כלומר שראש הפסוק שאמר שמטתה ונטשתה יכלול כל מה שיניח בארץ בין פירות חילין בין פירות אדמה. ולמה פרטן הכתוב שתי חלה להקים לכרם שאר מיני חילין ללמד כמו שיש בכרם עשה ולא תעשה שהרי כפירוש נכתב עליו וזה ענבי נזרך לא תבצר כיון כן כל שאר חילין יש בהן עשה ולא תעשה. ולפיכך פרט כרם וזית ללמד על ענין זה כי כוננת הפסוק דלא דוקא זית לכד חלל הוא הדין לכל שאר פירות חילין חלה שהזכיר אחד מהם והוא חלמוד לכולם שזה מן המדות שהתורה נדרשת בהם. ומזוה זו שהיא להפקיד כל פירותיה והמנהג אחרת שנוטו חלל לשבות בה כמו שכתוב כתי תשא בהרישי ובקציר תשבות קשר אחד להם. ב' בשרשי המנהג לקטוף כלאו ולמיר צור חוק בתחבמותיו ענין חידוש העולם כי ששת ימים עשה יי' את השמים ואת הארץ ויום השביעי שבת שלם כרא דבר הכתיב מנוחה על עמלונן הסיור ול' קור לשמש מורעונינו דבר הקדמות אשר יאמינו הכופרים ובו יהרסו כל פמתייה ויערמו חומותיה וכלה חובה עלינו להוציא כל זמנינו יום יום ושנה שנה על דבר זה למנות ט' ענים

שנים ולשנות שביעית . וכן לא תפרד הענין לזולת מוכן ענינו
 תמיד והוא כענין שאלו מוכן ששת ימי השבועה כששת ימי עבודה וס'
 וזוהי ולכן ז"ל ב"ה להפקיד כל מה שתוליד הארץ בשנה זו ואלך
 השלימה בה כדי שזכור האדם כי הארץ שמוציאה חלוה המירות בכל
 שנה ושנה לא בכחה ובגולתה כי יושלם אדון על חלוהיה וכשהוא חסן
 הוא מזה עליו להפקירם . ועוד יש תועלת נחלח בדבר לקנות בזה
 מדת כוונת רבות . כי חן נדיב כנותן מכלי תקוה אל הגמול . ועוד יש
 תועלת אחר נחלח בזה שיוסיף האדם בטחון בש"י כי כל המוציא עם
 לשו לתת ולהפקיר לעולם כל גדולי קרקעותיו וכלת חבותיו הגדלי'
 בכל שנה אחת ומלומד כסך הוא וכל המשפחה כל ימיו לא תחוק בו
 לזולת ודת הטילות הרבה ולא מיעוט הכסותן : מדיני החלואה היה
 הם הדברים מעבודות הארץ שהן לנו בחיוב שבתה זו מן התורה כגון
 זריעה וזריעה קצירה כזירה . ואשר הן חסודות מורכבן כגון מוכל
 זמורה ועבודות שאלין כגון חותך חמנו ובלת פורק עמנו עליו או
 בדין כספים מחלוק או מעשן תחתיו ולחמית התולעת . סך השביעית
 קיום או מפסק החילומת . ומה שתיראו לעשות כגון סוקרין בסיקרא
 ועוד תחת הנפטים . ודן עבודת בית השלחין ושלא יעשה אשפה
 פיך שדיו עד שיעבור וזון הזבול . ואחר כך שתהא גדולה ולא יתא
 כ"זה מוכל ושיעוריה מוחא ותמידים סתה וכל ולמעלה . ומה
 שחירו שהחיוכ להמנו מעבודת הארץ ל"ז יום קודם שנת השביעית
 והיא הלכה לחמה מסיני . ודן עדה חין כמה וזון חסור ששערה משנה
 שנית ומה נקרא שנה חילן . ואיסור הכרעה והכרעה מה יתא
 בכשיעוריו ופירות שביעית מה דיין דכל הוא מיוחד למחלל אדם
 כגון חטים ושעור' ופירות חין עושין מהן מלוגמת או רטייה של כהן
 לחלה . ושלימו מיוחד למחלל חס כגון קונים ודדרים עושין מונו
 מלוגמא לחם חלה לא להנחה . ושלימו מיוחד לאדם ולבהמה כגון
 שוחה וזאוב וקורניות היו הוא תלו בוחשבת האדם . תשכן לחכילה
 דינו כחלל השכן לגלים דינו כעמים : ויתר רובי פרטיה כולן מיוחדין
 בוחשבת הכמיה על זה והיא מסכת שביעית (פ"ד מה' שמיטה) .
 ונוהגת כמרים ונקיות בח"י כלכל וכוונן שישאל עם שאלמר עלים
 כי תבוא אל הארץ . ונודרכן מנהגת ח"י כוונן זה בארץ דוקא וכל
 מקום שהחזיקו בו עולי ככלי עד כויכ ולא כויכ כלכל האורה בעבודה .
 וכל הסמיחים המומחים עם חסודים בחכילה כי הם קדמו הוקמות
 שהחזיקו בהם לעולם . והמקומות שהחזיקו בהם עולי מלרים ולא
 עולי ככל שהן מוכים ועד הכה גד חזנה אע"פ שהן חסודין היום
 נודרכנו בעבודה שביעית שהחזירו בהן הסמיחין המומחים עם
 מותרין בחכילה אחר שלא נתקדש בעולי ככל . ומן הכהר חלונת
 והלאה מותר בעבודה . סוריו והוא והמקומות שכס דוד קודם
 שנכבשה ארץ ישראל כולה והו קרא לרבותיו כי כוסיחיד . והארץ
 הולת היא כנגד ארס כהר' וארס לובה כל יד פרת עד כלל כגון
 דחוק וחלבו יתרון ומקומות אחרים מוכין לחלו ח"ג שאין שביעית
 כוהג כהן מן התורה גורו כהן שיהיו אותן המקומות חסודין בעבודה
 בארץ ישראל . אבל עתון וזואכ ומלרים ושכר חף על פי שהן
 חייבן כווער חין שביעית מנהגת כהן וכל עק שאין מנהגת כהר
 ח"ה לארץ ועובר עליה ונעל כריו או שדה שביעית או חף כל
 פירותיו לביתו כוונן ישראל על אדוותן בטל עשה ונכל מקום מותר
 לחסוף מהן מעט מעט אל הבית ולאכול וכלכל שתהא יד הכל שזה כהן
 כחילו חין לקרקע בעלים ידועים :

פרה לחנות משלחה כיום השבת שאחר זכרון השביעי השבת
 כל ענינה כענין למעלה הלאו הכא על זה וכפלה מנת
 שבת עד י"ב פעמים :

פר שלא נשבע כס ע"ה ואפילו לעובדיה ולא נשבע לעב"ה כ"ה
 שנתר ושם אלוהים אחרים לא תזכירו . וכללל ההוכחה
 שבענין כין נשבע כין משכיש וים מרשין שאיך לאו זה חינו ס'
 חלל בעוסק חס ע"כ"ס כיום חנו ומוריו דקויל ומזה וקא עבר
 על לא תזכירו כלומר שלא יזכרו אחרים על דרך האסורה להם
 דשיינו על דעת לעבדם שהיא חסור חף להם מן התורה שני
 נח מוכרים על ע"ה . ועוד חסוינו"ל הרחקה ואחר כך כשהדרין
 שלא יאמר אדם לחכירו שומר לי כד ע"ה פלונית : בשרשי
 התורה להרחיק כל ענין ע"ה ח"י' בדיבור עד שלא יעלה זכרם
 כלכלנו לעולם . והסניחור"ל ואחרו שבת"ד חוקמות הויתרמו
 התורה עליה לרוב מחסה לא וחשוב : מדיני החלואה היה
 שאפילו להזכיר סס ע"ה שלא כדרך שבונה חסור . ושכל ע"ה הכתובה
 בשערי הקודש מותר להזכיר שמה כגון פעור וכל גבו ויולד כהן
 ושקור לגרום לחמרים שדרו וזיקיינו כסס ע"ה אבל חינו לוקה
 חלל הזכר והנקיים כשהו דשינו הנשבע בעלמו ולא הנשבע
 וחף על פי שהשביע כוונן ככלל הלאו הוא לפי דעת הרמב"ם
 ויתר פרטים מחולקים בפרק' מנסהדרין : ונוהגת בכל מקום
 ובכל זמן כוכרים ונקיות והעובר עליה נשבע בדבר מכל הכהרים
 שיחזיקו ע"ה ח"י שאין בזה מעשה מרוב חומר ע"ה הוא :
פר שלא יקרא בני אדם לעבדו . ע"ה וירזו אותם על כך ואע"פ
 שזה הקורא לא יעבדה ולא יעשה לה פעולה מן הפעולות
 רק הקריאה לכדונו נקרא עדיה . וכן אחרו בסנהדרין לא
 ישבע על פיך אוהרה למדינה . וכן אחרו בגן במחילתא :
 שורש הנוטה ידוע : דיניה כפרק' י' ונסהדרין וזו שלא
 הדיו חלל אדם אחד חינו נקרא מדיה חלל י' ובסדר ראה חינו
 נכתב אוהרת נוסית בע"ה . חלל כשנודע שני אשמים או יותר נקרא
 עדיה . והשאתה מוחלל כל החקאות חלו כע"ה וגדל העונש בה
 עד שכתבה כ"ד חוקמות בתורה . וסכתנה התורה לשם ב"ה
 קח אל עובדיה חל ע"ה בלך שקלחת האל והרחקות חלו נכתב
 וזלתי חמד העובדים כי האם ב"ה וכוונן שמו כין שיעבדו אותו
 בני אדם או יעבדו מלאך או גנגל או כוכב או אחד מכל
 בראיו חף שום דד תוספת ויריע טפל בזה כשהו ב"ה כי תכלית
 הכבוד והזהר לו נוסף ולא כגורו כשכיל דבר חף כי במעשיו חקט
 פיולותיו חנו הנוטות חף תדע באתח כי כל ענינים חלה כחמ'ר'
 על דד המקבלים יאחר כי בעת שאדם מוציא עצמו לגמרי
 ונותשש תחונות ח"ה ומוזיק נוס ומתפנים נוח שבותיו אחרי הכל
 לחייה רחי כללל לטות כו שום כרבה וזום טובה חלל יהיה רחיו
 להניח עליו כל מה שהוא חק הטרעה והוא הקללה והמארה
 והתללים וכל רעות כי הוא נתרחת תכלית הרוחוק מכל גבולי
 הטוב וכללן לא תשנהו כי אם רע בכל דריו וזל הדרך המשל יאמר
 עליו כחילו הש"ה הוא אדון הטובה נשבע לו לחיוב ועבר מענו
 כל הטובות וכחילו הוא חוקא לו בהנימו עבודתו ועובד את
 אחרים . וזולם האל ברוך הוא לא יתייב לכל כנדה ולא
 יקח לבני אדם כי כיוו להחזירם כולם עם כל שאר העולם
 לתהו וכוה בהגת חסו ככסול כאשר בראם בהגת תפלו ככריאה
 חלל יכנו שמו ב"ה כקנא על דרך מעשה בני אדם לפי שאין כוניהם
 שאלה גדולה כתי שקלחת כח"ג על שום דבר או זמנא שאלמו
 כוניהם עם אחרים ועל כן נכתבו בתורה דמונות חלו חלו ב"ה
 כדי שיכנס לחונן השומע (פ"ד מה' ע"ה) ונוהגת חיסורו ככ"ה
 וכל

ובכלל זמן הזכרים ונקבות אבל דין העובר עליה בין איש ואשה
שהם כסקילה אינו אלא כמקום הראוי למשפט שהוא הארץ
הנבחר :

פח לתוב ברגלים והוא שנטוינו לבלות לרגל למקדש שלש
פעמים בשבוע וכן קיונו לפסח ושמועות וסוכות כדי שכתוב
הוא שחומר שליש רגלים החוגגו לבישנה ומועדין החגיגה הוא
שנעלה עם בקרבן ונקריבהו שלמים לכבוד ה' . ונכפלה זמנה
והפעמים תורה . ואחריו "לכנסת חגיגה ג' מנות ננטו ברגל .
חגיגה ראיה שנתה . משרשי מנוחה ולי שחינו כדון לבלת
בזמנים רקניות לפני המקום ב"ה ואף על פי שהחמת כוונתו לדין
דבר חידונו כמו שכתוב אם ארבע לא חומר לך . אף"כ דמיון
נמשכתו לחמתו רואים כחילו נעמוד לפניו והחמת שהנפשות
קריבות אל הטוב כמקום הוא יותר עשיר מקומות . ואור פני
מלך נוגה עליהם גם ועל כן ראו לנו לעשות מעשה בעת הקרבן
היא כי בפעולות הקרבן נתקן לקבלת העובד והתעלה כשעשינו
תעלה כמו שכתוב ב"ה דינו המנוחה מה שחמרו ז"ל שקרבת
אלו חן להם שיעור אלא חפילו אחד יספיק או בהמה או צוף תור או
גזל . ושחיב לעלות לירושלים עכ"פ בקרבן בידו או בכסף
שיקנה לו קרבן בירושלם אבל בשנה כסף אינו פטור . ואם לא
הקריב קרבן ביום ראשון שיש לו שגליונו כל שבעה וכלכד שיהיה
הוא גם ביום ראשון יותר פרטיה מוכרחים במסכת חגיג' (פ"ח)
חגיגה) ונוהגת בזמן הבית בזכרים אבל לא בנקבות ולא
כל הזכרים שחגגו ופומא חפילו כחמד מעמי וחולה וזמן ועמו
פרכה שאינו יכול לעלות ברגליו כולם פטורין . וכן טומטום
והדנוגוטים ועבדים . אבל כל שאר הזכרים חייבים חפילו יש
להם חומות ומכוער טון קמין ומטרף ועבדן עטרהו גזון ומלבושן
ועולין לפני ה' והם מקובלן לפניו כאשר ישראל שטימף הנפש
הוא המעשים בני אדם לפני המקום ולא האמונות כל זמן שעושין
אותן כנחמנות ועובר עליה ונראה בעצמה כוונת דאשון של חג ולא
הביא קרבן בטל עשה וגם עבר על לאו שנאמר על זה ולא יראו
פני רוקם :

פז שלא נשחטו שה הכסח בארבעה עשר בניסן בעוד שיהיה
חזק כרשותנו עד שנוחלנו חזק כיעור עד חייים כמו
הדרשו ז"ל . אך חלק שנאמר לא תזבח על חבוץ דם זבחי וכל
הפי' בו לא תשחטו שה הפסח ויהיה עדין חזק קיים ברשותך ונכפלה
זאת המניעה בלשון אחר בתורה וגם כן מנועם בכלל שירושלם אלא יהיה
חזק אלא שמוט חזקו ולא חל הזרקה דמן ולא חל המקטיר חלבן ולא
אלא אחד חבני החבורה הנמנין עליו : משרשי המנוחה לפי שקביעות
זמן בכל העניינים הוא קיים עשיית ידוע הדבר אלא כל אדם ועל
כן בדבר הפסח שהוא דבר גדול אשלינו בקיום הדת כמו שכתבנו
למעלה וזה האל ב"ה שנעשה ענייניו בסדר ובקביעות זמן לכל
דבר ודבר מדבריו ולא תבא מנוחת עיניו המועד הזה בגבול
חריטה ועל כן נראה להשכיח החזק הנשחט כעניינו לשענתו תחלה
ואחר כך להשכיח בקרבן הפסח שהוא התחלה שמת המועד הטוב .
ועוד אם מנוענו טוב מזה בחזקתו : מדיני המנוחה מה שאמר
שאין שחיתו אחר חמית ואם שחטו קודם חמית שפסל ואע"פ
שאחר חמית הוא זמנו אינו נשחט לכתחלה אלא אחר תעוד של
בין הערבים אחר שנקטירין קמורת של בין הערבים גם לאחר
שנוטב את קמורת יותר פרטיה בפסחים (פ"ד מה' קרבן פסח)
וגוהגת בזמן בני' בזכרים ונקבות והעובר עליה והניח מדעתו
כית קיונו כרשותו כשעת הקרבן אחר שחט או זורק או מקטיר

כאמור או חפילו אחד וכל כניה חבורה הנמנין כחילתו לוקה
והפסח כשר מכל מקום :

צב שלא נכשל בשר בהמה בחלב שנאמר לא תבשל גדי בחלב
אמו . וכאן הפירוש דלא דוקא גדי אלא חפילו כל בשר
בהמה כמשמע שאין לשון גדי אלא לשון בהמה והוא יאמר כלשון גדי לפי
שהבשר דבר דך כגדי ואין אלה לומר כן אלא מזה שאתה מולא כמות
מקומות בתורה שכתוב גדי והזרן לשרט גדי עוים הא למדת
שכמקום שנאמר גדיקתם לאו דוקא גדי עוים אלא חף כל בשר בהמה
כיוצא

ובכלל זמן הזכרים ונקבות אבל דין העובר עליה בין איש ואשה
שהם כסקילה אינו אלא כמקום הראוי למשפט שהוא הארץ
הנבחר :

פח לתוב ברגלים והוא שנטוינו לבלות לרגל למקדש שלש
פעמים בשבוע וכן קיונו לפסח ושמועות וסוכות כדי שכתוב
הוא שחומר שליש רגלים החוגגו לבישנה ומועדין החגיגה הוא
שנעלה עם בקרבן ונקריבהו שלמים לכבוד ה' . ונכפלה זמנה
והפעמים תורה . ואחריו "לכנסת חגיגה ג' מנות ננטו ברגל .
חגיגה ראיה שנתה . משרשי מנוחה ולי שחינו כדון לבלת
בזמנים רקניות לפני המקום ב"ה ואף על פי שהחמת כוונתו לדין
דבר חידונו כמו שכתוב אם ארבע לא חומר לך . אף"כ דמיון
נמשכתו לחמתו רואים כחילו נעמוד לפניו והחמת שהנפשות
קריבות אל הטוב כמקום הוא יותר עשיר מקומות . ואור פני
מלך נוגה עליהם גם ועל כן ראו לנו לעשות מעשה בעת הקרבן
היא כי בפעולות הקרבן נתקן לקבלת העובד והתעלה כשעשינו
תעלה כמו שכתוב ב"ה דינו המנוחה מה שחמרו ז"ל שקרבת
אלו חן להם שיעור אלא חפילו אחד יספיק או בהמה או צוף תור או
גזל . ושחיב לעלות לירושלים עכ"פ בקרבן בידו או בכסף
שיקנה לו קרבן בירושלם אבל בשנה כסף אינו פטור . ואם לא
הקריב קרבן ביום ראשון שיש לו שגליונו כל שבעה וכלכד שיהיה
הוא גם ביום ראשון יותר פרטיה מוכרחים במסכת חגיג' (פ"ח)
חגיגה) ונוהגת בזמן הבית בזכרים אבל לא בנקבות ולא
כל הזכרים שחגגו ופומא חפילו כחמד מעמי וחולה וזמן ועמו
פרכה שאינו יכול לעלות ברגליו כולם פטורין . וכן טומטום
והדנוגוטים ועבדים . אבל כל שאר הזכרים חייבים חפילו יש
להם חומות ומכוער טון קמין ומטרף ועבדן עטרהו גזון ומלבושן
ועולין לפני ה' והם מקובלן לפניו כאשר ישראל שטימף הנפש
הוא המעשים בני אדם לפני המקום ולא האמונות כל זמן שעושין
אותן כנחמנות ועובר עליה ונראה בעצמה כוונת דאשון של חג ולא
הביא קרבן בטל עשה וגם עבר על לאו שנאמר על זה ולא יראו
פני רוקם :

פז שלא נשחטו שה הכסח בארבעה עשר בניסן בעוד שיהיה
חזק כרשותנו עד שנוחלנו חזק כיעור עד חייים כמו
הדרשו ז"ל . אך חלק שנאמר לא תזבח על חבוץ דם זבחי וכל
הפי' בו לא תשחטו שה הפסח ויהיה עדין חזק קיים ברשותך ונכפלה
זאת המניעה בלשון אחר בתורה וגם כן מנועם בכלל שירושלם אלא יהיה
חזק אלא שמוט חזקו ולא חל הזרקה דמן ולא חל המקטיר חלבן ולא
אלא אחד חבני החבורה הנמנין עליו : משרשי המנוחה לפי שקביעות
זמן בכל העניינים הוא קיים עשיית ידוע הדבר אלא כל אדם ועל
כן בדבר הפסח שהוא דבר גדול אשלינו בקיום הדת כמו שכתבנו
למעלה וזה האל ב"ה שנעשה ענייניו בסדר ובקביעות זמן לכל
דבר ודבר מדבריו ולא תבא מנוחת עיניו המועד הזה בגבול
חריטה ועל כן נראה להשכיח החזק הנשחט כעניינו לשענתו תחלה
ואחר כך להשכיח בקרבן הפסח שהוא התחלה שמת המועד הטוב .
ועוד אם מנוענו טוב מזה בחזקתו : מדיני המנוחה מה שאמר
שאין שחיתו אחר חמית ואם שחטו קודם חמית שפסל ואע"פ
שאחר חמית הוא זמנו אינו נשחט לכתחלה אלא אחר תעוד של
בין הערבים אחר שנקטירין קמורת של בין הערבים גם לאחר
שנוטב את קמורת יותר פרטיה בפסחים (פ"ד מה' קרבן פסח)
וגוהגת בזמן בני' בזכרים ונקבות והעובר עליה והניח מדעתו
כית קיונו כרשותו כשעת הקרבן אחר שחט או זורק או מקטיר

ספר החינוך מן ספר שמות פרשת תרומה

פרשת ויקחו לי תרומה

יש בה ב' מצות עשה . ואחת מצות לא תעשה :

צ"ה לכות בית לשם ה' כלומר שנהיה מקריבים עם קרבנותינו אליו ושם תהיה הפלייה לרגל וקיונו כל ישראל בכל שנה שנאמר ועשו לי מקדש . וזאת החזנה כוללת עמה הכלים הנקראים בבית אל העבודה כגון המזורה וכל שאר הכלים כולם : משרשי עונה זו מה שגדלה בסוף דברי וחנן ויוראפי להתקרב אל משכן יי' כי ירעתי כל הקרב הקרב אל לא התקדשו למד לא יראה בבית וחי גס הכהנים הנטשים לעבודה יתקדשו ככלם אל הקדש לפני . והלויים אחי העהרו וינף אתם תנוסס טרם יתנו קולם בהיכל יי' אמרתי גם אני אנכי יצאתי ואתה תתנולתי נגד וקוטי . ואתה תבקין כפי . טרם אעלה בית ה' : ידוע הדבר ויזכרום בנינו העם מקבלי הנותן כי שבעי פנים לתורה ובכל אחד מהם שרשים גדולים ורבים ולכל שרש שרשים נעשים כל אחד ישא אשכול גדול של פירות נחמדים להשכיל לכות יום יום ויזיאו פרח לשוקד' עליהם פרחי חמה ואכל טוב כל עינים מאירות ותכה ונסכה עונק חכמה עד שאין כח בחדש להשיג תכליתה כמו שהעיד המלך החכם אמרתי אהכיה והיא רחוקה מנוני ועם כל זה אין להרפות ידי העוסק בה כי אם תעט ואם הרבה יאכל כולה עתה ואם יש כמה אשר חפרי עין הנגלה לשיג ידם לקח' יתנו להם עליהן לתרופה . ואנכי עם דעתי גדול ערכה ורוב עתקו כי פליאה חמני נגנבה פערתי כי לדבר בה ואסמון כמה שלמדני רבותי ליג' יום איני ואע"ג דלא ידעתי קחור שנאמר גרסה נפסי לתוכה . דע בני כי כל אשר יגיע אל הש"י בעזות בני חדם כל יוצאיו אינו רק שחפץ הש"י להטיב לנו וזהו האדם מוכשר ומוכן בעשיית אותו המצות לקבל הטובה או ייטיב אליו השם ועל כן הודיעם דרך טוב להיותם טובים והיא דרך התורה כי בהיותם האדם טוב נמנה כל המקבל מצותיו השלים חפצו כאשר הוא ראויו או לקבל טובתו וכל שאינו מוכן עשאו לכן רמזו רבה שיעד חפץ השם בזה והוא יעשה מעשיו כנגד חפצו ופרסה אחת נכתבה בתורה להודיענו עוקר זה לכד והיא מה שכתוב בסדר והיה עקב ועמה ישראל מה יי' אלהיך שואל עניןך ונ' . עד לטוב לך כלומר אינו שואל עניןך דבר לעשותך ענותיו רק שרצה בטובו הגדול להטיב לך . ומה שכתוב אחריו הן לוי' אלהיך השמים ושמי השמים הארץ וכל אשר בה . כלומר אינו צריך לזנותך רק עתה ואתה איתך לזכותך . ויש פגועי יוצאת יסיונו ונגמת פניהם אל הטובה היא יתעסקו בהן לעולם ואלה תלקס בחיים וזוכים לעדן הן אלהים . וחולם לא הגיעו אל תכלית

יולא בו כעשמו : משרשי חנוה זו לפי הדומה שהיא כענין מה שכתבו בנות ומכמה כי יש בעולם דברים שנאמר לנו תערוכותן בסבת הענין שחמרו עם ואפשר שתערוכות הכשר עם החלב כמעשה הבישול והיה סבת איסורן היסוד הוא וקנת רחיה לזה לפי שכל היסוד לנו כמעשה התערוכות אך על פי שלא נאכלנו מנראה כזה שאין איסורו שמתן טוק אכילתו כלל רק שלא נעשה פעולות אותו התערוכות להרחקת אותו הענין שאמרנו והזכרנו ג' כבחוקים אחר שאם חולי נעשה התערוכות לכל נאכלנו ולא נהנה בו להרחק הענין . ואכילו אכלו אע"פ שלא נהנה ממנו כלל לוקה מה שאין כן כשאר כל איסורי המאכלות . וכל זה מורה שיסוד טעמו הוא מחמת התערוכות וכענין שאמרנו בכישוף זה נאמר מתוך הדחק וענין דריכים אנו למודעי המקובל . והרמזים ז' ככתב כענין טעם אחר חמור כי יש עובדי ע"ה יעבדו כמעשה התערוכות כשר עם חלב ולכן הרחיקה התורה אותה יערוכות וכל זה אינו שוה לי : דיני המזנה נכתוב בע"ה בקינור כמנהגנו במצות איסור האכילה והנהגה בסדר כי תשא : ונהגת בכל חקוקם וכלל וזמן בזכרים ובנקבות ועובר עליה ונשא כשר בחלב וזע"פ שלא אכלו לוקה :

צ"ג שלא נכרות ברית כלומר שלא נכתיב בה הכתיבו אל העם הרע ככופרים שהם סביע עממין שבתורה שהיו מחוקין בארצנו טרם בואינו עם . והם חתי ואמורי וכו' שנאמר לא תכרות להם ולא תהיה ברית כלומר שלא נעשה עמיהם שלום ונתי אתו לעבוד ע"ה : משרשי עונה זו לעקור ע"ה וכל משמשים מן העולם ואלו הן עממין היו עיקר ע"ה ויסודה הראשון ועל כן בעקרו מארצנו ונלטינו לשרש אחרים ולא כד זכרם לעולם וכו' ע"ה עליהם בתורה החרם תחרימם והיא מצו' עשה בסדר ואתחנן ושם אחר כך בע"ה ונגיד סבת היות בעולם האומות הרעות למה וכו' מנהו או בכלל חמי הנהגות ואין האזהרה בהם דוקא אלא נאמרה אזהרה שלא לברות ברית לכל עובד ע"ה אלא ששאר האומות הם אין נלחמים עמנו אין מנהו עלינו לשרם לא שלא ישבו בארצנו עד שיצונו ע"ה . ולא הו' עממים נכסונו להורגם בכל מקום שזכר להם אלא אם כן יניחו ע"ה . והענין לפי שהם היו עיקר ע"ה ויסודה הראשון כמו שכתבתי . וכל זה שכל לידן אחד מהם ויכול להורגו כלל סמכה ולא הרגו עובר בלאו וזה שאמרנו ע"ה ע"ה כשאין נלחמים עמנו שלא נהרגם דוקא ע"ה מן האומות אבל ישראל עובד ע"ה כגון האשכנזים וכו' עלינו להורגם לפי שהם מצרים לישראל ומוטב יאכדו חלף כיוצא בהם ולא ישראל אחד כשר : מדיני הנותנה שחמרו שחוקבלין אותן הם רנו לחזור בתשובה ויתר פרי' וכו' אר"ם בסנהדרין : (י"ד ס' קנ"ה)

צ"ד שלא לזנות עובדי ע"ה בארצנו שנאמר לא ישבו בארץך מן וחיטאו אותך לי משרשי החטונה שנגלה בכתוב בסביל שלא נלמד מכפירתם : דיני המנהג מה שחמרו ל' שאילו רנו להניח ע"ה אע"פ שעבדו ונתחלתן שאותרים לשכון בארצנו וזהו הנקרא גר תושב כלומר שהיה גר לענין שהיה ליטב בארצנו כמו שאמרנו ז' ל' חי וזה גר תושב זה שקבל שלא לעבוד ע"ה . ואם לא הבית ע"ה אין צריך לומר שאין וזוכרין לו קרקע שיטבון בארצנו אלא אכילו לשטר לו בית אסור כל זמן שיסור לדורה לפי שכתובים עם ע"ה אכל לסחורתו חזר ובלבד שלא יסור לשלש בני חדם לפי ששלש דבר קביעות הוא ואין ראוי לקובים . וחילוק הדינים שאמרנו ז' ל' יש כענין זה בין בתים שדות וברמים . וכן סוריא ל' ויתר פרטי עכו"רים בסנהדרין ע"ה (זס) : ונהגת בזכרים ונקבות שאין . ועובר עליה נאמר להם קרקע או שטרם להם כמקום שאינו ראוי עבר על מצות חלף ואינו לוקה לפי שאפשר למכור להם קרקע או להשכיר בלא עשיית מעשה :

תכלית הכוונה הטובה אבל יש אשר זכו וכתולדה מה' י"ב לב לדעת ולהכיר
 בהדונו המעלות ומתוך הכרתם יתקשרו ויקשר לבנם באהבתו
 קשר חזק ואמין עד שישימו כל כונת הכנת גופם כדי להשלים
 הכן הש"י לרוב חשק אותו ואל התועלת המועדת להם בעסק
 ההוא לא ישימו לב והיא המעלה הגדולה שעלו אליה האבות
 השלשה והרבה מנביאים אחריהם וזכר כולם לברכה . וזאת היא
 המדרגה העליונה שאפשר לכן אדם לעלות . וזעזעה בהיות
 הנחת דעתו על זה בענין מותו כ"ה תמיים אותו לאמר כי
 בנין בית לש"י ועשותו בה תפילות וקרבנות אינו אלא הכל להכין
 הלבבות לעבודתו ויתעלה לא מהיותו נרדף לשבת בין אנשים ולבא אל
 קודרתם . ואם ארזי לבטון יבטוהו ברותים כי השמים ושמי השמים
 לא יכלכלוהו וכרוחו יעמודו חף כי הבית אשר בנו בני אדם נרדף לכבודו
 חלילה . הלא ידועים הדברים וכדורים שהכל להכשר גופותיו כי
 הגופות יוכשרו על ידי הפעולות וכדורות הפעולות טובות ורוב
 התודות ונחשבות הלב מטהרות ונתלבנות וזקוקות והם חפץ
 בטובתן של בריות כמו שאמרנו . ועל כן זנו לקבוע מקום שיהיה
 טהור ונקי בתכלית הנקיית לטהר שם ונחשבות בני אדם ולתקן לבנם
 אליהם . והוא כ"ה בחר אותו המקום והכינו אל הטובה לבני אדם
 אולי מהיותו אמצעות העולם כיוון והאמצעות נבחר מן הקצוות או
 מן הטעם שיהיה כ"ה יודע ומתוך הכשר המעשה וטהרת המחשבה
 שיהיה לנו שם יעלה שכלנו אל הדקקות עם השכל עליו ועל דרך
 הפשט על הגד הזה נפרש שריית השכינה במקום ההוא . והע"פ
 שהאיות כי אמרו ז"ל קדושתן עליהן אפי' כשהן שומעין שושמע
 בזה שאין כל שבת שריית השכינה שם מנד העובדים אשר לומר
 כי אותו המקום בחרו האל לדרך בני אדם אשר ברא ונתוכו כמו
 שאמרנו וכמו שהיה חפצו לשלוח לבני אדם נביא להורות דרך
 ילכו בה ויזכו לקיים מצוות כמו כן חפץ בחסדיו הגדולים
 לקבוע להם מקום בדרך שיהיה נכון אל טובת הבריות וזכותם .
 וכל זה נחמדו על בריותיו ומכל מקום לעולם תתברר שם הברכה
 והקדושה לפי הפעולות הטובות שיעשו שם בני אדם ואלו עם
 הפעולות הטובות יפתחו וזעזעו הטוב כנגדו כי באמת אינה
 דומה קדושת המקום בחרבנו לקדושתו ביסודו והנחת הטעם הוא
 בענין הכיית תמיים אותנו גם כן לקוון אל הטעם הזה בעצמו
 לפי הפשט בענין הקרבנות וזכר עובד וכלים יקדים ידועים הלא
 אמרתי עקרי הלבבות תלוים אחר הפעולות . ועל כן כי
 יחטא איש לא יטהר לבו יפה בדבר שפתים לבד שיאמר בינו
 ולכותל חטאני לא אוסיף עוד . אבל בעשיתו מעשה גדול על
 דבר חטאו לקחת מנוכלותיו עתודים ולטרוד להביאם אל
 הבית אל הכהן וכל המעשה הכתוב בקרבני החוטאים מתוך כל
 מעשה הגדול הוא יקבע בנפשו רוב חטא יזנע וזנוע פעם
 אחת . וכעין זה הטעם נזכרתי לרמ"ב ז"ל על ג' הפשט
 שכתב בשם אחרים . וזה לשונו . כי בעבור מעשה בני
 האדם נגמרים במחשבה וכדבור ובמעשה צוה הש"י כי כאשר
 יחטא יביא קרבן יסמוך עליו ידיו כנגד המעשה ויתודה בפני
 כנגד הדבור וישרוף בלש הקרבן והכליות שהם כלי המחשבה
 והתאוה וכרעים כנגד ידיו ורגליו של אדם העושים כל מלאכתו
 ויודוק הדם על המוח כנגד דמו בנפשו כדי שיחטא אדם כעשותו
 כל אלה כי חטא לאלהים בגופו וכפשו . וראוי לו שיסמך דמו
 וישרוף גופולו חסד הכורף שלקח מונו תמורה וכופר הקרבן
 שיהיה דמו תחת דמו . נפש תחת נפש . וראשי אבריו הקרבן
 כנגד ראשי אבריו והמוות להחיות בהן מורי התורה שיתפללו

עליו . וקרבן התמיד בעבור שלא יכלו הרבים ונחטאו תמיד
 ואלה הדברים מתקבלין מושכין הלכבדכרי אגדה ע"כ . והאריך
 הוא עוד בעניין וכתב ויצל דרך האמת יש בקרבנות סוד נעלם
 בו' כמו שכתוב בפירושו פרשת ויקרא . ועוד נוסף דברים על
 ג' הפשט ונאמר כי מזה הטורף זנו האל להקריב לעולם מדכרי'
 שלב בני האדם חיווד מהם כמו הכשר והיון והפת כדי שיתעורר
 הלב ויתרעם העסק בהן . ולעני חייב להביא ממצע קמחו
 אשר עניו ולכו עליו כל היום . ועוד יש התעוררות אחר ללב
 בקרבן הבהמות מנד הדמיון שגוף האדם והבהמה ידמו בכל
 ענייניהם לא יתחלקו רק שבה נתן השכל ולא כזה . ובהיות גוף
 האדם יוצא מוגדר השכל בעת ההיא נגדר הבהמות אחר שלא יחלקם
 רק הוא לבדו ועל כן נצטוו לקחת גוף כשר כמוהו ולהביאו אל המקום
 הנבחר לעליו השכל ולשורפו שם ולהשכיב זכרו כליל יהיה לא יזכר
 ולא יפקד תחת גופו כדי לצייר בלבו לזכר חזק שכל עניו של גוף כל
 שכל אבר ובטל לגמרי וישנוח בחלקו בנפש המושכלת שחננו האל שיהא
 קיימת לעולם וגם לגוף השותף ינמה יש קיום בתמי' . בכתבה בלכתו
 בעצתה כלומר שימור מן החטא . ובקובעו לזכר זה בנפשו וזכר מן
 החטא הרבה והכטיחה התורה שמיצעה הגדול היה ובהשכימת עושהו
 שיתנחם על חטאו מלב ומנפש תכופר אליו שגנתו . אבל הזדונות
 אלי ספיק לכפרם דמיון זה כיהוד לא יוכח בדמיונות ודברים כי אם
 שבת לגו כסילים . ואל יקשה עליך בהנחת טעם זה איך נביא קרבן
 נדבה לגולם כי טעניו זה יסכול גם הנדבות שאחר שאמרנו שהקרבן
 דמיון להשפלת הגופות ולעליו הנפשות חף בלא חטא ידוע ימצא בו
 המקריב תועלת לקחת מוסר וקרבן עזאזל ששלת מאל מקום
 הקרבן והכליון נאמר בפשט העניין לכל ידמה החוטא הגמור . שאחר
 שתקבל נפשו עונש לחטאיה תשוב לעמוד במקום הטובים או תהיה לה
 השארות וטובה קצת ואפי' תהיה כירכעם כן נכח ומכיריו כמו שהיה
 רואה כל השנה כולה שיש לגוף הבהמה שהוא לדמיון גוף החוטא
 השארות קצת בית הש"י באפר שנשאר שם בעת השריפה לא יוציאו
 מן הבית עד אחר זמן הרבה . על כן בשעיר החי הנושא כל העונות
 יראו רמז כי החוטא שיעונויו מרובין כמו האפיקורוסין ושכפרו
 בתורה ובתחיית הנותים וכל היהודים המוצרים לישראל בכלל לא יראו
 בטובה לעולם ותולעם לא תמות ואשם לא תכבה כמועשה השעיר
 כנשאו רבוי עונות כל ישראל יושך לגמרי אל ארץ גזירה לא ימצא בית
 השם לא לשחיתה ולא לזריקה זכרו יאבד מני ארץ . וזהו שאמרנו
 ז"ל כי בשעה שישראל מרוצים לא הגיע לחצי ההר עד שנעשה
 אברים אברים להודיעם דמיון החוטא הגמור כי כן יאבד וזכרה ויהיה
 כלה כליון גמור למען ילמדו יאחו מוסר וישיבו דרכיהם וזהו
 הסיון הטוב להם שאין נולד מוסר אלא האובב כמו שכתוב
 ואהבו שימרו מוסר . ובענין חילוק הקרבנות שחייטן
 ובמתנות הדם ובחלק הבהנים . ויתר פרטיה רבים אם נאמר
 לפי הפשט שהיה כן להיות נחשבת העובד מכוונת אל העבודה
 הרבה כי החלוקין וכרוחו הרבה כיוון הנחשבה בדבר לא נעלה
 בידינו רק דברי כערות וכלל הדברים כי גם בפשטים לא נזכר
 ידיו ורגליו בלתי סעד המקובלים ואלהים נכרע אשים ופתח
 לנו בכל אלה העני' ואין לקרותינו מוכת הכסילים בהזיחנו כל
 רוחינו בדברים כי בפסולת רב מיעט אוכל נמצא לעתים . גם
 כי ראינו ל"בותינו ז"ל כיוצא בדברינו אונורים שאמרנו בקרבן
 סוטה היא עשתה מעשה כהמה לפיכך תקריב שעורים . ובקרבן
 מצורע הוא עשה מעשה פטיט יקריב נפורים וכדומה לזה אמרו
 ז"ל בענין הגידה נפטי מה אחרת תורה ליטב ז' נקיים שתהא
 מבינה

בכונתו
 שגם
 בלבים
 גולם
 ויראני
 תקדשו
 כבואם
 תנוסע
 חצרון
 ת' ה'
 כינו
 שבע'
 ד מהס
 כל שורש
 לא שכל
 ללשכל
 לשוקד'
 טוב כל
 ובסכה
 ח הדם
 ד המלך
 והיא
 זה אין
 כי אם
 ל כלה
 י זכרי
 ח יקחו
 וזכרי
 ורוב
 כשגכה
 ש איני
 דע
 מיטיו
 כעשיית
 הודיעם
 דם טוב
 ז לקבל
 בן השם
 בתורה
 כ ועתה
 כלומר
 ו הגדול
 י ושיני
 ולזותין
 יסיון
 ואלה
 יעו אל

ספר החינוך מן ספר שמות פרשת תרומה

חביבה עליו ביותר ובאות שאין כל זה לדעתם תכלית הכוונה
בדברים רק להודיע כי ענין המצוה יסבול הרבה רמזים וכלבד עקרים
גדולים וחוקים : מדיני המצוה מה שאמרו ז"ל שקודם שנכנס
בית בירושלם היו מקריבין קרבנות בשאר מקומות . אבל משנכנס
הבית נאסרו כל המקומות לבנות בהם בית לשם ולהקריב שם שאמר
זאת עונתי עדי עד . וחלוקה הדברים שהן עיקר בניין הבית
וענין בו קודש וקדש הקדשים ויהיה לפני הקדש וקודש אחר והוא
הנקרא חולם ושלשתם נקראים היכל ועושין מנייה אחת סביב היכל
רחוקה ממנו כעין קלעי המזר שהיו במדבר וכל היונק במנייה זו
שהיא כעין מזר האל מועד הוא הנקרא עורה והכל נקרא מקדש ועושין
במקדש הכלים הכתובים בתורה שצריכים הם . ומה שאמרו שכל
כלי הקדש שניקבו או נסדקו שיעדו מתיכין אותן ועושין אותן חדשים .
וסבין משמש וקתו או נפגם אין מתקנין אותו אלא גובין אותו מיד
שאר ענייני במקום עשירות . ועושין בתוך העורה גבולין עד כאן
לשאר אל עד כאן לכהנים . וכונן סמוך לה בתים להשתמש בהם לכל
דברי המקדש וכל אחת נקראת לשכה . ויתר פרטיה כגון בנין הבית
כיבד ותבניתו וכל נודותיו וכנין היוזבא ומשפטיו ומבוארם כמסכת
מדות . וכן תבנית המזורה ומזבח הזהב ושלחן ומקומום כהיכל
במזרח ומזרח ויוזבא : ונהגת מצוה זו כיוון שדרכ ישראל על
אדמתו זו מן המצות שאינן נוטלות עליהם כי הם על היסוד כגון
כשתבנה הבית כמזרה כימינו יתקיים מצות עשה :

צו שלא להוציא כדי הארון מתוך הטבעות שאמר בטבעות
הארון יהיו הברזים לא יסורו ממנו ומבואר הוא שמינה זו
בכלל מצות הטובות לדורות הוא שאין פי' נהגות לדורות שלא יפסק
מישראל מעשה אותה מצוה לעולם בשום זמן אלא כן הוא הענין כל מצוה
שלא נצטוו עליה לעשותה רק בזמן ידוע ולא יותר כגון מה שכתוב
היו נכונים לשלשת ימים . וכמו כן אזהרה דסיני גם הארון והקבר אל
היעו אל מול הבר ההוא . וכל כיוצא בזה שלא היפה המצוה אלא
לשמה לבד אלו יקראו מצות . שאינן נהגות לדורות . אבל כל מצוה
שלא נצטוו עליה לומר ידוע אע"פ ששלו הפסק בזמן מן המצות עוד
גלותו או במבית דבר אחר כגון עכשו בעונותינו שאין לנו ארון
מצוה הנהגת לדורות נקראת לפי שכל זמן שהיה לנו ארון
מיידינו אנו לכל נסיר בדיו וממנו כדי שיעזובו בהם הלויים אם נלכד
להסיר מן מקום למקום בסבת מלחמה או נחייב סבה שכתוב :
בשרשי המצוה לפי שהארון משכן התורה והוא כל עקריתו וכבודו
וכתיבתו למנוח . בה כל כבוד וכל הדך בכל יסודותינו על כן
נצטוו לכל נסיר כדי הארון ממנו . כן נהיה צריכים לנהג עם הארון
לשום מקום במהירות ואולי מתוך הטובה וחפזון לא נכדוק ומה
לצויות בדיו חוקים כל הצורך ושואת ח"ו יפול מידם ואין זה כבודו אבל
בהיותם בו מוכנים לעולם ולא יסורו ממנו נעשה אותן חוקות הרבה
ולא יאדע תקלה בהן ועוד טעם אחר שכל כלי המקדש צורתן מחוייבת
לרצו עניינים עליונים כדי שיהא האדם נפעל לטובה מתוך מחשבתו
בהן ורצה האל לטובותינו שלא תפסק אותה תורה אפי' לפי שעה :

עלש מצות שמסדר זה אין נהגות היום :

צו להשים כבית המקדש לפניו לחם תמיד שאמר ונתתה על
השלחן לחם פנים לפני תמיד : בשרשי המצוה שצונו
האל ב"ה מצוה תמידית כללם לפי שני יחיה האדם על כן צריך אליו
לצויות הכרחה מצויה בו תמיד מתוך עסקו בו לקיים עליו מצוה ש"ו
יהיה הרצון וההכרח תלים עליו ויתברך במיעו כי בכל שגשג בו
האדם רצון ש"ו בו והוא מתברך כלפי כל ענין וענין שישים ומגמת
פניו ומחשבותיו ועסקו בדבר מצוה לפי שהן ענין הכרחה מוכן אליו
וכן נמצאת לרצונו ז"ל . וכעין מה שאמרו ז"ל הביאנו לפני עומר כספת

כדי שיתברכו לכם תבואה שבשדות נכחו לפני מים כחג כדי שיתברכו
לכם גשמי שנה . תקנינו לפני בשומר של איל כדי לומר עקידת יצחק
ועל הלחם הזה בעצמו חומר כי יופני שהוא תמיש המצוה וכך נעשה
רצון האל היתה הכרחה דביקה בו יותר וכל אחד מן הכהנים שצונו על
מנו כעול היה שבע . וחלה הדברים כגון שולחן ומזורה ולחם הפנים
והקרבנות כגולן נצטוונו מזה המקבלים וכענין שכתבתי אין ספק
ופקטוק לכל מוכן עם תמיד שאין חסר תבנות בעולם יחשוב שבסוד
לחם בית על שולחן שניחמו שלם ונקחנו שלם תקובל שום הנאה
למעלה חליה לא במזרח ולא בריח ולא בשום דך רק שצונו בכך
לחפזו ב"ה שנתברך ממנו מרוב עזת טובו גם הלבונה הכלה עם
הלחם שכתב בה אשה לוי . ואמרו מן המפרשים שאין מן הלחם
לגבו כלום אלא הלבונה שנתברך בכל שנת כשנשלחן הלחם אין
כוונתם חליה להיות חילוק כלל בין הלבונה והלחם למעלה . וקיים
מצות האל כללם וכלבונה אחד הוא כי כמו מצוה האל ב"ה להסיר
הלחם לפניו ונעשה רצונו ומידותיו כן נעשה רצונו כלבונה מצוה
להקטיר והקטירה קרב אחד לכל אהל כל אלה העניינים יכתבו על דך
העוסקים כי הלחם שאלו לכהנים אין לכתוב עליו שבו לו לשם . כי הם
יאכלוהו נמצא כי אין כולו לשם כי אחרים יחלקו בו . אבל בכל מצוה שלא
יהנה בו האדם כלל אלא שגשג ממנו מצות בורא וכלה לגמרי
במצוה כזה נמשל למצוה עליו כי כולו לוי' כלומר שנכנס כולו במצותו
לא אכל ממנו חסם ולא נכנס בו הנאה גופנית כלל ועל שהרוב
חינו מן ההנאות של גוף רק והנאות הנפש לא בגוף לא יקבל רק
הנאת הנפש יכנו לעולם ענין הריח אל הש"ו אע"פ שהוא ב"ה
וכרוך שמו חינו לרוב מעלתו ונדלו כנגד עניינים אלה כלל לפי
שאינו גוף ולא כח בגוף ידוע הוא אלא כל ענין וכבר פירשו ז"ל
בכל מקום שאמר ריח ניחח לוי' שאמרתי ונעשה רצונו . וכן יורח
ה' את ריח הניחח כדרך הזה זהו שגשג לנו כענין שידור הלחם
בבית הש"ו . והרמז "ו"ל כתב ויהלשנו . אבל השולחן והיות
הלחם עליו תמיד לא אדע לו סבה ואולי יודע לחיזה דבר היחם
אותו עד היום : מדיני המצוה מה שאמרו ז"ל שכל אחת
מן המערכות היו נותנין בו כלי שיש בו קומץ לטובה שאמר
ונחת על המערכת כלומר על כל אחת מהן לבונה ובה וכלי
זה נקרא בן . ואמרו ז"ל ששני הסדרים נעבדו זה את זה ושי
הכוין נעבדו זה את זה ומיום שבת ליום שבת מוציאין את הלחם
ומסדרין לחם אחר מיד זה שמוציאין הוא שמולקין שתי המערכות
הנכנסות והיוצאת עם כהן גדול ואוכלין אותו וכיבד מסדרין אותו
שארבעה נכנסין כלחם ובכוין מקדימין לפניו לטוב הלחם
מעל השולחן ואמרו ז"ל שהיו מכונין בהנחתו להיות טעמו של זה
כדטעמו של זה לקיים מה שכתוב לפני תמיד וזורת הלחם
וענין הנחתו כיבד היה כדי שיהיה החומר מולט בו יותר פרטיה
מבוארם בפ"ו מונחות (פ"ה מה תמידין) ונהגת כוון
הבית כוכרים הכהנים כי להם העבודה ולא לנשים :

פרשת ואתה תצוה

ד' מצות עשה . ונ' מצות לא תעשה :

צו להטיב כרות תמיד לפני הש"ו שאלו יערוך אותו אהרון וכניו
כלומר יערוך הכר לפני הש"ו והו מצות הטבת כרות המזכרת
במזרח . בשרשי המצוה שצונו הש"ו להיות נר דלוק בבית
המקדש לצדגלת הבית לכבוד ולתפארת בעיני הרואים כי כן דרך כל
חש

איש להטכוד בתיאם בנרות דולקים וכל עניין ההגדלה בו כדי שיכניס האדם בלבו כשיראהו מורא וענוה . וכבר אמרנו כי במעשה הטוב הכשר הנפש וכל זה טובב על היות הכוונות כי הכל נגזר מנד המוקבלים עם היותו מאמין באמת כי יש לנו קבלים בעניינים אלה חכמות נכבדות וסודות נפלאים ואולם גם אחת נכתוב הכרה בפשוטן של דברים והכל לשם שמים . דיני הנוהה כגון מה שאמר הדלקת הנר חובה בקרבנות שקבוע להם זמן שאמר בו תמיד . ונשיתן לכל מר חצי לוג שזון שאמר נערב עד בקר ושיערו חכמים שזה השיעור יספיק כלילי טבת וכן נותנין בכל הלילות ואם יותר אין בכך כלום . ומעניין מנות ההטבה הוא הדין ודין האמורה והטבת מנות עשה בבקר ובין הערבים והדין הוא שכל נר שבה וסמך הפתילה וכל שארן שבה מקמחו ומותן בו פתילה אחרת ושמן אחר כבר שלא ככה מתקנו ור' אליעזר אש ככה מדליקו מואש שעל מנחת החיטין והאחרים מדליקין זה מזה שמושך את הפתילה ומטה אותה עד שהאור נתפשת בה לפי שאין כבוד המנחה להדליקו מנר אחר . ויתר פרטיה עבדארים בפרק ח' ומנחות וזקוקות בתמיד . והודעת הרמ"ב ס"ז ל' כוונתו זו שהטבת הנרות היא הדלקתן כמו שפירשנו אבל דעת מפרשים רבים היא שהטבה היא הדין והקטיו ותיקון הפתילות וזו היא מנחה בפני עצמה כן נראה בפרק התכלת במנחת ומנחות (פ"ג מהל' תמידין ומוספין) . ונוהגת בזמן הבית כהנשים וכהן העובד עליה ולא ערך הנרות כוונתו בטל עשה :

צט שנטוו הכהנים ללבוש בגדים מיוחדים לגדולה וכבוד ואז יעבדו במקדש שנאמר ועשו בגדי קדש לאהרן אחיך ולבניו . משרשי המנחה היסוד הקבוע לנו כי האדם נפעל לפי פעולותיו ואחרים מחשבותיו וכוונותיו והשליח המכפר נרדף להתפייס כל מחשבותיו וכוונותיו העבודה על כן ראוי להתלבש בגדים מיוחדים אליה כפיסת כל בכל מקום שגופו מיד יהיה כוכר ומתעורר בלבו לפני מי עובד והקבוע תפלין שנטוו הכל להניח בקצת הגוף שיהיה לו כרון עמדת הכשר . ואף על פי שגם הכהן היה מניח תפלין לגדול עניינו היה נרדף גם זה . וזון הטעם הזה לאמר שנתחייבו להיות אורך הכתנת על כל גופו עד למעלה מן העקב יעשו ואורך כית יד שלה עד פם ידו והמנחת ארבעה שש עשרה אמה ומקופה בראשו כדי שיראה אותה בכל עת שיא עניו והאכנס שחוגר במתניו ארכו שמים ושליה אמה ומקופה ומחורו על גופו כך על כך ונמלא שמרגיש בו בכל עת כדורעותיו שמתוך גבהו ברוב ההקפים הורעות כוננות בע"כ . וכל זה ראה למה שאמרנו למוהה על האמת מלבד שיש בענין כבוד לבית ולעבודה הבית העובד מלבוש כלבו מיוחד לעבודה וכבר כתבנו כי בהגדלת הבית ובמוראו יתרכבו עם לבות החוטאים וישוכו אליו . דיני המנחה כגון ביאור הטלבושים שהם שלשת מינים . בגדי כהן הדין מין אחד . ובגדי כהן גדול שני מינים . בגדי זהב ובגדי לבן . ושל כהן הדין הם ארבעה כלים . ושמן כן . כתנת . ומכנסים . ומנבעות . ואכנס . הכתנת הוא כעין חלוק רחב של ישמעאלים . והמכנסים נורתין ידוע בכל מקום והיו שלהם גדולים עמתיים עד ירכס כלומר עד הירכס שהוא הנקרא גמיו המנבעות הוא כלי שזנתיין על הראש עשוי ככובע . האכנס הוא כמין אזור שחוגרין בו אלא שהם היו נוקפין בו הרבה הקפין מזה שאין אנו עושין כן באזור . וארבעת כלים אלה של פשתן היו לבנים וחוטן ככול עשה והאכנס לכדו רקום כמור ובאלו היה עובד לעולם כהן הדין . ומותר ללוכסן ביום סין בשעת עבודה און שלא בשעת דמות ליהנות בהן

ק שלא נסור החשן מעל האפוד . וענין חשן ואפוד כבר אמרנו למעלה שהם שנים משמנה בגדי כהן גדול והחשן היה כתון כנגד לבו של כהן לפניו . והאפוד מאחריו ומכון כנגד החשן שלפניו והיה באפוד מניעה האפוד בעצמו כמין שתי ידות יוצאות ממנו שחוגר עצמו בהן כהן והוא קרא חשב האפוד אחר שחגר עצמו בו וכהן קבועים האפוד כפתיל תכלת כדי שיהא כתון החשן על האפוד דרך קביעות והדד שאם לא יקשור אותם באותן טבעות יהיה החשן נד וכדל' מחשב האפוד ונוקש על לוח לבו של כהן ועל זה נאמר ולא יזח החשן מעל האפוד כלומר מעל חשב האפוד ותרגם לא יתפרק . והמפרק חיבורו בשעת עבודה לוקח מלאוה . משרשי המנחה שרצה הש"ס לטובתינו ולזכותינו בהגדלת אותה הבית הקדוש ולהיות כל אשר בו מוכון וקבוע על זכוכו כין עניין כליו שהיו בתכלית השלימות וכין עניין כלי המשרתים כגון מלבושים אלו שהם מלבושים בהם בשעת העבודה שהכל יהיה ככון ושלא בתכלית השלימות לא יחסר שום כיו בכל הדברים ובאמת כי מנויי העניין היא שלא יהיה החשן נע ונד על לוח לבו אלא יעמוד שם קבוע כמין חומר ועד שמענו וסדר לבישתן ויתר פרטיה וכוונותיה במדות . ונוהגת והאפוד וסדר לבישתן ויתר פרטיה וכוונותיה במדות . ונוהגת ענזה זו שלא נסור החשן מעל האפוד בזמן הבית בזכרים ובנקבות כלומר שאף איש או אשה שפרק חיבורם לוקח :

קא שלא להכרית פי המזיג של כהן גדול שנאמר לא יקרע : משרשי המנחה לפי שהקריעה דבר של גנאי אצלנו ועניין השחתה ואף כי כפי הכבוד נתרקקו מן הדבר והוא הרנו עליו כלאו כדי שילכסוהו הלבוש באיזה זכר אלה וכדורך כבוד שירא מלקורעו ומלהשחית בו דבר . ונוהגת בזמן הבית בזכרים ובנקבות כלומר שכל מי שקרעו כין איש כין אשה או אפילו הכריתו במספרים כנוזר לוקח :

קב שנטוו הכהנים לאכול כשר קצת מן הקרבנות כגון החטאת והאשם שנאמר עליהם והאכלו אותם אשר כפר בהרב ואמרן וז' להניס אוכלים ובעלים מתכפרים . וענין מעשה חטאת

איש להטכוד בתיאם בנרות דולקים וכל עניין ההגדלה בו כדי שיכניס האדם בלבו כשיראהו מורא וענוה . וכבר אמרנו כי במעשה הטוב הכשר הנפש וכל זה טובב על היות הכוונות כי הכל נגזר מנד המוקבלים עם היותו מאמין באמת כי יש לנו קבלים בעניינים אלה חכמות נכבדות וסודות נפלאים ואולם גם אחת נכתוב הכרה בפשוטן של דברים והכל לשם שמים . דיני הנוהה כגון מה שאמר הדלקת הנר חובה בקרבנות שקבוע להם זמן שאמר בו תמיד . ונשיתן לכל מר חצי לוג שזון שאמר נערב עד בקר ושיערו חכמים שזה השיעור יספיק כלילי טבת וכן נותנין בכל הלילות ואם יותר אין בכך כלום . ומעניין מנות ההטבה הוא הדין ודין האמורה והטבת מנות עשה בבקר ובין הערבים והדין הוא שכל נר שבה וסמך הפתילה וכל שארן שבה מקמחו ומותן בו פתילה אחרת ושמן אחר כבר שלא ככה מתקנו ור' אליעזר אש ככה מדליקו מואש שעל מנחת החיטין והאחרים מדליקין זה מזה שמושך את הפתילה ומטה אותה עד שהאור נתפשת בה לפי שאין כבוד המנחה להדליקו מנר אחר . ויתר פרטיה עבדארים בפרק ח' ומנחות וזקוקות בתמיד . והודעת הרמ"ב ס"ז ל' כוונתו זו שהטבת הנרות היא הדלקתן כמו שפירשנו אבל דעת מפרשים רבים היא שהטבה היא הדין והקטיו ותיקון הפתילות וזו היא מנחה בפני עצמה כן נראה בפרק התכלת במנחת ומנחות (פ"ג מהל' תמידין ומוספין) . ונוהגת בזמן הבית כהנשים וכהן העובד עליה ולא ערך הנרות כוונתו בטל עשה :

צט שנטוו הכהנים ללבוש בגדים מיוחדים לגדולה וכבוד ואז יעבדו במקדש שנאמר ועשו בגדי קדש לאהרן אחיך ולבניו . משרשי המנחה היסוד הקבוע לנו כי האדם נפעל לפי פעולותיו ואחרים מחשבותיו וכוונותיו והשליח המכפר נרדף להתפייס כל מחשבותיו וכוונותיו העבודה על כן ראוי להתלבש בגדים מיוחדים אליה כפיסת כל בכל מקום שגופו מיד יהיה כוכר ומתעורר בלבו לפני מי עובד והקבוע תפלין שנטוו הכל להניח בקצת הגוף שיהיה לו כרון עמדת הכשר . ואף על פי שגם הכהן היה מניח תפלין לגדול עניינו היה נרדף גם זה . וזון הטעם הזה לאמר שנתחייבו להיות אורך הכתנת על כל גופו עד למעלה מן העקב יעשו ואורך כית יד שלה עד פם ידו והמנחת ארבעה שש עשרה אמה ומקופה בראשו כדי שיראה אותה בכל עת שיא עניו והאכנס שחוגר במתניו ארכו שמים ושליה אמה ומקופה ומחורו על גופו כך על כך ונמלא שמרגיש בו בכל עת כדורעותיו שמתוך גבהו ברוב ההקפים הורעות כוננות בע"כ . וכל זה ראה למה שאמרנו למוהה על האמת מלבד שיש בענין כבוד לבית ולעבודה הבית העובד מלבוש כלבו מיוחד לעבודה וכבר כתבנו כי בהגדלת הבית ובמוראו יתרכבו עם לבות החוטאים וישוכו אליו . דיני המנחה כגון ביאור הטלבושים שהם שלשת מינים . בגדי כהן הדין מין אחד . ובגדי כהן גדול שני מינים . בגדי זהב ובגדי לבן . ושל כהן הדין הם ארבעה כלים . ושמן כן . כתנת . ומכנסים . ומנבעות . ואכנס . הכתנת הוא כעין חלוק רחב של ישמעאלים . והמכנסים נורתין ידוע בכל מקום והיו שלהם גדולים עמתיים עד ירכס כלומר עד הירכס שהוא הנקרא גמיו המנבעות הוא כלי שזנתיין על הראש עשוי ככובע . האכנס הוא כמין אזור שחוגרין בו אלא שהם היו נוקפין בו הרבה הקפין מזה שאין אנו עושין כן באזור . וארבעת כלים אלה של פשתן היו לבנים וחוטן ככול עשה והאכנס לכדו רקום כמור ובאלו היה עובד לעולם כהן הדין . ומותר ללוכסן ביום סין בשעת עבודה און שלא בשעת דמות ליהנות בהן

ק שלא נסור החשן מעל האפוד . וענין חשן ואפוד כבר אמרנו למעלה שהם שנים משמנה בגדי כהן גדול והחשן היה כתון כנגד לבו של כהן לפניו . והאפוד מאחריו ומכון כנגד החשן שלפניו והיה באפוד מניעה האפוד בעצמו כמין שתי ידות יוצאות ממנו שחוגר עצמו בהן כהן והוא קרא חשב האפוד אחר שחגר עצמו בו וכהן קבועים האפוד כפתיל תכלת כדי שיהא כתון החשן על האפוד דרך קביעות והדד שאם לא יקשור אותם באותן טבעות יהיה החשן נד וכדל' מחשב האפוד ונוקש על לוח לבו של כהן ועל זה נאמר ולא יזח החשן מעל האפוד כלומר מעל חשב האפוד ותרגם לא יתפרק . והמפרק חיבורו בשעת עבודה לוקח מלאוה . משרשי המנחה שרצה הש"ס לטובתינו ולזכותינו בהגדלת אותה הבית הקדוש ולהיות כל אשר בו מוכון וקבוע על זכוכו כין עניין כליו שהיו בתכלית השלימות וכין עניין כלי המשרתים כגון מלבושים אלו שהם מלבושים בהם בשעת העבודה שהכל יהיה ככון ושלא בתכלית השלימות לא יחסר שום כיו בכל הדברים ובאמת כי מנויי העניין היא שלא יהיה החשן נע ונד על לוח לבו אלא יעמוד שם קבוע כמין חומר ועד שמענו וסדר לבישתן ויתר פרטיה וכוונותיה במדות . ונוהגת והאפוד וסדר לבישתן ויתר פרטיה וכוונותיה במדות . ונוהגת ענזה זו שלא נסור החשן מעל האפוד בזמן הבית בזכרים ובנקבות כלומר שאף איש או אשה שפרק חיבורם לוקח :

קא שלא להכרית פי המזיג של כהן גדול שנאמר לא יקרע : משרשי המנחה לפי שהקריעה דבר של גנאי אצלנו ועניין השחתה ואף כי כפי הכבוד נתרקקו מן הדבר והוא הרנו עליו כלאו כדי שילכסוהו הלבוש באיזה זכר אלה וכדורך כבוד שירא מלקורעו ומלהשחית בו דבר . ונוהגת בזמן הבית בזכרים ובנקבות כלומר שכל מי שקרעו כין איש כין אשה או אפילו הכריתו במספרים כנוזר לוקח :

קב שנטוו הכהנים לאכול כשר קצת מן הקרבנות כגון החטאת והאשם שנאמר עליהם והאכלו אותם אשר כפר בהרב ואמרן וז' להניס אוכלים ובעלים מתכפרים . וענין מעשה חטאת

הכריתו
יחזק
עשה
יעלו
המים
היפק
סדרו
הנאה
וכך
העם
החכם
אין
קיום
סדר
שמה
על כ
העם
שלא
גמרו
ונותו
ההיות
ל רק
א"ל
לפי
שזו ז'
אין
ירח
החכם
היות
אחש
אחת
נאמר
וכי
החכם
שמרות
איתו
החכם
של זה
הפליה
כאן

ספר החינוך מן ספר שמות פרשת תצוה

והקטיר כדרך המפורש שם שמשלך הקטרת בנחת על הנחלים אשר
במחצית הזבובות וישלח ויתר פרטים וכי'ד היא כעשית
ומה שהיו אומרים בשמירת המזנים היטב הדק לפי שאמרנו ל' כי
הקול יפה למזנים בעוד ששוחקין אותן הכל בכריתות ובתנאי
(פ"ג מהל' תמידין ומוספין) ונהגת כוונן הבית בזכרי כהונה
והמקטיר כדינו קיים עשה זה :

קד שלא להקריב בזמנא הזבובות כהנה כי אם קטרת שבכל יום
וזלתי הולת הדמים מיום הכפורים ליום הכפורים שאמר
לא תעבדו קטרת זרה ועולה ומנחה ונשך ליה' הסכו עליו -
כבר כתבנו למעלה תשובה לשאל על ג' הפס' על ענין מזות בניין
בית הקדוש לוי' ב"ה - וענין היות שם כלים יקרים לעבודה ושולחן
ומזבח ואחריות אין לייגע מחשבתנו בזה שאינו לר' ולחפש
טעם למה יזוה האל לכל נקטיר בזמנא הזבוב כי אם קטרת שאם כן
יתחייבו לחפש למה זוה אותנו להיות נרות המזבח שבעה ולא
שונה ולא הפרטים אין חקר לנו ולא תשיג בהן מחשבה לעולם -
ואם תלחצני להשיב בפרטים עכ"פ אומר על ג' הפס' אם לא
שהקבלה תכרוח לפי דברי ר"ל המוקבלים הקדושים שלא יהיה
בפרטים טעם אחר אלא כאמר שאחר שנתחייבו לנכות בית ולעשות
כלים נטויים בהם על ג' אחד מן הגדלין וכל אחד מן המזבובות
שאי אפשר לעשה בלתי אחד מהם - ואולם אחר שננטונו בהן
בזה הזוהא עליון לעשותם המזות דרך קבע לעולם ולא נוסף ולא
נגרע כי התוספת והגרוע במכוון בשלימות הקלוק וכל מזותיו ב"ה
שלימות ותמימות ואולם שמעתי כיים למוקבלים בכל אחד מן
הפרטים טעמים נפלאים וסודות עמוקים - ונהגת מזוה זו
שלא להקריב בזמנא הזבוב כי אם קטרת כוונן הבית בכהנים והעובר
על זה והקריב או זרקו כי אם דבר הראוי להקריבו כוונן שאמרנו
חייב מלקות :

פרשת כי תשא

ד' מצות עשה - וה' מצות לא תעשה

קה שיתן כל אחד מישראל מחצית השקל וכן עשרים שנה ומעלה
בין עשיר בין עני שהוא משקל עשרה גרה כסף בכל שנה ליד
הכהנים שאמר זה ירנו כל העובר על הפקודים והיו מניחין
הכל בלשכה אחת שבמקדש ומשם היו מוליחין לקנות תמידין ומוספין
וכל קרבן הקרב על הציבור ומביאים והולחט שמוחין בו את
הקרבנות ועני המערכה ולחם הפנים - ושבר העושה לחם הפנים -
והעומר - ושתי הלחם - ופרה אדומה - ושעיר העושה לחם -
ולשון על האריות - בשרשי המזוה שרצה הש"ל לטובת כל ישראל
ולזכותם שיהיה יד כולם שזה בדבר הקרבנות הקרבים לפניו כל השנה
בהתמדה ובענינים אלו הנכבדים ושהיו הכל אחד עני ואחד עשיר
שוים במזוה אחת לפניו להעלות וזכרון כולם על ידי המזות שהם
כוללים בה יחד לטובה לפניו ועליית הזכרון הכל כאמר מ'ד המוקבל
על הדרך שכתבנו למעלה - בודני המזוה מה שאמרנו ז"ל שבאחד
באחד משמיעין על השקלים ושאיילו דל שבדלים חייב בו - ואם אין
לו שאל מחמרים או זוכר כמותו שעליו וזכותו שאמר והדל לא
ימעיט - ואינו נותן בפעמים הרבה אלא הכל כפעם אחת והוא
משקל' גרעני שעורה שהשקל
השלים היה כיומי שלמה משקל תימא כי לפי דברי רמ"ם ז"ל
וח' השש"ם שעורה - והכל המעה היא משקל י"ו עורות
חייבים

החטאת והאשם אידיו עושים אותם ומקוסומון אכילתם כסדר שלהם
נכתבו בע"ה וכלל הדבר כל כשר קרבן החטאת והאשם היה נאכל
לזכרי כהונה בעזרה - חוץ מן האיוורין שבהן ואין להעלים בהם
בלום ואם יתפרש גם כן מה הן האיוורין - ובכלל מזות עשה זה
גם כן שיאכלו חלקם המגיע להם מכל הקרבנות הנקראים קדשים
קלים - וכן אכילת התרומה בכלל המזוה - ואולם אין אכילת
קדשים קלים ותרומה כמו אכילת בשר חטאת ואשם שבאכילת חטאת
ואשם תשלם כפרת המתכפר כמו שאמרנו ז"ל כהנים אוכלים ובעלים
מתכפרים ואכילת קדשים קלים ותרומה לא יוסף ולא יגרע במזות
המקריב והנותן - בשרשי המזוה היסוד הקבוע אלנו כי כל
פעולות הקרבנות להכשיר מחשבתנו וכונותינו לטוב ולהשפיל הכפס
המתחזה אשר בנו ולהגדיל ולחזק כפס השכל אל המזות ועל כן נצטוו
להתנבב בכל עניני הבית והקרבנות דרך מעלה וגדולה ובכוד למען
תנוח כלבבנו ויראה וענוה ושפלות הרוח בהיותנו שם גם בזכרנו אותו
ומתקומו - והאמת כי מן הכהנת הכבוד אל הקרבן שהכפרה תלויה
בו להיותו נאכל המזדתיים כעצום ולא שיתגבהו לעבדיהם ולכלב או
ימכרוהו לכל קונה - וכן מן הכבוד הוא שיאכל במקום קדוש - וכן
שלא ישהו אכילתו הרבה כדי שלא יסריח ויהיה הכפס קלה בו - הלא
גם זה מראה בענין גדולה וחשיבות - דיני המזוה במקומו נאריך
בהם קצת כוונה ג' - ונהגת מזוה זו כוונן הבית בזכרי כהונה
ועובר עליה ולא אכל חלקו המגיע מהם כוונן המוגבל לו בטל עשה
ונענש עוד מ'ד כפרת הכעלים ש' לוייה בו כוונן שאמרנו - והרמ"ב
ז"ל לא ימנה מזות כי זו חומר טוה חלק ונחלקי' מזות הקרבנות היא
שזה הש"י בהם מי יאכלם ולמו יהיו והאמת שהכפרה תלויה בהם :

קג שנצטוו הכהנים להקטיר קטרת שמים פעמים בכל יום על
המזבח שאמר והקטיר עליו אהרן קטרת סמים
בבקר בבקר בהטיבו וכו' - ובכל שנה ושנה מזוה עליהם לעשות מזוה
כדי להקטיר בה כוונן שאמרנו ועשייתה והמזוה שנעשית בה בכל יום
נחשב למזוה אחת לפי שמוך מזות עשייתה אינה אלא להקטיר בה -
ואע"פ שצני כתובין של מזוה מ'ד בין העשייה וההקטרה שאמר
בסדר כי תשא קח לך סמים ונמור - על עשייתה וכן כתוב והקטיר
עליו אהרן וגו' - אע"פ ראייתו למחשבי המזות שחושבין הכל
מזוה אחת אין בזה נחלוקת ביניהם כלל אכל יחלקו בענין אחר כי
הרמ"ם ז"ל ימנה קטרת של שחרית ושל ערבית מזוה אחת והרמ"ב
ז"ל כתב שהן נמנות שתיים וראיותיו בספרו - בשרשי מזוה זו
גם כן להגדיל עבוד הבית ולהיות מעלתו ומוראו על פני כל אדם ואי
אפשר להגדיל דבר כלל אדם ומחשבתו דק בדברים שהוא חושב
אותם לגדולה ומלא בהם תענוג ומחמה וידוע כי ענין הריח הטוב
הוא דבר שנפש אדם נכנית בו ומתאוה אליו ומושך אלכ הרבה -
ורוח הקטרת היה הטוב שאפשר ליעשות על ידי אדם עד שאמרנו ז"ל
בפרק חנוך להם המזוה כי מריחו היו מריחין בו כשעית הקטרת
מריחו עד ירושלים - בודני המזוה מה שאמרנו שפיטום הקטרת
היה חמש עשרה סמנין ארבעה ונהן מפורשין בתורה ואחת עשרה
קבלה - ומה שאמרנו שהקטרת כעשית בין על ידי כהן גדול או
על ידי אחר ואמרנו שאם לא הקטיר בבקר מקטיר בין הערבים כל העומר
של יום אחד שהוא משקל מ'אה דונקין ומשקל הדונק ידוע ובכל יום
היה מקטיר חמישים בבקר וחמישים בערב אחר תמיד של בין הערבים
קודם הטבת הנרות כולן אחר הטבת חמשת פתילות והם כי לא
היה מ'לחין ר'וסין וכך היו עושי' ענין זה כהן מזוה להקטיר קטרת
נעטל כלי ואל הקטרת ג' דוש וטני שמו וכורשין כל העם מן היטל ומזון
האולם ולמזבח שאמר וכל אדם לא יהיה באהרן בועד וכו' -

והוא אהרן ובניו ויהיו אלעזר ואיתמר ופנחס עמיהם - וכל מיס
כשרים לקידוש בין מי ועין או יוקוה ונפסלין בלינה וכידן מצות קידוש
מניח ידו הימנית על רגלו הימנית וידו שמאלית על רגלו שמאלית
ורוחק עמוד ולא יושב לפי שמוכלל העבודה הוא קדוש ידים ורגלים וכל
עבודות המקדש ועמוד הן שגאמר לעמוד לשרת וכל זה לזוועלת
הבית - ויתר פרטים מובארים בפרק ב' מובארים - ונהגות
בזמן הבית בזכרי הכונה בכלד ועומב עליה ולא קדש ידיו ורגליו
שקרית או שיפא וכן המקדש והסית דעתו וחזר ועבד כלא קידוש חייב
מיתה כדו שנים ועבודתו פסולה בין כהן גדול או הדיוט :

ק לעשות שני המסחה על הענין פלותה התורה לעשותו שגאמר
ועשית אותו שכן מושחת קדשו וגו' שהיה מוכן לזוועלת
בו כל כהן גדול שיתמנה כמו שכתוב והכהן הגדול וגו' אשר יוצק
על ראשו וגו' - וכן מושחתו בו את המלכים וכן גם כן נשחטו בו
הכלים של בית המקדש ולא יטרפו לזוועלת לעתיד אלא בעבודה
יתקדשו והוא שכתוב יהיה זה לי לדרתים כן אמרו ז"ל בספרי -
קשרשי המנוח שרצה האל ב"ה שבעשה פעולה כפשוטו כיום
שעלה להתחנך בכבוד עבודתו הקדושה תורה בנו גדולה ושכח
זוה נשיחת השמן למי שענין המסחה השמן הטוב לא יעשה רק המלכים
והשרים הגדולים וגם מיוסוד המנוח להיות מוכן בבית לעת הצורך
לזוועלת המקום כי ידוע על דרך משל כי המועלת בעל הבית הנכבד
להיות מוכן בבית כל הצורך לה ולא תתעבב עם מלאכה עד הכן הצריך
אליה - דני המנוח כגון מניעת השמן כי ידוע שיש יושר קמיון
קדוה תמש מחות שקל מכל אחד אלא שהקמיון נשקל בין שני פעמים
לחברות בו שתי הכרעות - וקדוה שמש תמשי ונחיתים שקל וכולם
מנוצלים באי הודו - ושמן וית שגור הין שהוא שנים ישר לוג -
ואחר זה שיתבטל הכל כדי צרכו תור הקל לזוועלת השמן שהוא ב"ה לוג
וסיון יהיה זה בגוונתריא"ב הוי - ויתר פרטים מובארים בפרק
רמון מקרייתו - ונהגות בזמן הבית והיא נזמנות המועלת
על הצורך כמו כנין הבית וכליה :

קח שלא למשוך בשמן המשחה שבעה משה אלא להגים כלכד
שגאמר על בשר אדם לא ייסך וכתבאר ככתוב שמי שמשח
בו כחודי חייב כרת שגאמר ואשר יתן ממנו על זר ונכרת - ואם
נמשח בו בגונג חייב חטאת קבועה - כלומר שאין תלוק בו כן הדל
והעשירי אכל דבר קבוע הוא לכל ; משרשי המנוח וגם כן להגדלת
הבית וכל אשר בו ולכן אין ראוי להדיוקות להמתמש באותו השמן
הנכבד שבבית רק הנכבדים שיש לכד שהם כהנים ומלכים ובכך
כהמנע השמן ממונו יקרי בעיניהם עד מאד ויתאוו אליו כי גדול ערך
הדברים בלב רוב בני אדם לפי מיעוט המצחם אללם ; מדויגי המנוח
מה שגאמר ז"ל שחייב כרת והקרבן אינו עד שישקן ממנו שיעור כות -
ושלא חייבנו הכתוב אלא על אותו שעשה ושה ולא על אחר שיעשה שום
אדם וקבלה בידינו שגם בעשה בו שיספיק לעולם ומה שגאמר ז"ל שאין
מושחין בולדורות כל הכהנים המתקנים לעבודה אלא כהן גדול
ונשוח מלמחה ומלכי בית דוד וכל שאר מלכים אינם נמשכים בזה
השמן אלא בשמן הפרסיון והתלוק שיש במעשה משיחת השלך למעשה
משיחת הכהן ומה שגאמר שאין מושחין תלך כן מלך אלא אם כן יש
עליו מחלוקת ועל כן נמשח שלמה ויתר פרטים מובארים בפרק ג'
מקרייתו (פ"א ופ"ב ופ"ג כלי המקדש) ונהגות מנוח זו של איסור
משיחת השמן בכל מקום שימצא ובכל זמן בזכרים ועובר עליה נסך
מונו כות במוד חייב כרת בגונג חייב חטאת קבועה -

קט שלא לעשות שני המסחה שגאמר ובמחבתו לא תעשו -
בשרשי המנוח מה שכתבנו באיסור נשיאתו ענין המנוח
שגאמר

חייבים ליתנם כהנים ליום
וישראלים גרים ועבדים
משוארמים לכל לא נשים
ועבדים וקטנים ואם נתמו
מוקבלין מהן אכל לא מן העל"ם חלק ונחלה ולא יהיה להם בתוכו
ועוד אמרו ז"ל שכל מי שאינו מוכן מני שקל ממה שהיה מטבע בחותו
וזן ומותו בעבודו כסף במשקלו או פרוטות שמוסיף על משקלו שקלו
זה מעט ואותו המעט נקרא קילבון ואותו המעט הוא סכר השולחני
משאת סכר כזה הוא מחליף מני שקל שהיה קבוע בשביל פרוטות ולפיכך
המים שהיהו שקל שלם בין שניהם חייבים בקולבון שחגרו להחליטו
צרכים היו לתת הקולבון לשולחני ומכון יתנה לגיזר לפי שכל
שקל חייבם הכתוב ולכן חייבים בנאו בערכו בכיוון - וכן מה שאמר
במי שאכד שקלו בדרך מה דני - ויתר רובי פרטיה נפוארים במסכתא
הנטיה על זה והיא חסכ' שקלים (פ"א ופ"ב שקלים) ונהגות בזמן
הבית - שחייבים לתת אותם פלי ישראל בין העומדים בדרך או חוצה לה -
ושלא בזמן הבית אין חייב בה אדם ואפילו העומדים בדרך - ועובר
עליה ולא נתנו בטל עשה ועושה גדול שפרש ענינו וכן הוצרכו ואינו
בכלל כפרתן - ועכשו כעוונותיו שאין לנו מקדש ולא שקלים נהגו כל
ישראל לזכור הדבר לקרות בבית הנכנסת בכל ענה ושנה פרשה זו של
כותשא עד ולקחת את כסף הכפרים בשבת שהוא לפני ראש חודש
חדר לעולם :

קו לרחוק ידיו והרגלים כל עת הנכנס להיכל והבא לעבוד עבודה
וזאת היא קידוש ידים ורגלים שגאמר ורחצו אהרן ובניו מבגדי
את ידיהם ואת רגליהם בבואם אל אהל כוועד וגו' או בגושהם
אל המזבח - משרשי המנוח היסוד הקבוע שגאמר להגדיל
כבוד הבית וכל המלאכות הנעשות שם על כן ראוי לנקות הידים שהם
הנשואות במלאכה בכל עת יגעו הכהנים בעניני הבית - ומה שהרש
אמר ז"ל שאין הכהן נרדף לקדש ידיו בין עבודה לעבודה אלא פעם
אחת בבקר ועובד כל היום וכל הליכה וקוף שלא יישן וכל יטל מים ולא
ישקו ובעת צרכה חל זה שאין הכונה כרתיה נותחילה אלא להגדיל
כבוד הבית שאפילו היה טהור ומקי בתחלת כולו עם נרדף לרחוק
ונשאתה חיל בעבודה אין צריך עוד לרחינה בין עבודה לעבודה וזלתי
כיום הכיפורים לרוב תומו של יום לפי שכל עסק עבודת הבית חנו
מחויקין וראוין כלכט טהור ומקי וקדוש - מרעי המנוח מה
שגאמר ז"ל שהיוא חזן לחומת העורה ענין קידוש ידים - ואם קדש
ידיו היום צריך לחזור ולקדש למחר חף על פי שלא יטן כל הליכה
שהידים נפסלות בלינה ושמונה לכתחלה לרחוק כשדית קניו ידיו
ורגליו ושמונה לקדש כיווי הכוור - ואם קדש מחדד וכלי שרת
כשר דיעבד אכל לא מכלי חוב אפילו דיעבד ושאין מוכניסין
ידיון לתוכו אלא שומכין מומנו על ידיהם וגם זה דרך כבוד
ואין חנו מוצריקין כן בענין נטילת ידים בחולין ליעול מן
הכלי ולא בתוכו ואע"פ שאנו מוצריקין כלי לנטילת חולין ויסוד הדבר
הוא מפני שגאמר כלי לנטילה בקדש מכל חוקם הקדושה הוא דמיטע
רמזות ומנוח ולא בתוכו - אכל בחולין אין לנו מיעוט ואע"פ שנטילת
בחולין משם סרך הקדשים הוא וכמו שגאמר ז"ל מושם סרך תרומה
מכל מקום אין לנו להשוותם לגמרי בכל דיניהם - ודי לנו לחייב
בנטי לה ובכלי בחולין מושם סרך ולהניח מיעוט דמונו שגאמר בו
במקומות ואפילו כתרומה יעמיה נטילת ידים כה מדרבנן הוא כי יין
התורה לא נטילת טהרה רק בכל הגוף כבת חת - ומה שגאמר ז"ל
שנטילה מוכתים וידיו לא שפ"גו' אסכתתא בעלמא הוא כן כתוב
בספר היונות של הרמ"ב ז"ל וכן מה שגאמר ז"ל כמה מים צריך להיות
בכוור אין פסות מוכשיעור מים הראוייה לנטילת ארבעה אנשים שגא'

ליום אשר
אח כעשית
רוז"ל כי
וכתמיד
רבי הכונה
בכלל יום
שגאמר
ועליו -
ונות כנין
הוא שולחן
יין ולחמש
ת שאם כן
בעה ולא
ולס -
ש אם לא
שלא יהיה
תלושעות
החשובות
זונו כהן
קוסוף ולא
זונו ב"ה
אחד מן
מנוח זו
העובר
זו שגאמר

ספר החינוך מן ספר שמות פירשת כי תשא

שאלוהו"ל כי מעולם לא נעשה עוננו אלא אותו שיעשה עמו כמדבר
 וחזרו עמו נעשה בו כעליו קיים לעתיד לבוא וזה שבידו עוננו
 לנשיאת הושיע וכלי הברכה השלימה ואין חייבין על עשייתו אלא
 כעשה כעבדו סומנו ויתר פרטיה וכו' אר"י בפרק ח' מנדריות
 (ס) ונוהגת מנהגו של איסור עשיית השמן בכל מקום וכל און
 כוכרים ומקבות ועוד עליה ועל חמתו כמודד נוקט וחייב כרת
 כסוג חייב חטאת קבועה :

קי שאל לעשות קטרת כדמות קטרת כלומר שתהיה הרכבתו על
 ענין חותם המשקלים ויתכין להקטיר עליו גם פתח
 במהבונה לא העשו להם ונחמר עליה א שאשר יעשה כמות
 להריח בה כלומר שיתכין בעשייתה להקטיר עליו : כושרשי
 המצוה מה שכתוב כל סור חזיתת השמן : בדיני המנהג מה שפירו
 ז"ל שהצוה איתו להתלמד לו למסרה ללבו פטור והצוה אפילו
 קלת נחמו כל זמן שיעשה איתו קלת לשי משקולת הקטרת שחייב ומה
 שאמר הקטרת היתה כעשיית כזמן הבית בכל מה ושנה וחם חסר
 העושה איתו חמת וסמניה חייב מיתה ויתר פרטיה וכו' אר"י
 בפרשת ויכרתית (ה' כלי הנוקדש) ונוהגת מצוהו של
 עשייתה בכל וכל זמן כוכרים ומקבות ועוד עליה ועשה מנהג לפי
 עסקה להריות בה כמודד חייב כרת כסוג חייב חטאת קבועה
 אלא כמרוח בהלכד ולא עשה איתו חייב כרת אלא דינו כדון כל
 הכנה מן הקדש :

קיא שאל לאכול ולשתות תקרובת ע"א פתח פן חברת ברית
 ליושב הארץ וגו' וקרא לך ואכלת מזבחו : כושרשי
 המצוה להרחיק ולמנוח כל ענין ע"א וכל דבר המיוחס אליה ענין
 עינו ויוחסתו : וביסוד ריחוק ע"א כתבנו למעלה מה שדענו
 בו בדיני המנהג מה שאלוהו"ל שכל דבר שישנו עוננו תקרובת
 לע"א חסור ואפילו נשים ונולד כלומר חז"ל ששים ונולד הם
 דברים קלים וחמור לומר בהם שאינם לתקרובת ולא הניחוס לפני
 ה"א למנות כבוד כלל העם כחומר - וכן חסורו ל"א לרוב ריחוקו
 כל זמן של ע"א שח"פ שאלו דיענו בו שנסכחו לע"א והוא נקרא להם
 סתם יום - אלא שח"פ ל"א בין הנקדש כדונם לשתים יום שהיו
 איסורו בשאר מן התורה ולוקחין עליו מדבנים ולא ירבו בידך
 באומרו מן החרם וכסתם יין שאין איסורו אלא מדברים אין
 בחינם עשייתו אלא עובת מרדו ונשואה עוננו רביעית - אלא
 בשמות מרביעית אין לו עובת מרדו ווכל מקום חסור הוא מדברים
 אפילו בשאר מה שכתבנו בזה שאלוהו"ל שכל דבר שישנו עוננו
 לחסור כל המנהג כידם כסתם חמם תקרובת ע"א חתם ע"א
 ענינה וזאת כדברים מהם כיבר שהם ישאום לכן כגון מה שאלוהו"ל
 ז"ל בענין הללעים שסתם הללעים לע"א ישאום ולפיכך חסרו חותם
 ואפילו הוציא אותם חושלבים אינו ראוי לשלם כי אם בתכאים
 ידועים כמו שפירשו הם ז"ל וכן נראה בראי בכל דבר שהיה ראוי
 שיעשה בו תקרובת שאסור לו ללוקחו חסם ועוד עשו הרחקות דבות
 בענין חיון לפי שהיה עיקר שמחת הובת להם ועוד שהתורה
 הוכרה איסורו כפירוש כוונתו שבתוכ כפרת האוניו ישתוין נסיכם ועל
 כן החזירו ז"ל בו ואמר להרחקת הענין שאפילו אין של ישראל חיד
 שיעשו ע"א ומה חסור אפילו בהנהגה וחלוקה עלך חיד וכל
 הע"א לחסור יין של ישראל והא קיימא לו אין חסם חסור דבר שאינו
 שלו שלא באמת זה אלא ענין שסתמו לכהנת חסורו שלא נעשה ועשה
 כגון הדבר אכל כל זמן שיעשה מעשה כגון הדבר ואפילו מעשה מועט
 כי היתה דבניה יש לו כח לחסור דבר שאינו שלו מדרבנן שהחזירו
 בדבר אלא לא ידאורייתא עד שיעשה מעשה גדול כמו שפירש

בהמה שהיא מעשה גדול וכן אם נסך חיון למנין ע"א חסם גס זה הוא
 מוצא גדול אכל כנעניה כיון שלא כפי ע"א ועשה מועט כח
 ומכין שהו מועט וכן החסור לא נדרבנן החזירו ל"א לישול ששום
 מה שאמר חיד החסור - וזע"פ שבגוף הדבר החזירו לחסור בהנהגה
 בתשלומין לא החזירו לפי שאין התשלומין אלא כעין תשלומין מק
 וחזרו כהנה מדבר החסור אלא שלוקח תשלומין נוקו חיד החסור - וכן
 החזירו ל"א שרבה כדומות יין שנתבדח חסם לע"א או לכל דבר שהוא
 לע"א ויתר וכל החסורין שבתורה שאין לך דבר שאסור בהנהגה בכל
 התורה שנתערב בהיתר ואינו ניכר שלא יראה לו תקנה להחזירו חסו
 לח כלל עם מה שאמר רשב"ג בנפלא שיוכר כולו לעכ"ס חזן מדוני
 החסור שבו והוא שיהא וזן הדברים שאינם נקחים מן העכ"ס כדי
 שלא יכשל בהם שום חסם מירשאל שיקחו מן העכ"ס - אלא כיון נסך
 גמור וכל דבריו ע"א אין להם תקנה כיוצא בזה לעכ"ס - וכ"כ
 שאין להם תקנה כיוצא בהנהגה לים המלח - וזוהי דוקא שנתערבין
 ממש ואפילו טיפה מועט בקנקן מחזיק כמה שאין הוא דין זה שאין
 תקנה להנחתו לעולם - אלא גם נתערב מונח חבית אחת בחביות
 אחרות של יין כשר כיון שלא נתערב גוף החסור ממש אלא כל אחד
 בפני עצמו הוא עומד יש לו תקנה כתקנת רשב"ג שיוכר כולו
 לעכ"ס וכו' - וכן כסתם יין יש לו תקנה כתקנת רשב"ג אפילו
 נתערב ממש כדון שאר איסורין כיון שאינו נסך גמור ועוד יש
 לך לדעת שכל איסורין שבתורה שאסורין תערוכתם בהנהגה אין
 חסורין אותן אלא אם כן יש מן החסור שנתערב בהיתר כדבר נבנית
 טעם בהיתר וזאת חסו יראה אותו איסור דבר ממש חסו כי כל דבר
 חסו כגון חתיכה הראויה להתכבד וכיוצא בה חסורין בכל מק
 אלא כל שחזרו דבר חסו אינו חסור שנתערב בהנהגה אלא אם כן
 יהיה בו כדבר נבנית טעם כמו שאמרנו חזן חיון נסך וכל עניני ע"א
 שאסורין בהנהגה כאלה כל שנתערב עמהם ואין שום דבר אחר בעולם
 ולא מכלל זה חזן ומכללי הכרם וחזן כספסוף ליעת קלת מפרשים שהם
 חסורין בהנהגה שנתערבין אחד ומחתיים כן במיין בין שלא חסורין
 וערלה במתה וחזר - וענין התקנה שיש להם כבר שחזרו לכל
 החסורין יש תקנה כתקנת רשב"ג חזן וכל חסוריו ע"א שנתערב גוף
 החסור ממש שאין לו שום תקנה לעולם והוא מחזירו ע"א - ונסך
 בנפלא כי כל זה ענינה כה מתארחים הכירושים הטובים ושאר
 הדברים כי בהרבה מקומות בנפלא תנשך אליהן ועל כן הארתי
 כן שכלת במנהגי הקונטרסין חלו - ועוד הרחיקו ז"ל לחסור יין
 נסך לומר שאפילו שר של יין נסך ששברו חסור מנשי שהוא ראה
 בקיומו זקן מועט כלומר שרשם שיהיה קיים חיון בחביות עד שימכרם
 הוא כדי שירוחם מכרו על הפעולה כי הסו"ל רצו לנקודת חסותם
 שלא יהיה חפצים בקיומו אפילו רגע אחד לרוב חסוריו בכל עני
 ע"א חיות פרטיה הרבים כגון מי שיעשה יין נסך לחסורו חסו
 בהנהגה ומי חסורו כסתיה דוקא וחלומות נעשה יין נסך ודיני נוגע
 של עכ"ס ככונה ושלא ככונה וכתו וכתו - וסעי ישראל עמו -
 ואינו שיערה תשפיק לנו בינינו בביתו של עכ"ס או בביתו חס
 יש עכ"ס כגון הנכנס וינח שנותר חיון - ודיני החסור שיש לנו
 בכל יין - ודיני הכסף - ודוכו הפרטים שבאו לנו גם כן בכל
 בשוליהן והוא הענין הכתרא געוילי עכ"ס ודיני ריחוקם שלא
 לשקן כפשוטם כן בענינים הנגדרים אחר דברים אלו המאוסות כגון
 מה שאמרנו ל"א שלא לאכול ולשתות בכלים מאוסים כגון כלי השתן
 והוא האורח דאומות לפי שיש בדבר שיקון הנפש - ויתר פרטיה
 אלו מכווארים בפרקים אחרונים של ע"א וקצת מהן כסולין ונוהגת
 איסורם וכל מקום וכל זמן כוכרים ומקבות - ועוד עליה וכל

כל שאף שה' אפילו טפת יין נסך נמזר לוקה . שאין דין דברים
 אלה כדן . אחר אסורי מאכלות שהן כסות ודין שתייה רביעית .
 לפי שעל ע"א הדירה התורה ואמרה לא ידבק בידך מואמה מן החרם
 כלומר ואחילו כל שהיא . כמות המזיגה של יין נסך הרמ"בס ז"ל
 והרמ"בן ז"ל שיהם וידו שהוא לחו ושהוא נמנה בחשבון הלאין .
 אמנם כחלקו בו בענין זה כי הרמ"בס ז"ל יוציא חיבורו וכן האקרא
 שכתוב בספרת האינו ישתו יין נסיכה ואוסר שאר תקרובות ע"א מלא
 ידבק בידך מואמה מן החרם ומלא תביא תועבה . והרמ"בן ז"ל
 כתב כי ממשק זה של השמר לך כלומר חיבור כל תקרובות ע"א ויין
 נסך בכלל . ואינו ככתביו המוקרא כדעתו שלא במהני בכל הספר
 כי כולם כתבתי כדעת הרמ"בס ז"ל אבל כחלק רחמי . שהפסוק
 הזה באו יחד לדרוש ממה הענין ועוד שיש בו חזרה ולפיו אמרו
 ע"ל כל נקום שנאמר השמר מן וחלבו . ובפסוק ישנו יין נסיכה
 חן עם חזרה . גם ראיתי גדולים ממה שבי המות שכתבו כן .

ק"ב

לכטל יעלודת הארץ שבה שבועית שחזור בהריש
 ובקציר תשבות ובה פירושו שעל טה השביעית נאמר
 שנגזינו שלא לעסוק בה כלל בעבודת הארץ ובפסלה המזנה הוא
 באחריו במקום אחר שנת שבתו יהיה לארץ . וכן שכתב הארץ שנת
 ל"י . וכבר כתבתי כל עניניה ומשלם למעלה כסדר אס כקף תלוה
 במלות והשביעית תשמענה וכשתה שבה ללוות על הפקר פירות
 שבה לכל ואי"ש שאין היה מקומו :

ק"ג

שלא לאכול בשר החלב שנתכשלו ביחד ע"א לא תבשל גדי
 בחלב ואמו וזה הכתוב בלא לאסור האכילה וההגאה בכשר
 בחלב . ואל יקשה עליך אס כן למה לא נאמר שפירוש חיבורו בלא
 תאכל והליתו כלשון טיבול שהשוכה בה מפלי שנתחדשה חיבור
 אכילתו וחייבור שאר אכילות חיבורין ששאר חיבורין אין חייבין אלא
 אס כן בהנה באכילתו וכאן חפ"י לא הנה באכילה מוכין שכלעו ואפילו
 יבדעו חס שורף גרובו וכו' ואלו בזה שאין לו הכאה בו מכל מקום
 לוקה . כמו שאמרו ז"ל כדק"ש שני חפסמים להבי לא כתב החמנה אכילה
 צדוקיה למימרח שלוקין עליו שלא כדרך הגאונים וכל מקום אין לוקין
 עליו אלא דרך ביטול הלשון שהיא הכתוב חיבורו ואי"ש שאמרו ז"ל
 שזה שנתכת בתורה חיבור הטיבול ג' פגמים שהוא ללמוד חיבור
 באכילה וחיבור ההגאה וחיבור ביטול חן רחוי לכו למנות בחשבון
 שלחוקן אלא השני לפי שאיבור אכילה והנה דבר אחד הוא כמו שאמרו
 ז"ל כל מקום ע"א לא תאכל לא תאכלו אחד חיבור אכילה ואחד חיבור
 הגאה בחמשה . כי אשורה תוציא כל ההגאות דרך כלל הלשון אכילה
 לפי שהיא הכאה תמידית לחם וצריך אליה . ובענין שכתוב
 ויחוו את האלהים ויאכלו וישתו שיכנה ההגאה לאכילה . ואם
 תתשוב עלי אס כן למה נכתבו שלשה לחון שנים וישתו ופי' זה
 שאמרו . יש להשיך דודאי אס נכתב במקום אחד לא תבשל
 שלמוד על איבור ביטול ובמקום אחד לא תאכל שיכול חיבור אכילה
 והגאה כמו שאמרו היה כדן שלא יכתוב השלישי שאין צורך עוד בו
 שכבר היינו למדים אכילה והגאה בלא תאכל מן הכלל שבידיו דבכל
 אכילה הגאה בחמשה אבל עכשיו שלא הוצרכו בו אכילה כהם מקום
 לא היינו לאידים ההגאה אלא עם הללו השלישי ואין לך לאחול עוד
 ולמה לא כתב רחמנא לא תאכל באחד מהם וישתו בשנים שכבר
 הודעתך כי לענין נאשרך שלא יזכיר בו הכתוב לשון אכילה מפני
 שהמיוצג אפילו שלא כדרך הגאונים . אמור ועתה כי זה שאמרו ז"ל
 חד לאיבור אכילה וחד לאיבור ההגאה וחד לאיבור ביטול . ואין
 המונה כאן שיהיה נכתב הכתוב השלישי ללאו אחד אלא שגשרך ללמוד

מומו האל וברוך שפיר בדבריהם : משרשי המזוה כתבנו
 באיבור הטיבול בפרשת ואלה הנושפים על ג' הפסוקים שיכולנו .
 מדיני המזוה מה שאמרו ז"ל שאין חיבור בשר בחלב מן התורה
 אלא בכשר שהנה טהורה ולא כחיה אפילו טהורה ולא ענין חיבור
 בין טעם ונסמך כו' וזה וכתוב ג' פעמים בתורה ג' שהיא לשון
 מוצט שיהיה לו לכתוב בשר ואלה הפ' על ג' ג' ואלה בהמה טהרה .
 ג' ואלה חיה . ג' ואלה עוף . ולפיכך אמרו ז"ל כי שלשה הנה מותר
 לפסלם בחלב ומותרין בהגאה . אבל באכילה חסרו ז"ל לגדר בשר
 בהמה שאיבורו דבר תורה כדי שלא יתקף לפני חכם בשר בכשר .
 ולפיכך מפני שהדבר קרוב שכשר בכשר מחלק החמירונם בגדר זה
 כמו שהחמירו בכשר בהגאה ממש בקצת עניינים בחסרו בהם
 שלא להגלותם על האולחן כלל ולפי דעת קצת המפרשים חייבו
 בזה גם כן שהיה בין אכילתם לאכילת הגבינה כמו בעיקר חיבור
 ד' היינו בשר בהמה . אבל בכשר ג' חסר חסר ז"ל ג' ג' ואלו חסר
 שאין כשרם דומה כלל לכשר בהמה ולא יבאו בני חסר לטעות בזה .
 ועוד החמירו בענין זה שאמרו ז"ל שיש חיבור נחודש בה יותר משאר
 חיבורי האכלות לפי קצת מן הפירושים שבענין בשר בחלב אס נותרם
 חלב עם הכשר ואין בחתיכות בכשר שכתבנו כו' שגם כנגד החלה אנו
 רוחין שיהם כחתיכות חיבור ואם נפלה אותה חתיכה בקדירת בשר
 או בקדירת חלב מוערין כבולה והטעם מפני שערובתן חסרת
 ולפיכך אחר שנתערבו הרי הן כחתיכות כבולה ובשאר חיבורין אינו
 כן שאיבור שנתערב בחתיכות היתר ואין בחתיכה שגם לכטל
 החיבור ואחר כך כפלה לקדירה אין משערין אלא כשיעור החיבור
 שכל בה יהיה כעצמה תסייע על לות החיבור לפי שאותה חתיכה לא
 נעשית כבולה ונחמא היתר שבה כמו שאר היתר שנקדירה וזוסייע
 להעלות החיבור והמנס החתיכה עצמה אס היא נכרת חסרה
 לעולם כדעת קצת המפרשים . ואמרו ז"ל שחפרו של בשר בחלב
 חיבור כחמד של חיבורי הגאה שטענין קבורה . ואמרו גם כן שלא
 אשורה תורה בשר בחלב לא בחלב של בהמה חיה אבל בחלב המתה לא
 באסרו לפיכך החל מותר וכן התורה שכלכו אלא שחכמים אסרו
 לגדר עד שימחק חלקן ממומו כמו שכתבנו במקומו ומלכ הגאונים
 בקצת הבהמה יש מותרין . אחד שהוא בכלל חלב של מיתת .
 דעוד שאינו אלא כפרש בעלמא שכבר נתעבל עם ולפיכך מותר
 לכתחלה ואין צריך לומר שהגאונים הם קרית מותר שהוא דלחי כפרש
 חלא אפילו כולו היתרו הגאונים . המכסל שליוח או יעור ויגידים
 דעצמות דעיקר קריתם וטלפים פטור . ויתר פרטי המזוה מנזאריש
 בפרק שמיני וחולין : אנוהגה כלל ונקום וכלל זיון בזכרים ונקבות
 והעובר עליו וכלל כוית מן הכשר והחלב שנתכשלו יחד בניוד לוקה
 אבל הנהגה בו כגון שנתכו או זכרו חינו לוקה . לפי שאפשר להגאה
 בלי מניעה וכל שאין בו מניעה אין לוקין עליו ואפילו כן מומו אפשר
 דלא לקי לפי שהוא שלא כדרך הגאונים שאינו עשוי לסוך ויש לדון על
 ג' כן שילקה :

ק"ד וק"ה

יש בה מנות לא תעשה אחת והיא שלא יעשה
 הדין דמים בשבת כלומר שני שמתחייב מיתה
 בבית דין לא ימיתוהו בשבת שח"א לא אבדו אוש בכל מושבותיבא
 ביום השבת וזה הפירוש עליו כו' שלא יסרפו בית דין בשבת לפי
 שכתבתי שריפה וכו' הדין לשאר מיתות ויש לנו לדורשינו דעה זה
 שהרי לגופיה אינו צריך שהרי כבר כתוב במקום אחד לא תעשה כן
 מלאכה . והבירה לצורך גולאכה היא אלא ללמוד ענין שפני ע"א ו
 נכתב ופירשו שכל ללמד את זה שאמרו זה לשון המכילתא לא כ' בערו

ספר החינוך מן ספר שמות פרשת ויקהל

לא תכערו אש - שריפה בכלל היתה ויצאת ללמד מה שריפה מיוחדת
 שהיא אחת מן המיתות ב"ד ואינו דוחה את השבת אף כל שאר מיתות ב"ד
 לא ידחו את השבת ועם כל זה שלמדנו בפרק זה יש לדרוש בו מה שדרשו
 בו עוד גם כן הכערה לחלק יצאת כלומר שהעושה בשבת הרבה חבות
 ומלאכות ככת אחת הוהעלם אחד שיהיה חייב חטאת על כל מלאכה
 ומלאכה בפני עצמה - ובמראה דבני מערבא אמרו ככל מושבותיכם -
 רבי אילא כסס רבי ינאי מכאן לבתי דינין שלא יהו דנין בשבת :
 משרשי המנהג שרצה הש"ס לכבד היום הזה שימלאו בו מנוחה הכל
 גם החוטאים והחייבים משל למלך גדול שקרא בני המדינה
 יוסף אחד לסעודה שאינו מוכנע הפחת לכל אדם ואחר יוס
 הסעודה יעשה משפט כן הדבר הזה שהש"ס זוכו לקדש ולכבד יוס
 השבת לטובתינו ולזכותנו כמו שכתבתי למעלה וזה גם כן מן הכבוד
 של יוס הוא : ונהגת מלכות זו בזמן הבית בזכרים שהם כעלי
 הקספס וחייבין להזהר לכל יעשו דין בשבת - ולא עברו וזכו לשרוף
 בריה בשבת עברו על לאו זה ואין לזקין אם לא שעשו בו מעשה כגון
 שדופקו כס כדריהם אם יש עדים והתראה נפקלים בשוגג מביאין
 טעמת קצעה :

פרשת פקודי, אין בה מצוה

